

Ajakirja

MAAKODU

aprillinumber

kevad-suvi 2014

SUVI AIAS

130
roosisorti taluaias

*Suvemaitset
jääkappi*

**Suur
aiatööde
kalender!**

Suvine
paradiis
pankrannikul

hind 3.90 €

KATAME MESILASTE TOIDULAUA

ISSN 1406-8885

917701401688857

QUALITY FOR LIFE

AL-KO

SINU AIA UNISTUS

AL-KO murutraktoris on lihtne aiatööriist muudetud tõeliseks sõidumõnuks. Sa tunned end mugavalt niipea kui istud selle rooli taha. Võid usaldada selle ohutust ja tunda tõelist sõidumõnu kui teed sellega tiiru oma aias. Lihtsalt keera võtit ja anna gaasi.

**AL-KO Kober SIA
Viskalu 11, Riia, Läti Vabariik
Tel. +371 67627326**

Lisainfot vaata www.al-ko.com

42

SUVI AIAS

4 Kirjad ja juhtkiri	58 Muruniitmisega ei maksa üle pingutada	98 Alati õites veranda
6 Suvine paradiis paesel pinnal	64 Sebratriibulise muru saladus	104 Mis on aiandilillede saladus?
18 Aia ehe – mätaskatusega väliköök	66 Kui aias kasvab hortensia	106 Maiasmoka õunasordid
22 Aknaraamide uus võimalus	70 Epimeedium – moekas pinnakatja varjuaeda	110 Peremeierei üllatab juustudega
24 Laisa mehe punutised	72 Kaheksa kaunist suvelille	116 Teeristil kohtuvad hea toit ja toredad inimesed
30 Pisiesemed suveks aeda	78 Hooliva aedniku mummumagnetid	126 Suvemaitset jääkappi
31 Aiatööde kalender aprillist augustini	84 Maitsev köögivili oma peenralt	128 Võileivad kodus ja kaasa
42 Romantilised õierosetid ja peened parfüümid	89 Aed anumates	136 Rõõmsad pliitsitopsid
52 Minu murude aastaring	94 Kurjad tõved aialemmikute kallal	137 Neljajalgse lemmikuga suveks maale
		142 Kevade- ja suveüritused
		146 Ristsõna

89

6

128

52

LUGEJA KIRJUTAB

Tere!

Seekordses ajakirjas on "Kodu" rubriigis huvitav lugu "Kodu nagu väike küla". Mulle meeldis selles loos inimeste eluolu looduslähedus ja puidu kui materjali kasutamine. Kodu on väga loominguline, turismindusega seoses on hoonete kasutus hästi läbi mõeldud. Tublid ja ettevõtlikud inimesed, sest see eluviis on täiesti jätkusuutlik ka tänapäeval, kui endale ei seata liiga kõrgeid standardeid mugavuse ja linnalikkuse järgi elamiseks.

Loomad on kindlasti hea valik, sest see annab tööd ja hobiga tegelemise võimalust. Lastele hea kasvupinnas elus hakkama saamiseks!

"Köögimööbel 30 euro eest" on väga tore näide, kuidas saab taaskasutades ning mitte eriti kulutades oma köögi mõnusaks disainida. "Andeka perenaise värvikas köök" on teine hea näide, kuidas loominguliselt kodu ja kööki disainida.

"Aiavaateid Noarootsi kõrgeimalt tipult" meeldis sellepärast, et ilma erilise disainerikoolituse ja abita saab oma kodule ilusa looduspargiga anda lisandväärtust, tunda sellest rõõmu ja jagada seda teistele. Tänu lugejana selle eest!

"Valge veranda saladus" on kasulik eeskugu teistele ettevõtlikele noortele, kes oma tegemistes veel otsivad ja katsetavad firma alustamisel. Edu neile, kes on julgelt alustanud!

Need lood läksid korda ja meeldisid erilisel! Ilusat kevadet rohenäppudele! Minugi väikesed taimehakatised on juba ninad välja pistnud ning hoolet ja armastust neile jagub!

Reet Teinberg-Veelmann

Kosutavat lugemist

Jüri Pino artikkel "Nokad ja lestad" oli omamoodi humoorikas lugu ja stiililt paljudest kirjatükkidest erinev. Kosutav lugeda. Küll aga tuli mõte: ei tea, milline see õu välja näeb? Ega majatrepi ette või linde lasta. Nad ju harimatud elusolendid, kes võivad kõik oma väljaheidetega ära reostada. Ei saa äkki puhta jalaga majja sissegi. Ju lindudel on maja juures ikka oma eraldatud koht ja inimestel oma. Või äkki ei olegi? Iseenesest tore, et keegi ka veel nii maalähedaselt elada püüab.

Raivo Kaik

Head ja õpetlikud lood

Seekord oli parim lugu õnapuude lõikamisest. See töö on endalgi ees, ilmselt sellepärast lugu enim tähelepanu köitiski. Kuigi kogu ajakiri on pungil täis häid ja õpetlikke lugusid!

Malle Saaroja

Eestimaa suvi!

Igatsus suve ja maaelu järele on nagu üks väike ümmargune päikesepall südame all. Ta on alati olemas. Igal sügisel, kui tuleb maakodust linnakorterisse asuda, kaotab ta oma sära ja soojuse, talvel aga tukub sügavat und.

Aeg-ajalt annab päikesepall endast märku – justkui talveunes külge keerates. Kevadel sirutab ta oma kondid sirgeks ning lööb iga päevaga üha enam särama. Mida kõrgemalt käib päike, seda rahutumaks pallike muutub. Ta sunnib seemnepakke ja aiatarvikuid ostma, ajakirju lugema, plaane tegema ja ideid koguma. Unistama sellest, kuidas päikeselisel hommikul astun paljajalu murule, kohvitass käes, teen tiiru aias ja vaatan, kuidas loodus mu ümber askeldab. Lõpuks ta tuleb siiski – suvi! See kauaoodatud ja üürrike Eestimaa suvi.

Et suvi sisukam oleks, ilmub just aprillis aasta oodatum ja mahukaim Maakodu erinumber "Suvi aias". Nagu nimigi ütleb, on selle fookuses suvised aiatööd ja -teemad. Heaks abimeheks ja nõuandjaks on Thunide ja suur suvine aiatööde kalender.

Kirjutame suveparadiisist pankrannikul, imelisest Inga Laansalu roosiaias, hortensiaist, suvelilledest, verandataimedest ja paljust muust. Päris kindlasti leiata siit ajakirjast põnevaid lugemist, kasulikke nõuandeid ja häid ideid, et ka enda aeda üha täiuslikumaks ja kaunimaks muuta.

Nagu märkasite, kuulutab tänavu 25. sünnipäeva tähistav Maakodu koos ajakirjaga "Suvi aias" välja konkursi "Eesti kaunim maakodu". Ehkki kauni kodu võistlusi korraldatakse mitmeid, on selline ettevõtmine Eestis esmakordne. Otsustasime konkursi korraldada seetõttu, et leida üles eestlaste kaunid maakodud või suvilad, oskuslikult renoveeritud vanad talud, aga ka kaunid tootmistalud. Teiste seas on eriauhind kaunimale noore pere maakodule.

Olge julged kandideerima!

Kindlasti on neid, kelle arvates nende maakodu või talu pole veel või enam nii korras, et seda konkursile esitada ja eksponeerida. Ärge heitke meelt! Kui teil on kaunis aianurk, tore kõrvalhoone või näitamist väärt tuba või muu nutikas detail, võtke ikka Maakodu toimetusega ühendust. Ootame teie fotosid ja kirju aadressil kadri.tramm@maakodu.ee või kristel.kirss@maakodu.ee.

Soovin teile kaunist suve!

Kadri Tramm

Maakodu peatoimetaja

MAAKODU Toimetuse aadress:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Peatoimetaja Kadri Tramm
661 3370 kadri.tramm@maakodu.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaan Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee

Keeletoimetaja Ene Leivak 661 3311
Korrektor Merike Järvlepp 661 3372
Kujundaja Piret Väljataga
Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174

Väljaandja AS Eesti Ajalehed
Trükk AS Printall
Kaanefoto Sven Arbet

PÖÖRLEV RIIUL „ROTARY“ MAHUTAB KUNI 200 RAAMATUT

TALLINNAS: Järve Keskus | Rocca al Mare Keskus

TARTUS: Sisustus E Kaubamaja **PÄRNUS:** Suur-Jõe 48

f SkanoFurniture | www.skano.ee

SKANO
FURNITURE

kodu lugu

Suvine paradüis paesel pinnal

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**

6 aprill 2014 suvi aias

Pae talu suvised külalised ei kipu kunagi tuppa, sest hoovis on, mida vaadata, rääkimata nurgakestest, kus end mõnusalt tunda.

Peebode pere kolib suveks õue. Väliköögiga terrassil tehakse koos süüa ja nauditakse suve. Sakste jaoks on terrassil diivan.

Kerti ja Valdur Peebo pere aed asub Laulasmaa pae-sel nõlval. “Eesti ajal murti siit paasi,” teab perenaine ning osutab elumaja kõrval kohale, kus maapind äkki otsa saab ning algab sügavik. Seesama kunagine paemurd andiski talukohale nime.

Nüüd on selle servale rajatud aed tõeline suvenautijate paradüüs, mida naudivad võimalusel ka pere neli hästi tubli last – tütar Anni, pojad Karl, Kalle-Priit ja pesamuna Villi-Pert.

Maakodu külaskäigu ajal oli kodus vaid Kerti, kes peremehe tööl olemise ajal meile oma aeda ja Valduri ehitisi tutvustas.

→ lk 9

Mitmed meeleolukad ilusajakesed, mis kõigele romantilist hõngu lisavad, on leitud vanakraamiäridest, mida Kerti armastab aeg-ajalt külastada.

Kerti ütleb, et tal on alati põnev kaasaga tulevase projekte arutada ning siis vaikselt vaadata, kuidas plaanid teostuvad. “Ma ei ole näinud, et ta väga midagi eelnevalt visandaks. Kõik ehitiste ideed valmivad esmalt tema peas,” tõdeb naine. “Valdur tahab aga kõike ise ja hästi korralikult teha. Teised meie peres ei tohi omapäi isegi puid riita laduda. Küll aga võime me halge kätte anda.”

Kerti on kõiki mehe ehitatud suvenautimispaike täiendanud vanakraamiäridest leitud aksessuaaridega. “Mina olen rohkem iluleja. Mulle meeldib Rootsi kodude stiil, kus austatakse vanu tarbeasju ja kõik ei ole väga lakitud nagu näiteks Saksamaa kodudes,” naerab Kerti.

Võluv ja praktiline suveterrass

Suvel sööb pere igal võimalusel õues. Kohaks, kus laud kaetakse, on viis aastat tagasi ehitatud läbipaistva katusega väliköök-terrass. “Tegelikult oli meil alguses siin vaid väike kaminaga nurgake. Kui abikaasa väliköögi sellele juurde ehitas, tundus see esialgu meie pere jaoks isegi liiga suur. Nüüd aga käib meil palju külalisi ja ma vaatan, et see võinuks veelgi suurem olla,” naerab Kerti. Nende kodu külastavad suvel sageli perenaise ja laste sõbrad, nende hulgas lapitöötajad ja rahvatantsijad.

Kerti on terrassi oma mõtetes kaheks jaotanud, siin on nii sakste kui teenijate pool. Peenemale seltskonnale määratud nurgakesse jääb diivanilaud, mis on kaetud nägusa laudlinaga, ning

Endisest riidekapist sai õhuline nõuderiul, mille naabriks on perenaise suured lemmikud – hortensiad ja gladioolid.

Väliköögi pesemisnurgas on tore sauna pesukaunist valamü ning nõudereist.

Antiigiveebist leiad

speedheater® System

Speedheater värviemaldusvahendid

amello

Looduslikud puiduõlid ja vahad

SAVIKROHV

Savikrohv

www.antiigiveeb.ee/epood

Teenijarahva laua taga saab ajakirju sirvida või ka lauamänge mängida.

Taimeteed kuulub suviste naudinguhetkede juurde.

tada, miks mulle just hortensiad nii väga meeldivad. Nendega on üksjagu tegemist. Meie suved on nende jaoks liiga lühikesed. Külmade eel tuleb nad keldrisse talvituma viia ning märtsi alguses kindlasti tuppa tuua. Muidu ei hakka need külmakartlikud hortensiad suvel õitsema,” räägib Kerti.

Roniv hortensia, kes on meie kliimaga leppinud, ronib nõudekapi taga oleval tugipostil. Perenaine soovib peagi veel mitu kõrget puutüve ning nõlva rohelisemaks ja õitsvaks muuta. Selleks on Kerti roniva hortensia uinuvate juurtega jupikesi liiva ja turba segusse pistnud. Eelmisel suvel õnnestus tal juba kolm taimehakatist maha istutada.

Teenindava rahva terrassipoolle jääb pikk paekivimüür pliidi ja kaminaga. Müürikivide servad ja sellele ehitatud riulid on täis vahvaid retrohõnguga nipsasjakesi. Nurgas, kus süüa tehakse ja serveeritakse, on pottides kasvamas maitsetaimed. Perenaine ütleb, et basiilikut peab suvel nüüd palju olema, sest suvel pole paremat rüübet kui basiilikulimonaad. Kerti tegi joogi Jamie Oliveri retsepti järgi. Võime kinnitada – jahe limonaad suudab tõepoolest kõik ära võluda.

Paekivist müüri kõrval on argiste esete tarbeks tugevast puidust talustiilis laud ja pikad pingid. Sellesse tiiba jääb ka puudega köetav pliit. Ootamatute külaliste saabumiseks on olemas ka väike elektripliit. Möödunud suvel osaleti

pehme diivan, mille käetoel püüab pilku perenaise tehtud maitsekas lapitekk.

Diivanil istujale avaneb vaade pererahva terrassi nõudekapi. See kapp oli naabrinaisel üle jäänud, sest selle tagumine sein oli lagunened.

Valdur asendas seina puidust liistudega ning lõi kas klaasist sobiva suurusega tüki riulile tarbeks. Pokaalid, mis peegeldavad päikesekiiri, on kapi külge riputatud eriti kavalalt, neid hoiab vana looreha. Tulemus on romantiline ja õhuline.

Kerti armastab väga lilli, eriti hortensiaid. Neid lopsakate õisikutega põõsaid näeb terrassi härrastepoollel mitmes potis. “Ma ei oska sele-

VÄLIKAMINAD VÄLIKÖÖGID

www.koltsikaminad.ee

kodu lugu

Putukate eest
saab varjuda
õhulise võrgu alla.

12 aprill 2014 suvi aias

Triiphoones võib korraldada väiksemat sorti perepeo – siin on kena diivan, kus lugeda ja morssi rüübata. Samas on siin ka pliit, millel näiteks moosi keeta.

oma väliköögi isegi rahvusvahelisel kodures-toranide päeval. Kerti küpsetatud leivad ja jäänis olid igal juhul menüüs.

Aiasaaduste, nõude ja käte pesemiseks tõi Valdur vee välikööki. Kraan ei asu küll köögipoolel, see sobitus paremini väliköögi ainsa seina ehk paekivimüüri lõppu. Seal pole muret, kui vett pritsib, murukamar on selle eest lausa tänulik.

Mitme otstarbega kasvuhoone

Aeda jõudnute pilku köidab esimesena kaunis triiphoone, milleni viib kena kividest laotud tee.

“Mul oli ammu ni suur triiphoone himu! Tahtsin just sellist klaasmaja, kus oleks nii suvel

Pruuli-Kaska talu
**müüb viinamarju
 ja suures valikus
 viinapuuistikuid**
 õue või kasvuhoonesse
 istutamiseks.

Võrumaa, Sõmerpalu vald, Liiva küla
 tel 782 9016, 5663 1902

kodu lugu

kui talvel hea. Selleks tuli siia ka ahi ehitada. Nüüd on talvelgi siin väga romantiline, eriti siis, kui klaasid on härmas ja küünlad põlevad,” räägib Kerti. Nii suve- kui jäälillede nautimiseks on klaasist majas diivan ja toolid. Riiulitel on ootel klaasid värskendava joogi pakkuamiseks. Triiphoones saab isegi kõpskingadega kõndida, sest põrand on tehtud korralik ja nägusatest vanadest tellistest. Klaasmajas on mitu anumad käbisid täis. Need on muruniiduki eest ära korjatud, et selle terad nüriks ei läheks. “Mulle iseenesest käbid meeldivad – need on nii ilusad. Neid jälgides saab ilma ennustada – kui soomused kokku tõmbavad, läheb vihmale, ja vastupidi. Neid saab ka ahjus edukalt põletada, hõõguvad hästi ja annavad kenasti sooja.”

Kuna tegu on siiski kasvuhoonega, on siin ruumi ka rohelusele, nt kasvatab perenaine suveks amplitaimi ette. Samuti saavad siin valmis tomatid, mullu mahtus triiphoonesse koguni 12 tomatitaimet.

Samas tunnevad end seal ülihästi ka viinapuud, mis möödunud suvel olid pärlnutrise läikiga viinamarjade all lausa lookas.

Kuna see pole klassikaline kasvuhoone, armastavad pere noored triiphoonet ka suvetoa ja öömajana kasutada, eriti juhul, kui mingil põhjusel elumajja ära ei mahu või kui on soov omaette olla.

Kasvuhoone kõrval on väga vajalik ja kenades sinistes toonides välikäimla, millele peremees pani klaasist katuse. “Augustiööde ajal, kui taevas on tähti täis, ei taha keegi kemmergust välja tulla,” on Kerti märganud.

→ lk 16

Unelmate kemp,
mille katuse läbipaistvus
võimaldab päeval
raamatuid ja öhtul
taevatähti lugeda.

Aiamööbel **Hawaii**
4 tooli + laud **499€**

Aiamööbel **Haiti**
diivan, 2 tooli + laud **699€**

Lauanõude sari
Garden Rose al **3,29€**

479€ Aiamööbel **Malta**
diivan, 2 tooli + laud

Aiamööbel **Aruba**
2 tooli + laud

119€

Aiamööbel **Timor**
4 tooli + laud

269€

Kanamajas on nüüd elanikke juba viis. Mullu suvel oli neid kolm. Tavaliselt jalutavad nad hoovis, külaliste saabudes pannakse sulelised aiakesse kinni.

Vaikust! Saara haudub.

Vahtplastist prill-laud soodustab samuti pikki istumisi, sest see on iga ilmaga nahasõbraliku temperatuuriga. Kemps ehitati selleks, et suvistel külalistel oleks mugavam. Samuti ei pea nüüd aias toimetav pererahvas hädaga tuppä jooksma. Hea koha seinalt leiame hädaliste suunatud muheda sildi, mis teatab: “Tõeline vaprus algab seest!”

Munejad said oma maja

Peremehe kõige värskem aiaehitis on kanamaja. “Valdur arvas, et kunagi, kui lapselapsed tulevad, saab sellest laste mängumaja kohendada,” märgib Kerti. Möödunud suvel nautisid majakest kolm kana – Marusja, Saara ja Sofi. Marusja pääs-

teti kanakarjast, kus ta oli sulgedeta ja meenu- tas pigem kalkunipoega. Kanake kohanes uute kaaslastega kiiresti ning on Kerti sõnade koha- selt inimestega kõige seltsivam. “Kukke meil küll ei ole, aga Saara võttis kätte ja jäi hauduma. Mees naeris ja arvas, et paneme ta korviga puu otsa, las saab seal rahu olla. Eks see on lihtsalt tühja istumine,” räägib Kerti.

Enne Saara emakshakkamise plaani saadi kolm muna päevas. Mune kuluks suvisele toi- dulauale tegelikult rohkemgi. Tänavu kevadel hakkavad kanamaja kõrval mulda siblima juba viis kana, vahepeal on lisandunud Priskilla ja Tilda. Kanu on pere varemgi pidanud, ikka sel- leks, et ei peaks mune poest tooma. Varasema- telgi suvedel on juhtunud, et kanaemad hakka- vad hauduma. Paar korda on isegi tibud munast koorunud. Kahjuks on kanakull neid varitsenud ning kättegi saanud. “Eks see Laulasmaa kant on kergelt linnaliku vurhviga ja pigem selline unts- antsakate elukoht ning suvituspiirkond. Siin ei ole eriti lehma, sigu ja lambaid peetud,” märgib perenaine. Vaatamata eelöeldule, tunnistab ta, et oma hinges igatseb aeda veel kodulooma ja sel- lele ka majakest. “Kui meil oleks kits, saaks pii- mast kõhu täis juua,” naerab ta. ☘

REHAU®

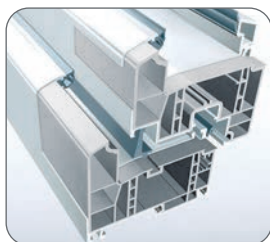
Unlimited Polymer Solutions

GENEO®

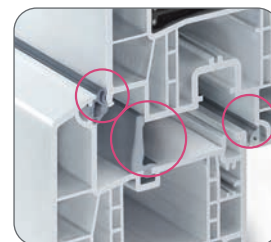
Sobib ka passiivmajadele!

GENEO® RAU-FIPRO®**Parimad aknad nõudlikule kliendile!
Suurepärase energiasäästlikkuse ja stabiilsuse!**Saage ka Teie osa GENE® tooteperekonna parimatest pakkumistest

GENEO ® -aknad:	U _f kuni 0,86 W/m ² K
	U _f kuni 0,79 W/m ² K (sertifitseeritud passiivmajadele)
GENEO ® -välisüksed:	U _f kuni 0,75 W/m ² K (sertifitseeritud passiivmajadele)
GENEO ® -lükandused:	U _f kuni 1,3 W/m ² K

**RAU-FIPRO®
profiilisüdamik**Kõrgtehnoloogilisest materjalist RAU-FIPRO® profiilisüdamik annab GENE® aknaprofiilile maksimaalse stabiilsuse.**Sale disain**

Antud profiilisüsteem tagab elegantselt saleda joone (115 mm) ka suuremõduliste akende puhul. Tänu REHAU innovatiivsele klaaspaketi liimimistehnoloogiale on võimalik valmistada ka maast laeni aknaid nõutud stabiilsuses.

**Soojapidavuse
optimeerimine**GENEO® profiil omab funktsionaalseid kambreid, mida võib kasutada erinevaks otstarbeks. Näiteks GENE® MD plus puhul paigaldatakse sinna termomoodulid.**Kesktihend**Kolme uudse lahendusega tihendiga GENE® aknaprofiil hoolitseb parimate soojapidavusomaduste eest. Erakordselt elastsed, pikaajalisele koormusele vastupidavast materjalist tihendid garanteerivad akende pika eluea.**REHAU**
QUALITYENERGIA
SÄÄSTLIK

www.rehau.ee

Küsi GENE® profiilist tooteid REHAU aknatootjatelt!AKNATEHAS
AKNAPROFF

Aia ehe – mätaskatusega

“Ehitasime endale maja selleks, et kui väliköögi valmis saame, oleks koht, kus ööbida,” tunnistab maakividest müüride ja mätaskatusega väliköögi ehitanud Ulvar Kaubi.

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**

Ulvar ja Kirsti Kaubi unistasid väliköögist juba siis, kui pere elas alles Aruküla keskuses korteris. Nüüd on nende eluasemeks kaunis ja mahukas maja ning koduõue ehteks haljendava katusega maakividest väliköök, kus on endal hea olla ning saab palaval suvepäeval või ka vihmaga sõpru ja sugulasi kositada.

Mätaskatusega väliköök oli Ulvari ammune unistus. Peremees tunnistab, et see oli tal lausa kinnisideeks muutunud. Juba korteris elamise

väliköök

ajal luges mees läbi kõik kirjatükid, mida ta seesuguse katusekatte kohta leidis.

Et mätaskatus on raske ning talvel muutub see lumekoorma all veelgi raskemaks, pidi Ulvar väga targalt toimetama. Nii paigaldas ta aluskonstruktsiooniks tugevad prussid (5 x 10 cm), mille vahedeks jäeti vaid 10 cm. Selle peal on niiskuskindel vineer, millele sulatati SBS-bituumenkatte.

Et liigne vesi katusest ära valgaks, on see ehitatud kerge kaldega. Lisaks paigaldati дренаaži tekitamiseks katusele mummuline isolatsioonikile, millele laotati ühtlaselt 10cm mullakiht. Mättad, mis omakorda mullakihile tõsteti, kaevati oma maja kõrvalt heinamaalt.

Kuigi Ulvaril ja Kirstil on kaunis kodu, eelistavad nad suvel rohkem viibida mätaskatusega väliköögis, mille kõrval on ka värsket salatimaterjali sisaldav kasvuhoone.

Kausikeses on Kirsti tehtud pesto, mis on ideaalne kate röstsaiale. Pestos on oma aias kasvanud basiilikut, küüslauku ning riivitud parmesani, linaseemneid ja oliiviõli.

Just väliköögis on traditsiooniks saanud pühapäeviti koos pannkooke küpsetada ja vaba aega nautida. Pliit on tõeliselt hea tõmbega. Sellel valmivad maitsvad pannkoogid.

Alt on prussid kaetud nn Poola laudisega ning töödeldud 20% tõrvaõliga. Tulemuseks on nägus lagi, millel saavad uidata nüüd laua ümber istujate pilgud.

Vaid rohelusega, mis katusel kasvab, ei ole pererahvas päris rahul. Samas mõistavad Kirsti ja Ulvar väga hästi, et taimede jaoks on need tingimused ekstreemsed.

“Põuaga kuivab mäta kiiresti läbi, sest altpoolt pinnasest lisaniiskust tulemas ei ole. Esialgu püüdsin mättaid väetada, kuid see ei andnud tulemust. Katusele jäid kasvama vaid kõige vähenõudlikumad heintaimed,” räägib Ulvar.

Mõnigi kord on peremees lisanud katusele liiva ja mulda, sest vihmavesi uhub mineraalid ära. Väga põuasel ajal on katust isegi kastetud. Sügisel riisutakse vaid kolletama hakanud ja lamandunud kõrred ära.

“Nüüd saan julgelt kinnitada, et vaatamata kõigele on see katus hea ja vettpidav,” on peremees rahul. Kui palume selle katuse kohta midagi huvitavat esile tuua, ütleb Ulvar: “Huvitav on see, et isegi kui sadu on ammu lakanud, tilgub räästas veel pikka aega.”

Rasket katust toetavate sammaste all on postvundament. Männipalgid, mis väliköögi katust toetavad, sai peremees oma sõbra metsast. Koduhoovis tehti need parajaks. Nii kive kui ka pirakaid palke on mehed omal jõul kohale kangutanud.

Väliköögi põrand on paekiviplatidest – need osteti Põhjakivi paekarjäärist. Et jalgealune kaua korralik püsiks ning muru kivide vahelt läbi ei tuleks, pandi põrandakivide alla liiva ning paesõelmete segu ja selle alla geotekstiil. Seinaid ehitati maakividest, millest müüridele ehitati alla korralik lintvundament. Maakive kulus väliköögi kolmekihilistesse seintesse koguni 17 tonni. Müüri sisse ehitati Kirsti isa Riho pliidi, kamina ning suitsuahju.

Pliidist üle jäänud väikestest šamottkividest ehitati pliidi ja suitsuahju lõõrid. Kusjuures suitsuahju planeeris Ulvar kohe nii, et selles saaks teha nii külmi kui kuumsuitsuroogi. “Ruumi ju oli: kõik toiduvalmistamise viisid saime välikööki sisse ehitata. Vaid söegrill, mida mõnikord ikka vaja läheb, on teiseldatav.”

Kui müürid ja katus valmis olid, hakati välikööki sisustama. Vahva massiivne palklaud telliti Jäneda vigursaagijalt ja puuskulptuuride meistritl Raivo Perandilt. Selle laua taha mahub istuma kogu pere.

Väliköögi külge ehitati kohe ka väike kasvuhoone, et ei peaks poest või majast salatit, kurke, tomateid või isegi viinamarju tooma minema. Sumedatel õhtutel, kui pika laua taga suverooigi nauditakse, annab kasvuhoonest kumav valgus ja roheline maakividest väliköögile värskust ja süga-

vust. Mitmed väliköögis koha leidnud aksessuaarid on pärit vanakraamilaatadelt. Käsitöösemed on Kirsti ise teinud.

“Sindi vaibavabrikust saab head materjali, millest heegeldada,” teab Kirsti, kelle heegeldatud on ka potiümbris. ☘

Metsviinapuu ronib väliköögi kivimüüri, viinapuu aga kasvuhoone soojuses.

UFO
INFRARED TEKNOLOJID

SOOJUSKIIR

RESTORANID, BAARID, KOHVIKUD, TERRASSID, VÄLIGRILLID, KODUTERRASSID, VÄLIKÖÖGID...

Puldist reguleeritav soojuskiirgur UFO UK STAR 23

- Võimsus 1,3–2,3 kW (viis astet)
- Ligemale kuus korda säästlikum kui gaasisoojendi
- Toimib ka tuulise ilmaga
- Lihtne kasutada ja paigaldada

Sobib paigaldamiseks seinale, lakke, telgikonstruktsioonile, markiisi alla. Seadet saab ka riputada.

UFO soojuskiirgurid müügil Bauhofi kauplustes, Hansaplantis, ABC Kliimas ja aianduskeskuses Hortes.

**Airvitamin Grupp OÜ
Kaupmehe 6, Tallinn
Avatud E-R 9-18**

**tel 682 5705 või 5635 6112
info@soojuskiir.ee
www.soojuskiir.ee**

**UFO UK Star 23
TAVAHIND 229 €**

**SOODUSHIND
kevadine messihind 189 €**

Tellides meie kodulehelt, on transport üle Eesti TASUTA!

Külastage meid Eesti Ehitab messil 02.04 – 05.04 ja Aiandus ja Sisustusmessil 25.04 kuni 27.04 Eesti Näituste Messikeskuses. Messihinnad kogu tootevalikule.

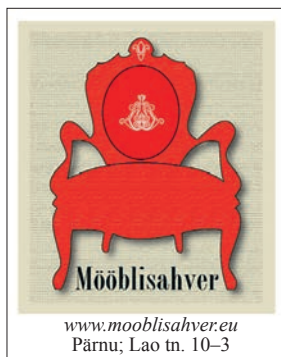

Aknaraamide uus võimalus

Tekst **Kristel Kirss**

Fotod **Sven Arbet**

Vanu aknaraame ei tasu prügimäele viia. Oskaja saab neist nägusa nõudekapi meisterdada.

Hea inimene vahetas oma maakodus aknad uute vastu ning tõi vanad raamid Mööblisahvri perenaistele. “Meil tuli kohe plaan ja tegime nendest puhvetkapi,” meenutab Laili Randmaa.

Veidi mõelnud, joonistas ta paberile oma unistuste nõudekapi ning toimetas selle visandi oma salapärasele abilisele, kes neid puidutööde osas alati aitab.

Eesmärk oli väarikas eas ja kaarja ülaosaga aknaraamidele kapp ümber saada. Veel oli Lailil soov, et nõudekapi ülaosa oleks romantiliselt ehitud.

“Armastan Pärnu rannarajooni puitehitisi, millel on ägedad nikerdused ning mille verandade akna ja uste ümbrised on maitsekalt kaunistatud,” selgitab ta.

Meister sai visandist ja soovidest aru. Ta ehitas liimpuidust kapiraami, mille külgedeks ja usteks said nägusad vanad aknaraamid. Akna kremoonid olid esialgu paksu valge värviga kaetud. Needki said pärast meistri puudutust uue läike.

Kapi ülaosa, liimpuitkilbist allpool, kaunistab ristkülikukujulistest väikestest puiduklotsidest rida. Sellest allapoole jäävat esipaneeli ilmestavad puidust nikerdatud lillekesed.

Kapiustest allapoole sai ruum kahele sahtlile, mille meisterdamiseks leiti puit kasutatud puitmaterjali hulgast. Eemalt jääbki mulje, et sahtlid ja kapiuksed on pärit samast ajastust. Sahtlite nupud olid pildistamise hetkel veel puudu, sest nende valik on niivõrd ahvatlev ja suur.

Mööblisahvri perenaised soovisid meistritl veel seda, et kapi tagaseina saaks vajadusel lahti võtta. Põhjuseks oli soov kapi tagaseina vajadusel uute mustritega kaunistada. Voodriks sobib interjööri hästi klappiv tekstiil või ka tapeet. Klaasist uste ja külgeintega kapi õhulise mulje jätkamiseks sai kapp ka klaasist riulid.

“Praegu on lihtne leida kursusi, kus vanad aknaraamid korda teha. Vanad riidekapid, mille ukсед on sageli lagunened, võib sobivuse korral aken- dega põnevamaks ehitada,” soovitab Laili. ✿

Vanadest korrastatud aknaraamidest sai söögituppa sobiva nõudekapi.

Laisa mehe punutised

Punumise iidne oskus pole nii keeruline, kui pealtnäha paistab. Looduslikust materjalist amplite, peenraäärise ja muu põneva loomiseks on vaja selgeks saada mõned võtted ja märgata, mida loodus materjalina välja pakub.

Tekst **Tea Taruste**
Fotod **Sven Arbet**

Mõne sajandi eest oli korvipunumise oskus Eestis loomulik ja igapäevane: punusid lapsed ja põimised vanad. Tegemise tarkusi anti edasi põlvest põlve.

Punumise talupoeglikku traditsiooni hoidev Margus Rebane eelistab töötlemata materjale ja lihtsaid lahendusi.

Margus õppis käsitöövõtted selgeks oma vanaisalt, kes punus toomingavitsustest kartulikorve. Vanaisa tehtud korvid olid sarnased kui sõdurid, mõni neist on siiani küla peal kasutusel.

Poisikesena istus ta kõrval ja vaatas, kuidas vanaisa tööd tegi, siis hakkas ise proovima. “Olin 13aastane, kui vanaisa mind metsa materjali järele saatis. Pidin tooma toomingaoksi, mis oleksid sirged, ühepikkused, ühtlased ja ilma küljevõsudeta – see oli ja on ikka veel võimatu ülesanne,” meenutab ta.

Margus on töövõtteid õppinud lisaks ka raamatutest. Algajale punujale peab ta parimaks abiliseks Christina Sjöbergi raamatut “Punumine pajuvitsustest ja teistest looduslikest materjalidest”. Ühel Rootsi reisil kohtus Margus raamatu autoriga ning tutvus tema meisterlike töödega. Punumishuvi on viinud ta ka pajupunutiste Mekasse, Villaines Les Rochers'i Prantsusmaal, kus sadakond punujat vanu traditsioone elujõulisena hoiavad.

“Eestis on mitu punumise koolkonda. Nõukaaegsed Valeria Taubeli õpetused on minu arvates keeruli-

Vitstest linnumaja on Marguse enda disainitud, punumiseks kasutas ta atraktiivset kontpuud.

sed, kasutatakse peamiselt kooritud vitsust, punutised kaetakse lakiga. See on Saksa traditsioon, sakslik linnakultuurile omane tava, talupoeglik käsitöö on märksa lihtsam,” rääkis Margus, kes nüüd ka ise aeg-ajalt töötubades oma teadmisi huvilistele edasi annab ja meistriklasse korraldab. Mullu näiteks toimus Tallinna Rahvaulikoolis kursus “Laisa mehe korvipunumise võtted ja mõtted”.

Loodus annab materjali

Margus kasutab töötlemata vitsust. Ei mingit koorimist ega leotamist, mängu läheb kõik, mis aiast tuleb: õunapuude vesikasvud, heki lõikamisest tulev materjal, jms. Vitsust käib ta kogumas

Pärnu kodu lähedalt mere äärest, kaitsevähelasena satub sageli ka metsa, kus elektriliinide alustel silma peal hoiab.

Väike punapajuistandus on Margusel ka oma Kastna mõisas. Varem Marvi ja Omar Volmerile kuulunud mõisamaadel asub unikaalne dendropark, mis ärgitab Margustki aiandust ja dendroloogiat õppima: “Hakkasin uurima, mis seal pargis kasvab, olen tasapisi taimi juurde toonud, kogun seemneid. Prooviks Omari toimetamistega edasi minna nii palju, kui suudan ja oskan.” Marguse dendropargis elavad teiste hulgas akaatsialised, tiibeti puispojengid, hiina sidrunväänik, sulgjas stafülea, mandžuuria araaliala kuradipuu, metasekvoia.

Klaasitud terrass

Parim põhjamaises kliimas

Aprillis ootame Teid meie toodetega tutvuma ka messidel!

Eesti Ehitab 2.-5. aprill 2014
Eesti Näituste Messikeskuses, boks C-35

Maamess 24.-26. aprillil 2014
Tartu Messikeskuses

Eesti heitlike ilmadega oleks hea omada kohta, kus püüda soojendavaid päikesekiiri või varjuda külma tuule ja vihma eest. Klaaside abil muudat terrassid ilmastikukindlaks kasulikuks lisaruumiks ning hoiad eemale tolmu ja sääsed.

Klaasimisel saab kasutada kahte erinevat lahendust – raamidega ja raamideta klaasistust, mis säilitavad terrassi soojuse ja hubasuse igal aastaajal.

Terrassi raamidega klaasistus

Profiilide pinnakatte valikus on naturaalne anodeering või RAL-kataloogi alusel pulbervärvitud. Klaasidest saab valida kas karastatud või lamineeritud kirka klaasi, mattklaasi ning erinevates värvides toonklaaside vahel. On võimalik kasutada 6 mm paksust ühekordset klaasi ning 3+3 lamineeritud klaasi.

Lihtsalt paigaldatav terrasside klaaslükandsüsteem koosneb alumiiniumprofiilidest ja nende sisse sulundatud klaasidest. Moodulid liiguvad sujuvalt laagerrullikutel ülemise ja alumise juhtsiini vahel.

Raamideta klaasistus

Toode koosneb ülemisest ja alumisest juhtprofiilist ning horisontaalrullikutega varustatud klaasidest nende vahel. Rullikute- ja profiilide konstruktsioon võimaldab klaase üksteise järel liigutada. Klaasid saab nagu raamatulehed sissepoole seina äärde kokku lükata ja terve terrassi tervikuna avada. Süsteem koosneb 500–700 mm laiustest, 8 mm paksustest lihvitud servadega karastatud klaasidest. Võimalik on valida läbipaistva ja toonitud klaasi vahel. Soovi korral saab sirgete terrasside puhul alumist juhtprofiili uputada põrandasse nii, et see jääks põrandaga samale tasapinnale.

**MALMERK
KLAASIUM**

www.malmerkklaasium.ee

Kogemused aastast 1997

Küsi pakkumist!

Näidistega saab tutvuda meie Tallinna ja Tartu kontorites igal tööpäeval kell 8.00 – 16.30

TALLINN Valdeku 132, tel 659 9247, e-post klaasium@malmerk.ee

TARTU Tähe 114, tel 736 0041, e-post klaasium@malmerk.ee

Teeme ise: rippvaas ehk ampel

Rippvaas, mille sisse saab paigutada potillilli ja mille võib talveks tuppa tuua.

1. Vali 6 ühepikkust vitsa (1,5–2 meetrit) – kolm jämedamat ja kolm peenemat. Tee ühe jämedama vitsa keskele noaga sisselõige. Pööra nuga nii, et see lõhestab vitsa.

2. Pista lõhesse kolm peenemat vitsa nii, et kõrvuti asuvate vitste tüükaotsad jääksid vastassuunda. Lõhesta kaks ülejäänud jämedamat vitsa, pista need kummalegi poole enne lõhestatud vitsa nii, et tüükaotsad jääksid vastassuunda. Tekib põhjarist, mille ümber alustatakse punumist.

3. Võta kaks peenikest ühepikkust pajuvitsa, pista vitste ladvaotsad põhjavitse lõhedesse pealtpoolt. Põimi üks vits kolme vitsa tagant läbi ja teine eest läbi. Punumise ajal jääb üks vits esiküljele ja teine tagaküljele, vahetades kogu aeg kohti. Jätka, kuni oled ümber põhjaristi teinud kaks ringi.

4. Painuta põhjaristi äärmised vitsad keskmistest eemale nii, et need moodustaksid tähe, keskmised jäävad sirgeks.

5. Punu põhjaosa edasi kahekordses ristpõimes. Põimi alumine vits kahe ribi vahelt üles. Põimi ülemine vits esimeste laialisurutatud põhjaribide vahelt alla ja esiküljele tagasi. Nüüd põimi alumine vits järgmise ribi eest läbi, pealmine vits järgmise ribi tagant läbi jne. Pinguta punudes vitsa nii keskele kui pikkupidi kui tasapindselt. Punutud vitsa tüükaotsa jätka uue vitsa tüükaotsaga.

6. Pärast paari tiiru painuta põhjavitsad punutisest 10 cm ulatuses pehmeks, et anda ampelile ümar kuju. Punutis püsib paremini vormis, kui seod vitste otsad ülalt kokku.

7. Punu, kuni soovitud kõrgus saavutatud ja löika aiakääridega ära väljaulatuvad tüükaotsad.

Teravast noast ja aiakäärdest piisab, et punumiseks algust teha.

Millist materjali punumiseks kasutada?

- Punuda saab kõigest, mis paindub. Sobivad toomingas, pihlakas, kask, sarapuu, paju, kontpuu, aga ka kuusk, mänd, roog, haab, õled, kõrkjad, pärna- ja kuuseniin, kasetoht, kuuse- ja kasejuured, remmelgas, saar, lepp, tamm, lehis, pappel, sirel, viljapuude oksad, elulõng, humal, luuderohi, lumimari.
- Sisse võib põimida materjale, mis pole punumiseks kõige paremad, ent lisavad põnevaid värve või struktuuri.
- Materjali kogumiseks on parim aeg sügisest varakevadeni, kui lehed ei ole veel puhkenud. Pihlakat, kasket, kontpuud ja toomingat saab kasutada aasta ringi.
- Paju pole mõtet korjata aprillist juunini, parim aeg on enne suurt lund – novembris- detsembris. Aretatud pajuliikidest on lihtsam punuda, sest need on painduvamad ja väiksema säisiga.
- Juurejahile tasub minna kevadel. Mõistlik on koguda 1–1,2 meetri pikkusega kuuse- ja männijuuri.

JÄTKAMINE

Jätkatakse mõlemat viits korraga: ladvaotsa ladvaotsaga ja tüükaotsa tüükaotsaga. Võta kaks peenikest viitsa, pista uue viitsa tüükaots vasakpoolse viitsa tüükaotsa kõrvale, sellest paremale ja ette. Põimi viits järgmise põhjavitsa alt uuesti ette. Samamoodi tee ka teise uue viitsaga. Jätka punumist. Järgmine jätkamine käib ladvapolsete otstega. Vana viitsa ladvaots põimi lõpuni punutisse.

SERVA TEGEMINE

Painuta üks (esimene) tugivits alla, põimi see järgmise tugivitsa eest ja ülejäämise tagant läbi. Lõika lühikeseks. Teine ja kolmas tugivits on riputamiseks. Pista punutisse kummastki riputusviitsast paremale uued viitsad. Painuta teine (esimese riputusviitsa kõrval asuv) viits alla, põimi järgmise tugivitsa eest ja ülejäämise tagant läbi. Lõika viits lühikeseks. Samamoodi tee kolmanda viitsaga. Painuta neljas viits alla, põimi järgmise tugivitsa eest ja ülejäämise tagant läbi. Lõika viits lühikeseks. Viies ja kuues viits põimitakse samamoodi nagu teine ja kolmas. Jätka punumist piki amplii serva.

Seo riputusviitsad otstest kokku. Kui kasutad traati, tuleb see soonida tugevalt koore sisse. Mähi traadile peale pehme viits. Kokkusidumise kohta võib kaunistada Jaapani silmaga.

KEPIVABRIK

Looduslähedasest kooritud
puitmaterjalist

TARAD
ROIGASAIAD
VÄRAVAD
AIAPOSTID
LATID
LIPID

VALMISTAMINE
JA
PAIGALDUS

Mobilil: 5 200 204
www.kepivabrik.ee

Allika küla, Kuusalu vald, 74601 Harjumaa
kepivabrik@kepivabrik.ee

Margus hindab talupoegliku käsitöö traditsioone, korvipunumise algtööd õpetas talle selgeks vanaisa.

Margus Rebane

- Lääne kaitseringkonna ülem aastast 2010. Kaitseväes alates 1992: teeninud Meegomäel kaitseväge lahingukoolis, Kaitseliidu peastaabis, Jägerkompaniis Pullapääl, Kuperjanovi pataljonis Võrus, Põhja Üksik-jalaväekompaniis Paldiskis, Pärnu Üksik-jalaväepataljonis, 1. jalaväe brigaadis Paldiskis.
- Omandas Soomes kõrgkoolis õppides sõjakunsti magistri kraadi.
- Kaitseliiduga ühines 1991. aastal sõber Leo Kunnase kutsel.
- 1988–89 saadeti Nõukogude armee teenimise ajal Afganistani sõtta.
- Töötanud Pärnu teatris lavapoisina, Are koolis kehalise kasvatuse õpetajana.
- Õppinud aasta Tallinna Pedagoogilises Instituudis näitejuhtimist.
- Tema elulugu on kirja pandud kogumiku "Eesti rahva elulood" kolmandas osas.
- Leo Kunnase romaanis "Sõdurijumala teener" on ta ühe tegelase prototüüp.
- On kaitsetahte pühendunud arendaja. 2006. aastal valiti ta oma teenete eest Pärnu aasta meheks.
- Käsitöölisena on tema eesmärk traditsioonilist meestekäsitööd elus hoida ja pärandit säilitada.
- Lisaks vitstest punumisele põimib ta korve ja kotte vanadest ajalehtedest ja plakatitest ning löikab kividele nägusid ja mustreid.

Marguse sõnul saab punumisega tegelda aasta ringi, sest loodus on materjali täis. Neid võimalusi hakkavad märkama ka need, kes tema kursustel käinud. Teeperved ja raielangid, mets ja rand – kõikjalt võib leida punumiseks sobilikku. Tormiga maast rebitud puujuured on samuti hea materjal.

"Ma ei eelista mingit materjali ja kasutan eri taimi üsna vabalt. Korjan ja punun mida vaja. Kogumine, hoidmine ja töötlemine on liiga suur töö – ma ei tee punumisest mingit müstilist kunsti ega teadust. See peab olema lihtne," märkis ta. Kui kogunenud materjal ära kuivab või mädanema kipub, lähevad oksad lõkkesse või teeb ta neist multši. Ületalve peetud kasutuskõlblikust materjalist punub Margus kevadel peenraärised, mis kaitsevad ilutaimi muru trimmerdades.

Lõputu looming

Rebaste Pärnu kodu aias leidub lihtsaid punutisi veelgi. Margus näitab puupakule punutud korvi, mis teistpidi keerates sobib ka õueistmeks.

"Pakule puurid augud sisse, paned aukudesse vitsad ja nende ümber punudki," õpetas ta. Samamoodi saab korvi punuda langetatud puu kännuosale. Punutud amplitesse võib paigutada taimi ja riputada nood puuokste külge või kaunistada majaesist. Rippvaasi pikema säilimise huvides võib selle talveks tuppa tuua ja sisse pista potilille. Punumistehnika sobib ka väikeste lehtlate, mängumajade, piirdeaedade ja tuulesirmide tegemiseks; kompostkastide ja linnumajade ehituseks. Vitsad on aias tänuväärne materjal taimede toetamiseks, olgu siis tegu

seinale kinnitatud punutisega ronitaimede tarbeks või pojengipöõsa ümber ehitatud sõrestikuga.

Punumine ei eelda Marguse sõnul mingite eriliste tööriistade ega töökoja olemasolu. "Vahel ongi nii, et lähed noa ja kääridega hommikul metsa ning õhtul tuled valmis korviga tagasi. Praegu mul õiget töökoda polegi, aga punuda saab aias."

Maakodu palvel meisterdas ta valmis lilleampli – see sündis kiirmeetodil välitingimustes, Pärnu meretuulte karmis embuses, töövahenditeks vaid üks hea terav nuga ja aiakäärid. "Tõsi, mul on koorijaid ja lõhestajaid, ka üks korvipunuja tööpink ja kümneid vorme, aga neid ma enamasti ei kasuta. Pigem olen neid kogunud korvipunumise ajaloolise traditsiooni säilitamise huvides," selgitas Margus.

Korvipunumise juures ongi tema meelest kõige olulisem pärandi hoidmine. Kunagi käis punumismeister ka laatadel, aga loobus sellest. "Minu tööd on otsast lõpuni käsitöö, käsitsi tehtud kuni viimse detailini. Sain aru, et ei suudaks eales konkureerida nendega, kes on korvipunumisest teinud tootmise ja äri. Mulle meeldibki, et iga korv erineb teisest, vahel on

ka ebakorrapärase kujuga ja pisut lopergune," avaldas ta. ✿

SINU KODU KATUS VÄÄRIB PARIMAIID TEGIJAIID

**TELLI KATUSEMEISTRI TASUTA HINDAMISKÜLASTUS
JA RUUKKI KATUS KOOS PAIGALDUSEGA**

Leia oma piirkonna katusemeister
www.ruukkikatus.ee/katusemeister
Tasuta infotelefon 1914

RUUKKI
LIVING. WORKING. MOVING.

Meie aias on keraamilised linnud. Osalege kursustel, kus saate samasugused valmis voolida, glasuurida ja põletada.

Pisiesemed

suveks aeda

Ilmestage oma aeda isetehtud vallatute ja nägusate miniskulptuuridega.

Tekst ja fotod **Villu Baumann**

Unustage plekist ja plastist kärbsesened, luiged ja aiapäkapikud. Loovus on moes. Kindlasti olete juba mõnda aega keraamika- või nahatöökursustel käinud, nüüd on aeg oma oskused aiailu teenistusse rakendada.

Sättige pilgupüüdjateks linnud, liblikad, kalad, konnad, ussid vms.

Tore on kuulda, kui külla tulnud naabritüdruk hüüab: “Ema, ema! Tule vaata, ma leidsin linnupesa!”

Vitstest punutud pessa võib panna linnud ja pesa kinnitada pöösasse. Linde võib olla mujalgi – pennil, aknaraamil räästa all. Kivil võib lesida vaskuss, puu küljel või kivil hüigelämblik, lillepeenras konn, liblikas, räästa all “kuivada” nahajääkidest tehtud kalad, sõnajalapöösas dinosaur, terrassil või rõdul rippuda tamiili otsas nahast liblikad või kalad.

Värviilu annab ülesriputatud maalitud võrgupoi. Nahast esemed tuleks muidugi ööseks ja vihma eest peitu panna. ✿

Selle aiaämbliku kehaks on puidutükk, millest on läbi puuritud avad traadist jalgadele. Traat on üle keritud naharibaga.

Tiigi keskele sobib keraamiline konn.

Sättige kivitaimlasse peesitama nahast ja traadist vaskuss.

Aiatööde kalender

Aiatööde kalendrist leiate nippe ja näpunäiteid, milliseid töid ja kuidas aias teha. Thunide kalendrist leiate selleks sobivaima aja.

KALENDRI TINGMÄRKIDE SELETUSED*

Päike

Kuu

Päikese tõusud ja loojangud Tallinnas 2013. aastal.

♈ - Kalad	♎ - Vähk	♏ - Skorpion
♉ - Jäär	♍ - Lövi	♐ - Ambur
♊ - Sõnn	♎ - Neitsi	♑ - Kaljukits
♋ - Kaksikud	♏ - Kaalud	♒ - Veevalaja

M - Maavärina kalduvus - seda mõistet kasutame sellise konstellatsiooni märkimiseks, mis paiskab segi Maa magnetvälja ning põhjustab nõrgemaid või tugevamaid maavärinaid. Seismiliselt väheaktiivsetes piirkondades võib esineda sademeid ja tormist ilma.

T - Tormikalduvus - tegu on planeedi-konstellatsiooniga, mis mõjutab Maa õhkkonda ning põhjustab halvemal juhul marutuult ja laastavat tormi.

V - Vulkaaniline kalduvus - sel ajal hoogustub Maa vulkaaniline tegevus, üldiselt toob kaasa muutliku ilma.

Ä - Äikesekalduvus - tegu on planeedikonstellatsiooniga, mis toob kaasa jõulise soojuspulsi ning laheneb tihti äikesena. Sel ajavahemikul on ilmne viljapäeva karakter.

Lk - Liikluskriitiline - me ei leidnud paremat mõistet, et märkida planeetide teatud nurkasenditest põhjustatud mõju, mis avaldub eelkõige inimeste juures. Igatahes on selgelt näha, et neil päevil esineb kõige enam õnnetusjuhtumeid nii liikluses kui loomadega tegelemisel. Inimeste tähelepanu on hajunud või endale suunatud. See viide kutsub üles suuremale tähelepanelikkusele ümbritseva suhtes, rohkem teadlikule ärkvelolekule.

S - Sajukalduvus.

H - Halva ilma soodumus.

----- - Kõikideks töödeks ebasobiv aeg.

*Thunide kalendri tähtsad päevad ja märgid on lisatud suviste aiatööde kalendrisse lk 32-41.

Terves pinnases terve taim

KASVUTURVAS TOMATILE, KURGILE, ISTIKUTELE JA TOALILLEDELE.

Saadaval kõigis suuremates kauplustes.

AS EESTI TURBATOOTED

Ramsi, Viljandimaa
tel 434 0243, 506 0576
faks 434 0231
e-post tiit@estpeat.ee

aiakalender

1. Teisipäev

☀️ 06.48 ☀️ 07.15
20.04 22.39
Vesi/Tuli, leht 2ni, 9st vili

Naljapäev
Karjalaskepäev

2. Kolmapäev

☀️ 06.45 ☀️ 07.41
20.06 23.54

Tuli, vili 9ni ja 13st, M

3. Neljapäev

☀️ 06.42 ☀️ 08.11
20.08 ---

Tuli/Maa, vili 2ni, 3st juur, Ä, V

4. Reede

☀️ 06.39 ☀️ 08.49
20.11 01.02

Maa, juur, T, V

5. Laupäev

☀️ 06.36 ☀️ 09.33
20.13 02.00

Maa, juur 23ni, Lk, V

6. Pühapäev

☀️ 06.33 ☀️ 10.27
20.16 02.48

Õhk, õis, T

7. Esmaspäev

☀️ 06.30 ☀️ 11.26
20.18 03.26

Õhk, õis

Kuu esimene
veerand kell 11.31

8. Teisipäev

☀️ 06.27 ☀️ 12.31
20.20 03.56

Õhk/Vesi, õis 21ni, 22st leht

9. Kolmapäev

☀️ 06.24 ☀️ 13.39
20.23 04.21

Vesi, leht

10. Neljapäev

☀️ 06.22 ☀️ 14.49
20.25 04.41

Vesi/Tuli, leht 2ni, 3-15 vili, ----

11. Reede

☀️ 06.19 ☀️ 16.01
20.28 04.58

Tuli, ----, M

12. Laupäev

☀️ 06.16 ☀️ 17.13
20.30 05.14

Tuli/Maa, vili 11-22, 23st juur, Ä

13. Pühapäev

☀️ 06.13 ☀️ 18.29
20.32 05.30

Maa, juur

Palmipuudepäha

14. Esmaspäev

☀️ 06.10 ☀️ 19.45
20.35 05.47

Maa, juur, V, T

Künnipäev

15. Teisipäev

☀️ 06.07 ☀️ 21.03
20.37 06.06

Maa, juur 9ni ja 21st, V, T

Täiskuu
kell 10.42

Aprill on aedniku tööhooaja ametlik algus. Mõningad toimetused on vast juba märtsis tehtud, kuid nüüd otsitakse aiatöötunked välja ja rohenäppudel on päevad kibekiireid tegemisi täis.

Tekst **Marju Vitkar**
Fotod **Raivo Tasso, Kristel Kirss, Vallo Kruuser, repro**

Sel aastal on kevad tulnud kiiremini, kuid aiatööde järjekord jääb siiski samaks – pole mõtet liigselt kiirustada, kuna kevadised ilmad on heitlikud ja võivad suure vaeva ootamatult nullida.

Kui maapind on tahenenud, võib asja kallale asuda! Riisuge murult sinna jäänud sügisene sodi. Kui murukamar on enam-vähem rohelisteks muutunud, on õige aeg seda õhustada (selleks on olemas spetsiaalsed tallad ja ogadega rullid väikeaedadesse, ning suuremad, murutraktori taha kinnitatavad tööriistad laiemate pindade hooldamiseks).

Pärast õhustamist on soovitatav muru kevadväetisega väetada. Selleks tööks tuleks valida kuiv ilm ja õhtupoolne aeg – vastasel korral võivad noored õrnad kõrred põletada saada. Kui aias on samblaga probleeme, tasuks valida kevadväetis, kuhu on samblatõrjevahend juba lisatud. Väetis kuivatab sambla umbes nädalaga ja siis saab selle üsna lihtsalt muru seest välja riisuda.

Nüüd on õige aeg lappida murus olevaid talvekahjustusi. Selleks on olemas spetsiaalsed nii seemne- kui mulla muruparandussegud. Mida varem kahjustunud kohad uue seemne alla saavad, seda kiiremini paraneb kogu murukamara väljanägemine.

Puhastage püsikupeenrad! Kui püsililled jäid sügisel tagasi lõikamata, on nüüd viimane aeg kõdunenud taimejäänused peenardelt eemaldada ja muld taimede ümber kobestada. Soovitatav on samal ajal puis-

tata peenrassa kevadväetist – täpselt nii, nagu väetisepaki juhendis kirjas. Kui teil on sibullilli, siis nemad on väetamise üle eriti õnnelikud ja näitavad oma rõõmu ka peagi välja – suuremate õite ja sügavamate värvidega.

Lõigake viljapuid ja pöösaid

Ärge kiirustage eemaldama talvekatteteid ja varjuskangaid – seda on parim teha järk-järgult, kui temperatuur juba kindlalt plusspoolel või vähemalt nulli lähedal. Varjuskangad eemaldage siis, kui on kindel, et maapinnal pole enam lund ja mulla temperatuur on plusskraadides, vastasel korral ei pruugi taim juurestiku kaudu piisavalt niiskust saada ja päikesekahjustus on siis kiire tekkima.

Roosipeenras võiks laiali ajada rooside juurekaelu katvad multsi- või turbakuhjad, kuid kuuseoksad võiks siiski veel mõneks ajaks tagasi panna. Kui taimed hakkavad kindlaid elumärke näitama, saab talvel kahjustunud osad tagasi lõigata ja vajadusel eemaldada.

Varjuskangad-talvekatted tuleb eemaldada pilves ilmaga – siis ei ehmata talveunest ärrganud taimed ereda päikese käes ja neil on aega uue olukorraga pisut harjuda.

Tugevate külmade oht on möödas ja nüüd on õige aeg viljapuid ning marjapöösaid lõigata. Olenevalt puude ja pöösaste vanusest ning seisundist, vajavad nad harvendus- ja noorenduslõikust igal kevadel. Nii kindlustate oma viljapuudele maksimaalselt pika eluea, parandate märgatavalt

saagi kvaliteeti ja hoidute kahjuritest ning paljudest viljapuid kimbutavatest tõbedest. Viljapuude lõikamine on omaette teadus, mille põhimõtteid on kindlasti vaja järgida. Kui te ennast kindlana ei tunne, on mõistlik paluda abi spetsialistilt, kes esimesel korral suurema töö ära teeb ja põhimõtted lahkelt lahti seletab.

Kui viljapuudele on närilised või külm liiga teinud, tuleks nüüd asuda neid ravima. Haavad on vaja tugeva pintsliga puhastada ja haavapeitsiga kokku määrada. Kindlasti ei tohi kasutada värvi, kuna see kuivatab haavapinda ega lase sel paraneda!

Marjapõõsaste harvendamine on mõnevõrra lihtsam: välja lõigatakse vanad ja kahjustunud oksad, tugevalt harvendatakse ka nooremaid. Oluline on põõsaid mitte liiga tihedaks jätta – korralikult lõigatud marjapõõsal on 5–7 peaoksa ja mõned noored asendusoksad järgmiste aastate lõikuste tarbeks. Liiga tihedas põõsas liigub õhk vähe ja päike ei paista piisavalt võra sisse, mistõttu marjad valmivad ebaühtlaselt ning on loodud ideaalne pinnas seenhaiguste tekkeks ja massiliseks arenguks.

Hoolas aednik kobestab ka viljapuude ning marjapõõsaste alused, ning kasutab nende turgutamiseks spetsiaalset viljapuuväetist. Just viljapuudele mõeldud väetises on piisavas koguses viljade ja marjade valmimiseks vajalikke toitaineid, mida ei pruugi tavalises kevadväetises või orgaanilises materjalis õiges vahekorras olla.

Aprillis on paras aeg kasvuhoone tuulutada ja istutustöödeks ette valmistada. Kui muld on kasvuhoones olnud juba paar aastat, oleks hea see täielikult välja vahetada. Kasvuhoonetaimed kasutavad mullas olevaid toitaineid väga intensiivselt. Kuna tegu on suletud keskkonnaga, ei uuene need ise ning seda tuleb silmas pidada, et võimalikult kvaliteetset saaki kasvatada. Kui kasvuhoone korrastatud, võib sinna juba külvata tilli, salatit ja redist. Need kultuurid ei karda külma ning tärkavad peagi.

Meisterdage pesakaste

Kohe kui maapind võimaldab, tuleks läbi kaevata köögiviljamaa ning lisada sinna piisavas koguses komposti. Ettevalmistatud maapinna võib ka juba peenardeks vormida, siis jääb vahetult enne külvamist üle pind vaid kergelt rehitseda. Viimane aeg on seista hea selle eest, et peagi saabuvatel rändlindudel oleks kuhugi peatuma jääda. Paigaldage sobivatesse kohtadesse uusi pesakaste ja puhastage vanad.

Tähelepanu tuleb pöörata ka aknalaudadele, kus on kasvamas hulk taimi, mis varsti ootavad kasvukohale istutamist. Kasulik on neid keerata, et nad ennast valguse poole sirutades kõveraks ei kasvaks. Samuti tuleks neile pakkuda lisatoitu, selleks on mitmesuguseid vedelväetisi ning suurepärase vahend on mereadrulahu.

Tähtis on oma aiast rõõmu tunda ja kevadhommikuid tärkavate lillede ning linnulaulu keskel nautida!

16. Kolmapäev

☀️ 06.04 22.22
☀️ 20.40 06.28
Maa/Õhk, juur 12ni, 13st õis, T

17. Neljapäev

☀️ 06.01 23.37
☀️ 20.42 06.56
Õhk, õis 7ni ja 12–20, 21st leht, T

18. Reede

☀️ 05.58 ---
☀️ 20.44 07.32 Suur reede
Õhk/Vesi, ----, T

19. Laupäev

☀️ 05.55 00.47
☀️ 20.47 08.20
Vesi, ----, M

20. Pühapäev

☀️ 05.52 01.45 Ülestõusmispühade
☀️ 20.49 09.19 1. püha
♋ 06.56
Vesi/Tuli, vili 3st

21. Esmaspäev

☀️ 05.50 02.32 Ülestõusmispühade
☀️ 20.52 10.31 2. püha
Tuli, vili, V, Lk

22. Teisipäev

☀️ 05.47 03.08 Ülestõusmispühade
☀️ 20.54 11.50 3. püha
Kuu viimane
veerand kell 10.52
Tuli/Maa, vili 5ni, 6–15 juur, ----

23. Kolmapäev

☀️ 05.44 03.36 Jüripäev
☀️ 20.56 13.13
Maa, juur 16st, V

24. Neljapäev

☀️ 05.41 04.00 Kaduneljapäev
☀️ 20.59 14.39
Maa/Õhk, juur 5ni, 6st õis, Lk

25. Reede

☀️ 05.38 04.20 Markuse-
☀️ 21.01 16.04 ehk ussikuningapäev
Õhk/Vesi, õis 22ni, 23st leht, T, M

26. Laupäev

☀️ 05.36 04.39
☀️ 21.03 17.29
Vesi, leht

27. Pühapäev

☀️ 05.33 04.57
☀️ 21.06 18.53
Vesi, leht 10ni, ----

28. Esmaspäev

☀️ 05.30 05.17
☀️ 21.08 20.14
Vesi/Tuli, vili 22st

29. Teisipäev

☀️ 05.27 05.41 Noorkuu
☀️ 21.11 21.32 kell 09.14
Tuli, vili 6ni ja 12st, Lk, V

30. Kolmapäev

☀️ 05.25 06.09
☀️ 21.13 22.44
Tuli/Maa, vili 12ni, 13st juur

aiakalender

1. Neljapäev

☀️ 05.22 06.43
21.15 23.47

Kevadpüha
Volbripäev

Maa, juur, T

2. Reede

☀️ 05.20 07.24
21.18 ---

Maa, juur, Lk, M, Ä, T

3. Laupäev

☀️ 05.17 08.15
21.20 00.40

Maa/Õhk, juur 8ni, 9-17 õis, 18st vili

4. Pühapäev

☀️ 05.14 09.12
21.23 01.23

Õhk, vili 7ni, 8st õis

5. Esmaspäev

☀️ 05.12 10.16
21.25 01.57

Õhk/Vesi, õis 16ni, 17st leht

6. Teisipäev

☀️ 05.09 11.23
21.27 02.23

Vesi, leht 5ni, 6-17 õis, 18st leht, Ä, T

7. Kolmapäev

☀️ 05.07 12.32
21.30 02.45

Kuu esimene
veerand kell 06.15

Vesi/Tuli, leht 10ni, 11st vili, Ä, T

8. Neljapäev

☀️ 05.04 13.42
21.32 03.03

Tuli, vili

9. Reede

☀️ 05.02 14.54
21.34 03.20

🇪🇺 Euroopa päev
Nigulapäev

Tuli, vili

10. Laupäev

☀️ 05.00 16.08
21.37 03.36

Tuli/Maa, vili 11ni, 12st vili ja õis, M, Lk

11. Pühapäev

☀️ 04.57 17.23
21.39 03.52

🇪🇺 Emadepäev

Maa, juur 2st, Ä, T, V

12. Esmaspäev

☀️ 04.55 18.41
21.41 04.09

Maa, juur 22ni, väga soodne

13. Teisipäev

☀️ 04.53 20.00
21.44 04.30

Maa/Õhk, juur 4-21, 22st õis, T

14. Kolmapäev

☀️ 04.50 21.19
21.46 04.55

Täiskuu
kell 22.16

Õhk, õis 12ni ja 18st, WJ, M, T

15. Neljapäev

☀️ 04.48 22.33
21.48 05.28

Linnuristipäev

Õhk/Vesi, õis 4ni, 5st leht, T

Mai

Kevad on täies väes! Esimesed kevadlilled õitsevad ning aednik askeldab aias sama usinalt nagu äsja saabunud rändlinnud või talveunest virgunud mesilased.

Ilusas maikuu on päevad suviselt soojad ja öödkki ei nõua hilistel jalutuskäikudel kasuka kandmist. Nüüd on õige aeg kogu aed uuele elule aidata!

Kobestage taimede ümbrust kus vähegi võimalik ning lisage piisavas koguses kevadväetist ja komposti. Peenrad, mis on multsiga kaetud, vajavad kindlasti värskendust. Selleks on hea väike kogus peenrakatet aianduspoodi kaasa võtta. Siis saab katte valimisel kindel olla, et võimalik erinevus silma riivama ei hakka.

Kui istutusaladel on kasutatud tekstiili, tuleb kontrollida, et see taimi ei ahistaks ning neil ikka vabalt kasvada laseks. Vajadusel tuleb püsilillepuhmaid piirata või tekstiilis olevaid auke suurendada. Seda kõike tehes ei maksa unustada väetamist!

Kiviktaimlataimed hakkavad tärkama. Nüüd on sobiv aeg kivid tugeva harjaga puhastada ja sodi nende vahelt kokku pühkida. Kiviktaimlataimed on vähenõudlikud, kuid väike turgutus ja lisatoit ei tee ka neile kahju. Kui taimed kipuvad neile mõeldud kasvukohast välja ulatuma, võib neid julgesti piirata. Samuti tuleks eemaldada talvekahjustused.

Rododendronid, mustikad ja teised hapulembesed taimed kasvavad spetsiaalses turbapeenas, kus on toitaineid minimaalselt, seetõttu võiks neilegi tibakese süüa pakkuda. Alati tuleb arvestada sellega, et hapulembestele taimedele ei sobi tavaline väetis – see

muudab mulla aluselisemaks ja teeb taimedele pigem kahju.

Maasikapeenas võib vanad lehed peaaegu ära lõigata ja taimed võsunditest puhastada – nii on uutel kasvudel maksimaalselt elujõudu. Taimede ümbrusesse võib kobestada usinalt kompostmulda ja katta multsiga – nii väldime marjade määrdumist ning aitame taimedel piisavas koguses niiskust hoida.

Paigaldage kahjuritele püünised

Viljapuudele on paras paigaldada feromoonpüünised. Neid on saadaval mitmete tuntud kahjuritarte tarbeks, kes viljapuude saaki rikuvad. Feromoonpüünised on hea alternatiiv mürgitamisele, kuna vähendavad tunduvalt kahjuripopulatsiooni, ent on inimese tervisele ja mesilastele ohutud.

Kui on karta tõsisemat öökülma, tõmmake õites ja lehtedes õrnematele taimedele ööseks peale katteloor. Nii ei ole ohtu, et ootamatu külm teid näiteks murelisaagist ilma jätab.

Ettekasvatatud istikuid tuleks tasapisi välitingimustega harjutada. Viige nad hommikul välja ja tõstke õhtul jälle tuppa.

Ei maksa lasta end ehmata kerge vihmast või tuulisemast ilmast – noored taimed peavadki heitlike tingimustega harjuma.

Mai keskel võib hakata paljusid taimi juba kasvukohale istutama. Seda on soovitatav teha veidi sombusema ilmaga, et taimed jõuaksid kohanedada,

enne kui peavad ennast särava päikese eest kaitsma hakkama.

Aprillis valmis tehtud peenrad võiks kergelt üle rehitseda ja seemneid täis külvata. Esmalt võib külvata porgandi, kaalika, naeri, mustjuure, sibula, spinati. Kui aprillis veel külvamata jäi, siis ka redise, tilli, salati. Hea nipp on juba alguses külvid veidi hõredamad teha – siis ei ole vaja harvendamisega nõnda palju vaeva näha.

Kuu alguses võib avamaale istutada varajase kapsa taimed, kuu teises pooles aga hilise kapsa. Õige aeg on ettekasvatuseks pottidesse pista väga soojalembesed ja kiire kasvuga kultuurid nagu kõrvitsad, kurgid, aeduba.

Viimane aeg on kaevata ümber kompostihunnik!

Nautige esimesi vilju

Juba saab tunda rõõmu oma aia saadustest – spargel valmib, rabarber on kasutamiseks sobivas suuruses, hommikustele võileibadele saab juba oma ürdiaiaist lisandiks värsket muru- ja karulauku, noori rediseid.

Viljapuuaias tuleks kobestada puude ja põõsaste võraalused. Kui aprillis ununes, on nüüd hea teha siiasinna kangiga mõni auk ja nendesse valada viljapuude kompleksväetist – see hoolitseb rikkaliku marja- ja puuviljasaagi eest ning hoiab puud-põõsad terved, elujõulised ja tugevad.

Valdavalt on aedniku kõige suurem mure niiskustaseme hoidmine. Kui kevad kimbutab kuiva ilmaga, ei saa loota korralikku saaki ega silmailu või õitemerd ilutaimedelt.

Multš hoiab niiskust

Niiskust aitab hoida multšimine. Laotage korralik, umbes 5 cm paksune multšikiht kõikjale, kuhu see sobida võiks. Nii kergendate enda vaeva nii kastmisel kui rohimisel. Multši seest on umbrohtu palju lihtsam kätte saada ja see ei kipu ka nii kiirelt tärkama. Kindlasti tasub meeles pidada, et kõik pinnad tuleks enne multšiga katmist kobestada ja väetada!

Talveks maha painutatud viinapuud peab esimesel võimalusel siduma tagasi tugelede. Seda tuleb teha äärmise ettevaatusega, kuna taimede mahla jaoks on juba tugev ning vigastatud viinapuu võib sõna otseses mõttes sirinal mahla jookksa hakata. Samal põhjusel ei tohiks neid kindlasti enne südasuve kärpima hakata. Vastasel korral nõrgestate taime ja võite ta isegi tappa.

Kui muld on juba soe ja piisavalt niiske, on õige aeg panna maha varajane kartul. Katsetage eri sorte – avastamisrõõmu on selle nõnda tavalise aiavilja juures palju. Kui mõnd sorti õnnestub saada väga väheses koguses, võite kartulid julgelt pooleks lõigata ja nõnda mulda panna.

16. Reede
☀️ 04.46 23.38
🌙 21.51 06.12
Vesi, leht

17. Laupäev
☀️ 04.44 ---
🌙 21.53 07.08
Vesi/Tuli, leht 8ni, 9st vili

18. Pühapäev
☀️ 04.41 00.31
🌙 21.55 08.18
Eerikupäev
Tuli, vili 3ni, ----

19. Esmaspäev
☀️ 04.39 01.11
🌙 21.57 09.36
Tuli/Maa, vili 4-10, 11st juur, V, T

20. Teisipäev
☀️ 04.37 01.42
🌙 22.00 11.00
Maa, juur

21. Kolmapäev
☀️ 04.35 02.07
🌙 22.02 12.26
Kuu viimane veerand kell 15.59
II 05.59
Maa/Õhk, juur 9ni, 10st õis, Ä

22. Neljapäev
☀️ 04.33 02.27
🌙 22.04 13.50
Leheristipäev, Kaduneljapäev
Õhk, õis, M T

23. Reede
☀️ 04.31 02.46
🌙 22.06 15.14
Õhk/Vesi, õis 4ni, 5st leht, T

24. Laupäev
☀️ 04.29 03.04
🌙 22.08 16.36
Vesi, leht 8ni, 9st õis

25. Pühapäev
☀️ 04.28 03.23
🌙 22.10 17.57
Vesi, leht 2-17, ----, T

26. Esmaspäev
☀️ 04.26 03.44
🌙 22.12 19.15
Tuli, vili 1st, Ä, Lk

27. Teisipäev
☀️ 04.24 04.10
🌙 22.14 20.29
Tuli/Maa, vili 19ni, 20st juur

28. Kolmapäev
☀️ 04.22 04.40
🌙 22.16 21.35
Noorkuu kell 21.40
Maa, juur, V, T

29. Neljapäev
☀️ 04.21 05.18
🌙 22.18 22.33
Ristipäev ehk Taevaminemispüha
Maa, juur, M, T

30. Reede
☀️ 04.19 06.05
🌙 22.20 23.19
Maa/Õhk, juur 16ni, 17-23 õis, 24 juur

31. Laupäev
☀️ 04.18 07.00
🌙 22.21 23.57
Õhk, juur 14ni, 15st õis

1. Pühapäev

☀️ 04.16 08.01 Lastekaitsepäev
 ☀️ 22.23 ---
 Õhk, õis 23ni

2. Esmaspäev

☀️ 04.15 09.07
 ☀️ 22.25 00.27
 Vesi, leht 23ni

3. Teisipäev

☀️ 04.13 10.16
 ☀️ 22.26 00.50
 Vesi/Tuli, õis 11ni, 12-18 leht, 19st vili

4. Kolmapäev

🇪🇺 Eesti lipu päev

☀️ 04.12 11.25
 ☀️ 22.28 01.10
 Tuli, vili 17ni, ---

5. Neljapäev

☀️ 04.11 12.36 Kuu esimene
 ☀️ 22.29 01.27 veerand kell 23.39
 Tuli, ---, T

6. Reede

☀️ 04.10 13.47
 ☀️ 22.31 01.42
 Tuli/Maa, vili 5-16, 17 juur, Lk, T

7. Laupäev

☀️ 04.09 15.01
 ☀️ 22.32 01.58
 Maa, juur

8. Pühapäev

☀️ 04.08 16.16 Suvistepüha
 ☀️ 22.33 02.14 ehk 1. nelipüha
 Maa, juur

9. Esmaspäev

☀️ 04.07 17.34 2. nelipüha
 ☀️ 22.35 02.33
 Maa, juur 4ni ja 12st

10. Teisipäev

☀️ 04.06 18.53 3. nelipüha
 ☀️ 22.36 02.55
 Maa/Õhk, juur 6ni, 7-19 õis

11. Kolmapäev

☀️ 04.06 20.10
 ☀️ 22.37 03.23
 Õhk/Vesi, ---, T

12. Neljapäev

☀️ 04.05 21.21
 ☀️ 22.38 04.01
 Vesi, ---, leht 14st, M, T

13. Reede

☀️ 04.04 22.21 Täiskuu
 ☀️ 22.39 04.52 kell 07.11
 Vesi/Tuli, leht 17ni, 18st vili, T

14. Laupäev

🇪🇺 Leinapäev

☀️ 04.04 23.08
 ☀️ 22.39 05.57
 Tuli, vili 12ni, ---, Lk, V, T

15. Pühapäev

☀️ 04.03 23.44 Viidipäev
 ☀️ 22.40 07.15
 Tuli/Maa, ---, juur 19st

Juuni

Juunis muutub kevad märkamatult suveks. See on pidulike koolilõpetamiste ja rõõmurohkete aiapidude aeg. Viimaks ometi on käes hetk, mil saab välitingimustes enam aega veeta kui siseruumides.

Muru hooldamine algas juba lume sulamisega. Selleks et muruvaip oleks suvi läbi ühtlaselt roheline ja kena, tuleb seda hooldada pidevalt. Muru on kasulik niita pigem tihedamini kui harvemini ja pigem veidi kõrgemalt kui madalalt. Kui niiskustingimused ei ole ideaalsed, võib juhtuda, et väga madala niitmise korral kuivavad muru sisse inetud laigud.

Kus võimalik, võiks kuumal ja kuival perioodil rakendada hilisõhtust või öist murukastmist. Põuakahjustuste vältimiseks kastke korralikult, nii et kogu kasvumulla kiht oleks niiske (10–30 l/m²). Siis hoiate muruvaiba kenasti rohelise.

Taimi tuleks kasta õhtul või varahommikul. Siis ei ole päikesepaiste nii intensiivne ja ka temperatuur on madalam – aurustumine on väiksem ning samas jõuab rohkem vett taimede juurteni. Kastmisel püüdke vältida lehemassi piserdamist, suunake vesi pigem otse juurte piirkonda. Kasulik on kasta harvem ja korralikult kui et tihti ja vähehaaval. Ebapiisava veehulga puhul saab märjaks vaid üle-

mine mullakiht ning niiskus ei pruugi taimede juurteni jõudagi.

Juuni teises pooles, kui öökülmaoht on täielikult möödas, võite õue suvitama viia oma toalilled. Paljud toataimed on väga tänulikud mõnekuuse õuesviibimise eest. Potililledele meeldib värske õhk ning ööpäeva loomulik vahetumine koos valgusehulga ja õhuperatuuri loomulike muutustega. Toataimede suvekoduks valige tuulevaikne poolvarjuline nurgake, kus neil samas oleks võimalik looduslikust vihmast osa saada.

Silmailu vajab hoolt

Kindlasti tuleb kogu suve jooksul pidevalt toataimedel silm peal hoida – ei tohi unustada, et nad kasvavad potis ehk n-õ suletud keskkonnas. Neid ohustab nii liigne vesi kui ka kuivus, potililled kuivavad aiavõlles kasvavatest taimedest märkimisväärselt kiiremini.

Viimane aeg on istutada suvelilli. Ka kõige külmatundlikumad lilled kasvavad juunis lausa mühinaga ning õige pea on amplid, rõdukastid õitemes. Õiteiluks vajavad lilled tõhu-

eest kaitsta. Tigude mürki ehk graanuleid paigutage arvestusega, et lemmikloomad neid kätte ei saaks, sest need võivad olla loomade tervisele äärmiselt kahjulikud.

Tegelikult oleks parem, kui te oma koduaias mürke ei kasutaks. Juhul kui seda siiski tuleb teha, tasub tegutsema hakata hilisemal õhtupoolikul. Taimekaitsevahendiga pritsitud taimed ei talu otsest päikesepaistet, lisaks on valdav osa mürke mesilastele surmavad. Mesilinnud on väga kasulikud ning aitavad meil rikkalikku saaki saada. Õhtuhämaruses, kui mesilased on päevalennu lõpetanud, on oht neid kahjustada väiksem.

Rododendronid on õitsemise lõpetanud ja vanad õisikud tuleks eemaldada. Siis taim ei kurna ennast asjatult seemnete kasvatamisega ning hakkab jõulisemalt kasvama.

Juunis on sobiv aeg pügada lehtpõosahekki – esimesed sihvakad kasvud on juba kõrgustesse viskunud, korrapärased hekid kaotavad oma kauni vormi. Hekkide õigeaegne pügamine kindlustab nende tiheduse ja elujõulise kasvamise.

Eemaldage ilupõõsastelt ja lilledelt närtsinud õiekobaraid – asjatu ja ebavajalik seemnete kasvatamine kurnab taime. Juuni lõpus võite hakata õitsevaid taimi teist korda väetama. Õige väetamine pikendab näiteks õitsevate rooside ilu!

sat kastmist ning väetamist, siis püsivad nad lopsakad ja kaunid.

Hea on kasutada vees lahustuvaid kastmisväetisi. Sellega võiks vett rikastada peaaegu iga kastmiskorra eel. Amplitaimed muutuvad tihedamaks ja lopsakamaks, kui neid noortaimedena veidi tagasi näpistada – seda tehakse hargnemise soodustamiseks. Ei ole vaja karta, et see on taimedele kuidagi kahjulik.

Kahjuritele tuul alla!

Kui öökülmaoht möödab, istutagepeenramaale ettekasvatatud külmaskartlikud köögiviljataimed: kõrvits, kurk, suvikõrvits, aeduba. Kõiki neid võib ka seemnest otse kasvukohale külvata, ent siis tuleb arvestada hilisema saagiga. Ettekasvatusega saab saagijaja pea kalendrikuu võrra lähemale tuua.

Juuni alguses võite külvata teise või juba kolmanda ringi tilli, salatit, basiilikut. Kuu teises pooles tasub mulda poetada veel mõned herned – siis on teil värsked maitsetaimi, salatit ja herneid kogu suve jooksul võtta ning pole vaja karta, et nad putkuksid või oma meeldiva maitse kaotaksid.

Taimedest kasvandikke tuleb jälgida erilise hoolega – suve esimesel poolel on kahjurid väga aktiivsed. Mõistlik on alustada tõrjet juba esimeste tülivate sitikate ilmumisel. Korjake kokku ja hävitage kartulimardikad, pritsige lehetäisid küüslaugutõmmisega.

Maasikatele, kirssidele, murelitele visake peale võrgud, et neid lindude

16. Esmaspäev

☀️ 04.03
☀️ 22.41 ☀️ ---
Maa, juur, T

17. Teisipäev

☀️ 04.03 ☀️ 00.12
☀️ 22.41 ☀️ 10.08
Maa/Õhk, juur 15ni, 16st õis, M, T

18. Kolmapäev

☀️ 04.03 ☀️ 00.25
☀️ 22.42 ☀️ 11.35
Õhk, õis, T

19. Neljapäev

☀️ 04.03 ☀️ 00.55 ☀️ 13.00
☀️ 22.42 ☀️ 13.00
Kuu viimane veerand kell 21.39
Õhk/Vesi, õis 9ni, 10st leht, Ä, Lk

20. Reede

☀️ 04.03 ☀️ 01.13
☀️ 22.43 ☀️ 14.24
Vesi, leht, Ä, Lk

21. Laupäev

☀️ 04.03 ☀️ 01.31 ☀️ 15.44
☀️ 22.43 ☀️ 15.44
Suve algus 13.51 ☀️ 13.51
Vesi, leht 20ni, V, T

22. Pühapäev

☀️ 04.03 ☀️ 01.51
☀️ 22.43 ☀️ 17.03
Vesi/Tuli, vili 6st

23. Esmaspäev

☀️ 04.04 ☀️ 02.15 ☀️ 18.17
☀️ 22.43 ☀️ 18.17
Tuli, vili, T

Jaanilaupäev
Võidupüha

24. Teisipäev

☀️ 04.04 ☀️ 02.43 ☀️ 19.25
☀️ 22.43 ☀️ 19.25
Tuli/Maa, vili 2ni, 3st juur, T

Jaanipäev

25. Kolmapäev

☀️ 04.04 ☀️ 03.17
☀️ 22.43 ☀️ 20.26
Maa, juur

26. Neljapäev

☀️ 04.05 ☀️ 04.00 ☀️ 21.16
☀️ 22.43 ☀️ 21.16
Maa, juur 12ni ja 17-23
Kaduneljapäev

27. Reede

☀️ 04.06 ☀️ 04.51 ☀️ 21.58
☀️ 22.42 ☀️ 21.58
Õhk, õis
Seitsmemagajapäev
Noorkuu kell 11.08

28. Laupäev

☀️ 04.06 ☀️ 05.50
☀️ 22.42 ☀️ 22.30
Õhk, õis

29. Pühapäev

☀️ 04.07 ☀️ 06.54 ☀️ 22.56
☀️ 22.42 ☀️ 22.56
Õhk/Vesi, õis eriti soodne 13ni, 14st leht, T
Peetri- ja paulpäev

30. Esmaspäev

☀️ 04.08 ☀️ 08.02
☀️ 22.41 ☀️ 23.17
Vesi, leht 13ni, 14st õis

1. Teisipäev

☀️ 04.09 09.11
22.40 23.35
Vesi/Tuli, õis 2ni, 3st vili

2. Kolmapäev

☀️ 04.10 10.21
22.39 23.51
Tuli, vili
Maakodu sünnipäev
Heinamaarjapäev

3. Neljapäev

☀️ 04.12 11.31
22.39 ---
Tuli, vili

4. Reede

☀️ 04.13 12.43
22.38 00.06
Maa, juur 1st, T

5. Laupäev

☀️ 04.14 13.56
22.37 00.22
Maa, juur
Kuu esimene
veerand kell 14.59

6. Pühapäev

☀️ 04.15 15.10
22.36 00.39
Maa, juur 2ni ja 15st

7. Esmaspäev

☀️ 04.17 16.27
22.35 00.58
Maa/Õhk, juur 16ni, 17st õis

8. Teisipäev

☀️ 04.18 17.44
22.33 01.23
Õhk, õis 3ni ja 8st, Ä, T

9. Kolmapäev

☀️ 04.20 18.58
22.32 01.55
Õhk/Vesi, õis 1-6, 7st leht

10. Neljapäev

☀️ 04.21 20.04
22.31 02.38
Vesi, leht, M, T
Seitsmevannapäev

11. Reede

☀️ 04.23 20.58
22.29 03.35
Vesi/Tuli, leht 4ni, 5st vili, Ä, Lk

12. Laupäev

☀️ 04.25 21.41
22.28 04.47
Tuli, vili, T
Täiskuu kell 14.25
Maret-
ehk karusepäev

13. Pühapäev

☀️ 04.26 22.14
22.26 06.10
Tuli/Maa, ----, T

14. Esmaspäev

☀️ 04.28 22.39
22.25 07.39
Maa, juur, M, T

15. Teisipäev

☀️ 04.30 23.01
22.23 09.10
Maa/Õhk, õis 1st

Juuli

On südasuvise sooja ja muretu puhkuse aeg. Taimedele on suvekuu aga kibekiire kasvamise ning saagikandmiseks valmistumise aeg. Veidi hoolitsust teeb neile vaid head.

Muru kasvukiirus väheneb, niiduk saab puhkust. Seda rohkem jääb aega amplitaimede eest hoolitsemiseks. Need vajavad hoolikat jälgimist, et vältida läbikuivamist. Ampli väga väikesesse muldakogusesse on sageli paigutatud mitu lopsakat taime. Soojal suvepäeval suudavad lilled pinnasest kogu vedeliku ära tarbida. Ärge unustage ka väetamist!

Eemaldage närtsinud õied, et seemneid ei saaks tekkida – nii soodustate uute õite arengut. Halba ei tee ka väike tagasilõikus.

Maasikad valmivad, korjake neid ülepäeviti. Vihmaga iga päev, sest vastasel korral hakkab hahkhallitus levima. Põuasel suvel tasub peenraid kasta. Siis ei ole vaja muud, kui linde peletada ja marju isu pärast süüa. Juulikuised maasikad on ka jaanuaris sügavkülmast võttes imehead! Saagiaja lõpus tuleb maasikataimed tagasi lõigata ja multš laiali ajada. Eemaldage ka võsundid. Sügiseks jõuavad kasvada uued värsked ja tugevad lehed ning taimede tervis saab tugevam.

Sügavkülmutage ürte. Paljusid maitsetaimi saab edukalt säilitada, kui nad pesta, hakkida ja sügavkülmutada. Nii on nad kogu talve värsked ning karbist saab iga toidukorra jaoks võtta just nii palju kui parasjagu tarvis.

Kevadlilled sibulad, mis on pikalt samal kohal kasvanud, tuleb nüüd üles võtta, kuivatada ja panna kuiva varjulisse kohta sügisest mahapanekut ootama.

Erilist tähelepanu pöörake puudele

Kindlasti tasub kontrollida puittaimede sidemeid. Kesksuveks on puud nii palju kasvanud, et sidumispaelad võivad ootamatult soonima hakata. Parem karta kui kahetseda, sest puud, millesse pael on tugevalt ja ringirastast koore sisse sooninud, ei ole tihtilugu võimalik päästa.

Kui õuna- või ploomipuu on küpseva saagi all lookas, tõtake vilju korjama ja oksa toestama. Mõnel erakordselt saagirikkal aastal võivad muidu oksad kergesti murduda. Paraku ei parane murdumishaavad väga lihtsalt.

Need rikuvad kogu puu tervist, tasa-kaalu ning välimust.

On rooside õitsemise tippaeg ja seetõttu on nende vajadus toitainete järele tavapärasest suurem. Kord nädalas võiks täies õitehetes roosipeenart

kasta vedelväetisega segatud veega. Siis on õitsemine pikem ja õied intensiivsema värviga. Samuti ei ole taimed sügisel kurnatud ning valmistuvad talveks paremini. Kõik närbunud roosiõied ja -nupud tuleb tagasi lõigata.

Aiatöö kui meditatsioon

Rohimine on üks mahukamaid kesksuviseid töid, seetõttu ka üks vihatumaid. Ebameeldivusest saab üle suhtumist muutes: see on suurepärase rahustav tegevus, mille tulemus on kohe näha. See on hea võimalus olla omaette. Rohimist võib võtta kui teatud liiki teraapiat ja nii saavadki peenrad märkamatult umbrohest puhtaks ning korras aed tõstab kõigil tuju.

Juulis jõuab kätte aiatööde meeldivaim periood ehk saagikogumine, sömine ning talveks säilitamine. Keetke moose, pange sügavkülma kõike mis võimalik. Uurige uusi retsepte oma lemmikaiaviljade tarvitamiseks.

Kui te pole veel jõudnud, siis nüüd on küll viimane aeg põhjalikuks keldri puhastamiseks. Võimalusel tuleks seda kindlasti ka tuulutada, soovitatavalt mitme päeva vältel. Vihmastel päevadel ei tasu keldriust ja aknaid siiski pärani hoida.

Korraldage oma kaunis ja hästi hooldatud aias suviseid koosviibimisi ja tundke tehtust ning suvisest loodusest rõõmu!

16. Kolmapäev

☀️ 04.32 23.20
☀️ 22.21 10.40

Õhk/Vesi, õis 17ni, 18st leht

17. Neljapäev

☀️ 04.34 23.39
☀️ 22.20 12.06

Vesi, leht, Ä, Lk

18. Reede

☀️ 04.36 23.59
☀️ 22.18 13.30

Vesi, leht 21ni

19. Laupäev

☀️ 04.38 23.50
☀️ 22.16 14.50

Kuu viimane veerand kell 05.08

Vesi/Tuli, õis 5-11, 12st vili

20. Pühapäev

☀️ 04.40 00.22
☀️ 22.14 16.06

Tuli, vili, T

21. Esmaspäev

☀️ 04.42 00.48
☀️ 22.12 17.16

Tuli/Maa, vili 7ni, 8st juur, M, T

22. Teisipäev

☀️ 04.44 01.20
☀️ 22.10 18.20

Madlipäev

Maa, juur

23. Kolmapäev

☀️ 04.46 02.00
☀️ 22.08 19.13

☾ 00.41

Maa, juur

24. Neljapäev

☀️ 04.48 02.47
☀️ 22.06 19.57

Kaduneljapäev

Maa/Õhk, juur 5ni, 6-10 õis, ----, M, T

25. Reede

☀️ 04.50 03.43
☀️ 22.04 20.33

Jaagupipäev

Õhk, ----, õis 22st, V, Lk

26. Laupäev

☀️ 04.52 04.45
☀️ 22.01 21.01

Annepäev

Õhk/Vesi, õis 18ni, 19-24 leht

27. Pühapäev

☀️ 04.54 05.51
☀️ 21.59 21.23

Noorkuu kell 01.42

Vesi, leht 22ni

28. Esmaspäev

☀️ 04.57 07.00
☀️ 21.57 21.43

Vesi/Tuli, vili 10st, M, T

29. Teisipäev

☀️ 04.59 08.09
☀️ 21.55 22.00

Olevipäev

Tuli, vili

30. Kolmapäev

☀️ 05.01 09.19
☀️ 21.52 22.15

Tuli, vili, M, T

31.

☀️ 05.03 10.30
☀️ 21.50 22.31

Tuli/Maa, vili 6ni, 7st juur

1. Neljapäev

☀️ 05.05 11.41
 ☀️ 21.48 22.47
 Maa, juur 6ni, 7-13 öis, M, T

2. Reede

☀️ 05.07 12.54
 ☀️ 21.46 23.05
 Maa, ----

3. Laupäev

☀️ 05.09 14.08
 ☀️ 21.43 23.26
 Maa, ----, juur 14-24

4. Pühapäev

☀️ 05.12 15.22 Kuu esimene
 ☀️ 21.41 23.54 veerand kell 03.50
 Õhk, öis 1-11 ja 16st, V, M, T

5. Esmaspäev

☀️ 05.14 16.36
 ☀️ 21.38 ---
 Õhk/Vesi, öis 9ni, 10st leht, M, T

6. Teisipäev

☀️ 05.16 17.44
 ☀️ 21.36 00.31
 Vesi, leht, V, T

7. Kolmapäev

☀️ 05.18 18.44
 ☀️ 21.33 01.19
 Vesi/Tuli, leht 14ni, 15st vili

8. Neljapäev

☀️ 05.21 19.31
 ☀️ 21.30 02.22
 Tuli, vili 13ni, 14st leht

9. Reede

☀️ 05.23 20.09
 ☀️ 21.28 03.38
 Tuli/Maa, leht 6ni, 7-14 vili, 15st juur, V, T

10. Laupäev

☀️ 05.25 20.39 Lauritsapäev
 ☀️ 21.25 05.04 Täiskuu
 Maa, juur 9ni, ----, V, T kell 21.09

11. Pühapäev

☀️ 05.28 21.03
 ☀️ 21.23 06.36
 Maa/Õhk, ----, öis 11st

12. Esmaspäev

☀️ 05.30 21.24
 ☀️ 21.20 08.08
 Õhk, öis, M, T

13. Teisipäev

☀️ 05.32 21.45
 ☀️ 21.17 09.38
 Õhk/Vesi, öis 2ni, 3st leht, V, T

14. Kolmapäev

☀️ 05.35 22.05
 ☀️ 21.15 11.06
 Vesi, leht 17ni ja 21st

15. Neljapäev

☀️ 05.37 22.28 Rukkimaarjapäev
 ☀️ 21.12 12.31
 Vesi/Tuli, leht 8-18, 19st vili, Lk

August

August ehk lõikuskuu pakub aiapidajale rõõmu rohkete sügisandidega. Ööd on soojad, sumedad ja täis joovastavat lillilõhna – ideaalsed rahustavateks jalutuskäikudeks.

Enne muru niitmist hinnake olukorda: kui päike on pikalt paistnud ja väljas kuum, on targem niitmine pisut edasi lükata. Liiga madal muru läheb päikese käes kõrbema ja muutub kollaseks. Niitmisel kasutage pigem kõrgemat lõikust.

Kui aias on palju herilasi, kes kipuvad marja- ning puuviljasaaki hävitama, valmistage neile püünis. Võtke tühi pudel, valage sinna poole pudeli ulatuses magusat ja kergelt kääritatud vedelikku (mahl, magus vein vms) ning riputage puuks külge. See tõmbab herilasi ligi ning hoiab nad puuviljadest eemal. Herilased ronivad pudelisse ja upuvad.

Sügisväetis ja sibullilled mulda

On aeg alustada sügisese väetamisega. Sügisväetis aitab moodustuda uue aasta õiepungadel ning taimi talveks paremini ette valmistada. Kindlasti tuleks kasutada spetsiaalseid läm-

mastikuvaeseid väetisi, vastasel korral hakkavad taimed hoopis liigset lehemassi kasvatama ning tehtud töö ei anna oodatud tulemust.

Kuu lõpus võib alustada esimeste sibullillede istutamisega – pistke

Tasapisi tuleks tuppa tagasi kolida õue toodud toalilled. Lõikuskuul võib juba üllatada ootamatu öökülm ning see kahjustaks toataimi. Kui kevadel on jäänud mõni potilill ümber istutamata, siis nüüd võib seda jälle teha. Vaadake toas üle nende asukohad, uurige oma hoolealuste kasvutingimusi – võimalik, et saate neid kasvukohta vahetades õnnelikumaks muuta.

Viljapuuaias tuleb olla hoolas. Ärge jätke varisenud õunu ning ploome puude alla vedelema. Samuti heitke pilk puu otsa ja koristage sealt kõik mädaniku, hallituse või muude haigustunnustega viljad. Need tuleb viivitamatult hävitada. Ärge visake haigustunnustega õunu komposti. Vastasel korral levivad haigused justkui kulutuli.

Viimane aeg teha ka vähemtähtsad tööd

Noortel viljapuudel tasub ära lõigata pookealusest kasvanud metsikud võsud. Puhastage ka ploomi- ja kirsipuude ümbrused juurevõsudest. Sellised taimed on metsikud ja ei oma oodatud sorditunnuseid.

Kui püsililled vajavad jagamist, on nüüd sobiv aeg seda teha. Samuti võib istutada kõiki ülejäänud taimi.

Öökülmaohu korral katke kattelooriga kinni õrnad taimed – kõrvitsad, suvikõrvitsad, kurgid, aedoad.

Tundke rõõmu omakasvatatud puu- ja köögiviljadest. Kasutage neid toidus ja hoidistage talveks. Jagage ja vahetage sorte sõpradega – nii saate paremat aimu sellest, milliseid seemneid tuleks järgmisel aastal soetada. ☼

mulda näiteks liilia-, püvilille- ja krookusesibulad. Istutamisel jälgige, et sibul saaks mulda umbes kolm korda sügavamale, kui on tema läbimõõt. Näiteks 3cm läbimõõduga sibul tuleks asetada 10 cm sügavusele.

Nüüd peaks teist korda pügama hekke. Hekkide välimus püsib korrektne, kui pügate neid ajal, mil võrsed hakkavad juurdekasvu lõpetama ja tasapisi puituma. Siis soodustab kärpimine pungade arenemist ja ettevalmistumist talveks. Põuase suve korral vajavad ka hekid kastmist!

16. Reede
☀️ 05.39 22.53
☀️ 21.09 13.50
Tuli, vili, Ä, T

17. Laupäev
☀️ 05.42 23.23
☀️ 21.06 15.05
Kuu viimane veerand kell 15.26
Tuli/Maa, vili 13ni, 14st juur, M, T

18. Pühapäev
☀️ 05.44 ---
☀️ 21.04 16.11
Maa, juur, Lk

19. Esmaspäev
☀️ 05.47 00.01
☀️ 21.01 17.08
Paasapäev
Maa, juur, V, T

20. Teisipäev
☀️ 05.49 00.46
☀️ 20.58 17.56
Taasiseseisvuspäev
Maa/Õhk, juur 11ni, 12st õis

21. Kolmapäev
☀️ 05.51 01.38
☀️ 20.56 18.34
Kaduneljapäev
Õhk, õis 11ni, 12-24 vili, Ä, V, T

22. Neljapäev
☀️ 05.54 02.38
☀️ 20.53 19.04
Õhk/Vesi, õis 1-19, 20st leht

23. Reede
☀️ 05.56 03.42
☀️ 20.50 19.29
Kommunismi ja natsismi ohvrite mälestuspäev
Vesi, leht 22ni, 23st õis, Ä, T
Ⓜ 07.46

24. Laupäev
☀️ 05.58 04.50
☀️ 20.47 19.49
Pärtlipäev
Vesi/Tuli, õis 13ni, 14st vili, Ä, T

25. Pühapäev
☀️ 06.01 05.59
☀️ 20.44 20.07
Noorkuu kell 17.13
Tuli, vili 4ni, 5-15 leht, 16st vili

26. Esmaspäev
☀️ 06.03 07.09
☀️ 20.41 20.24
Tuli, vili, V, T

27. Teisipäev
☀️ 06.05 08.19
☀️ 20.39 20.39
Tuli/Maa, vili 12ni, 13st juur

28. Kolmapäev
☀️ 06.08 09.30
☀️ 20.36 20.55
Maa, juur

29. Neljapäev
☀️ 06.10 10.43
☀️ 20.33 21.13
Maa, juur 13ni ja 20st, Lk, T

30. Reede
☀️ 06.12 11.55
☀️ 20.30 21.33
Maa, juur

31. Laupäev
☀️ 06.15 13.08
☀️ 20.27 21.58
Maa/Õhk, juur 6ni, 7-17 õis

Romantilised *õierosetid* ja peened parfüümid

Tekst **Kaja Kurg**
Fotod **Sven Arbet** ja erakogu

Eeriksaare talu aias õitseb suve jooksul umbes 130 sorti roose, eriti palju näeb siin aga romantiliste keerdude ja tihedalt kokku pakitud õierosettidega inglise roose.

Inga koos tütar
Lisannaga.
Vägevate õitega
'Freisinger
Morgenrote'
on tippvormis.

**ROOSID JA
PÕÕSAD
SINU AIAS**

*Eksklusiivsed ja unikaalsed roosid –
Austin, Delbard, Kordes, Meilland, Tantau
Põnevad ja haruldasemad põõsad*

*Tellimise peale
ja koju kätte*

Vaata www.garden.ee • Lisainfo: 372 56 51810 • info@garden.ee

'James Galway'.

Roosiaia perenaine Inga Laansalu puudutab hellalt üht ebatavalist värvi õit ja ütleb: "Ma pean seda sulle näitama, see on üks mu lemmikutest, 'Summer Song', no vaata seda värvi! Ja milline lõhn..." Põletatud oranži karva tihe täidisõis lõhnab nagu lillepood.

"Ja nüüd pista nina siia sisse..."

Suurte lillakasroosade õitega 'Chartreuse de Parme' on samuti tõeline lõhnapomm: aroomibuketis aimub hüatsinti, mangot, mandariini, sidrunit.

"Nuusuta seda ka, see on 'Auguste Luise', vaata kui õisi täis ta on!" Virsikuroosa-kollasekirju õiemeri hellitab nina tugeva magusa lõhnaga.

Ja nii me aina nuusutame ja imetleme, nuusutame ja imetleme. Iga järgmine õis on taas nagu kunstiteos: üks edevalt lainetav, teine romantiliste keerdudega, kolmas nii tihedalt kokku pakitud, et ei jõua ära imestada, kuidas see võimalik on.

Ingal on külas ka naabrinaine Liivi Jurak, kellel on samuti rikkalik roosikogu. (Ütlen etteruttavalt, et samal päeval käisime ka Veski talu roosiaias, millest saab lugeda mõnes järgmises Maaoduses.)

Tänu Inga ja Liivi ilusale hobile võiks Viljandimaal Kolga-Jaani külje all olevat Vissuveret nimetada lausa roosikülaks. Ühes külas kaks uhket roosiaeda – kas pole see tähelepanuväärne?

Aga kuidas juhtus, et mõlemad naised just roosidesse armusid? See on ju tõeline vedamine,

Inga Laansalu 10 lemmikut

- 'Lady Emma Hamilton'
- 'Summer Song'
- 'Lady of Shalott'
- 'Baron Girod de L'ain'
- 'Broceliande'
- 'Augusta Luise'
- 'Fantasia Mondiale'
- 'Eden Rose'
- 'Camille Pissarro'
- 'Chartreuse de Parme'

NAD ON TALV LÄBI TOAS PASSINUD NING OOTAVAD NÜÜD PÄÄSU SINU ÕUELE!

ANNY

MIA

SOFIA

HUGO 3

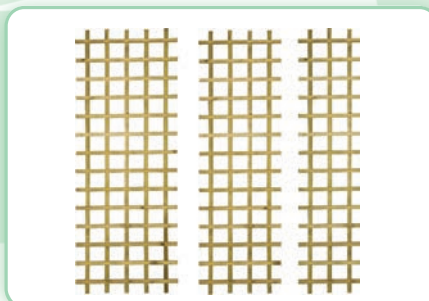
MATHIAS

MARTA

KAANEGA LIIVAKAST

LILLEVÕRED

PEENRÄÄRISED

VÕREGA AIAPANEELID

AIAPANEELID

LILLEKASTID

 IMPREST
LEMEKS GRUPP

Pakkumised ja täpsem tooteinfo www.imprest.ee või tel. 7446 538, e-post: myyk@imprest.ee

kui naabril on samasugune harrastus nagu sul: saab asju arutada, igal ajal nõu küsida, koos üritustel käia.

Inga ja Liivi: “Hakkasime mõlemad 1990ndate algul siin külas kodu rajama. Kuna Põltsamaa on Kolga-Jaanile väga lähedal, ainult 17 kilomeetrit, siis sattusime tihti ka sealsesse roosiaeda. Rein Joost oskas ekskursioone tehes rääkida iga roosipõõsa nii huvitavaks ja ilusaks, et tekkiski suur huvi neid ka ise kasvatada. Põltsamaa roosiaed on meie aegade ristiema.”

Eriksaare talu rajas Inga vanavanavanaisa. Läbi aegade on seisnud elumaja seinal maakivisse

uuristatud aastaarv 1880. See annab teada, et tegu on vana ja väärika Viljandimaa taluga. Laansalud on viimase 22 aastaga selle kenasti korda teinud.

“Mina olen tegelikult pärit naabertalust Postilt,” märgib Inga. Nüüd tegutseb seal vanem poeg Ivar (26). Peres on veel kaks last – Martin (20) ja Lisanna (11). Abikaasa Märt on hinnatud põllumees, kelle hoole all on tuhatkond hektarit põldu ja rohumaad.

“Keskkooli lõpus olin täiesti kindel: mina maale ei jää,” meenutab Inga. “Aga siis hakkasin käima klassivend Märdiga, kes oli hingelt täie-

Õhus höljub magus roosilõhn. Esiplaanil maalitud roosid: (vasakult) ‘Henri Matisse’, ‘Alfred Sisley’, ‘Camille Pissarro’, ‘Marville’. Taga ‘Sahara’ ja ‘Madame Bovary’.

lik maapoiss. Abiellusime, lühikest aega elasime Kolga-Jaanis, aga korterielu talle üldse ei sobinud. Kui vanatädi jäi Eeriksaarele üksinda, hakkasime tal abiks käima, kuni lõpuks tulime ka ise päriseks.”

Vana õunaaed pidi taganema

Laansalude elumaja on omapärane: esimene pool sai ümberehituse käigus juurde teise korruse ja värviti heledaks, teine pool on aga maakividest. Klassikalist taluõue ääristavad abihooned, pikal keldrinõlval püüab pilku madalate kadakate tihe vaip. Allapoole jäävad peenramaa, vana saun ja tiigike. Vaikus ja rahu. Idüll keset Viljandimaa põlde ja metsi.

“Siin on hästi hea energiaga koht,” ütleb Inga.

Vanasti oli elumaja taga suur õunaaed, kümneid puid mitmes pikas reas. Praegu on neist alles umbes pooled. Õunapuud on taganenud, et anda ruumi ja valgust iluaiale. Selle südameks on väike rosaarium: kaks pikka roosipeenart koos valgete romantiliste pinkide ja roosilehtlaga. Aga roose on igal pool mujalgi peenardes ja muru sees.

Aias on ka suuri püsilillerühmi ning okaspuudega kujundatud ilupeenraid. Aiamaastikule lisavad vürtsi vihmavarjudeks pügatud vanad elupuud.

Roose jätkub ka maja ette. Kaks pikemat peenart on mõlemal pool sissesõiduteed. Ühte, kõige viimasena rajatut, kutsub Inga sissesõidutee-tervituspeenraks.

Ukse ette jääb tuhkpuuhekiga piiratud nurka mõnus istumispaik. Loomulikult on siingi roosid: potiga laua peal ja mitmel pool kivisillutisel. Romantikat lisab roosipuu ehk tüviroos. Selle kinkisid Ingale tema õpilased Kolga-Jaani põhikoolist, kus ta töötab algklasside õpetajana.

Kuusehekk istutati suure tee äärde tolmu-kaitseks kohe, kui hakati talu uuesti üles ehitama. Tume müür on ilus taust värvikatele roosidele ning selle tuulevarjus on neil ka mõnus soe kasvada.

“Kui ma aastaid tagasi oma esimesi roose istutasin, polnud mul aimugi, et pookekoht peab jääma mullapinnast madalamale,” meenutab Inga. “Olin nii rumal, et panin taime maha ja

Jäneda sündmused 2014

Aia- ja lillepäevad **24. - 25. mail**

Eesti talupäevad **26. - 27. juulil**

Jäneda sügislaat **13. septembril**

Simmanid Musta Täku Tallis
aastaringelt

OÜ Jäneda Mõis

73602 Tapa vald Jäneda tel. 3849750

janedaturism.ee

KRISTIINE AIAKESKUS

müüb roosiistikuid,
püsi- ja suvelilli, ilupuid ja -põõsaid,
okaspuuid, hekitaime, viljapuuid,
marjapõõsaid, maasika- ja
vaarikataime ja palju muud.

Linnu tee 39, Tallinn
avatud iga päev 9–19
tel 677 3426
www.kristiineaiakeskus.ee

Perfektne
ja klassikaline.

mõtlesin, et küll ta kasvab. Seetõttu läks palju asju välja, külm võttis poogitud kultuurrosa ära ja uusi võrseid ei saanudki kusagilt tulla. Ilmselt ei teadnud ma sedagi, et roosid tuleb talveks üles mullata, samuti ei osanud ma neid katta.”

Praeguseks on kogu roosikasvatuse praktiline pool selgeks saanud ja iga aasta toob aina uusi kogemusi.

Inga tunnistab, et ka sorte oskab ta nüüd hoopis teistmoodi hinnata kui varem: “Alguses oli nii, et kui mingi õis meeldis, siis selle ma ka ära ostsin. Nüüd tean, et lisaks ilusale värvile ja kujule on oluline ka see, et õis lõhnaks, ei vanane kiiresti ega hakkaks ruttu pudisema; et lehestik oleks terve ja kogu taim tugev. Väga tähtis on haigustele vastupidavus ja meie kliimas loomulikult talvekindlus.”

Talvel teeb ta tõsiselt uurimustööd roosiraamatutes, kataloogides ja netivarustel, et leida oma aeda uusi kaunitare. “Mulle meeldivad suured külluslikud täidisõied, mis peavad kindlasti ka lõhnama. Midagi pole teha, ma pole lihtõieliste fänn.”

Kõige uhkemaid, üliromantilisi roosiõisi pakub praegu inglase David Austini aretusfirma. Välimuselt meenutavad need vanu pargiroose,

mida võiks ette kujutada kasvamas vanasti lossiaedades.

Inga näitab meile kollaste õitega sorti ‘Golden Celebration’: “See on tüüpiline inglane. Õis on tohutult täis, väga ilusa värvivarjundiga ja oivalise lõhnaga. See on üks suurimate õitega ja kaunimaid inglise roose.”

Roosa ‘James Galway’ on väga tubli õitseja ning nii võimas, et “elab teiste seljas”. ‘Benjamin Britteni’ lõheroosad õied on aga täiesti teistmoodi, nagu kullerkupud, hästi kaetud, vananedes muutuvad need roosakaspunaseks.

See, kuidas roosiõis vanemaks saades oma värve ja kuju muudab, on väga põnev. Vanana lõpetades võib ta olla täiesti teistsugune kui noorelt alustades. Inga tunnistab, et käib ja paitab oma roosikesi, sest nad kõik on talle niivõrd armsad.

Kõik on staarid

Lopsakad peenrad valge lehtla ees on rõõmsalt kirjud. Koduaias ei pea sorte sättima sordirühmade järgi nagu botaanikaaias. Siinne peenar sünnib puhtast rõõmust. Ning praegu ongi moes panna kõik segamini ja teha kirjusid peenraid.

Roniroos 'New Dawn'.

Inga: "Kõik on siin korduvalt õitsevad peenraroosid. Tavaliselt algab õitsemine juuli algul ja kestab kuni lumeni."

Roosikasvataja Rein Joosti sõnul on tänapäeva sordid niimoodi aretatud, et kui peavõrsed on välja arenenud, hakkavad kohe kasvama uued, mis mõne aja pärast jälle õisi kannavad. Nad n-õ remonteeruvad hästi kiiresti. See on moodsate sortide suur eelis.

Peenart lähemalt uurides märkabki, et õied on eri arengufaasides: mõnel pöösäl veel nupus, teistel täiesti lahti, osa juba pudisemas. Sordid on valitud nii, et igal ajal oleks õisi. Peenra kujundamise juures on see oluline.

Lisaks inglise roosidele jääb silma teisi vapustavaid õitsejaid.

Näiteks 'Sahara'. Inga kirjeldab teda kaunit: "Ta on nagu kõrbepäike, mis hakkab loojuma. Ka vanad õied on tohutult põnevad. Kui noor õis on oranžikas, siis õitsemise lõpuks muutub see tumeroosaks. Seetõttu ongi pöösas niivõrd värvikas."

Väga eriline on 'Acropolis'. "Vaadake, kuidas ta on end kruttinud. Noorena roosad õied muutuvad vanas eas roheliseks."

Peenral on ka maailma siniseimaks roosiks peetav 'Rhapsody in Blue'. Hiljuti istutas Inga

Nutikas
väetis
proffidelt!

ROOSIDE, PÜSILILLEDE jt õitsvate pöösaste väetis

Roos on Aia Kuninganna. Oma kasvuks ja rikkalikuks õitsemiseks vajab ta head mulda ja korralikku väetamist. Tavaliselt on lämmastik väetistes kiirelt kättesaadav ja võib hävitada toitu otsivad narmasjuured nõrgestades nii taimede vastupanu kahjuritele, haigustele, põuale ja talvekülmale. Osmocote® väetab roose jt taimi ühtlaselt ja tasakaalustatult kasvuperioodi lõpuni, tuues esile sordiomase värvikirkuse. Roosi väetist võib kasutada ka aia üldväetisena kõikide puude, pöösaste, püsi- ja suvelillede väetamisel.

♥ SUBSTRAL NIPP:

- Rikkalikumaks õitsemiseks ja nõrkade taimede turgutamiseks kasuta Miracle-Gro® Rooside vees lahustuvat pulberväetist.
- Esimeste lehetäide ja haigustunnuste ilmunisel kasuta Substral® Loodusliku taimehooldusvahendit.

Kui roose ei jaks enam imetleda, saab silm puhata rohelusel.

veel ühe “sinise” sordi – helelilla üliromantilise õiega ‘Novalise’, mis on Kordese uus (2010) aretis ja kuulub muinasjuturooside kollektsiooni.

Terve hulk on ka kirjude õitega ehk n-õ maalitud roose. Siin on ‘Henri Matisse’, mille iga õis on Inga sõnul kui kordumatu meistriteos, kaht ühesugust ei ole. Huvi pärast võrdleme õisi, ja tõesti, ega leiagi. Vananedes muutub õis punaseks.

Veel “maalitud” õisi: ‘Edgar Degas’, ‘Alfred Sisley’, ‘Maurice Utrillo’. Uus, väga erilise värvikombinatsiooniga on fuksiaroosa-valgekirju ‘Broceliande’, millel on hästi tihe õis ja imehea tugev lõhn.

Korraga teeb Inga mulle eksami: ütle, mis sort see on? Neid hele-lõheroosaid täidetud õisi tunnen ma aga hästi – see on ‘Maakodu’, mille Mart Ojasalu kinkis aastal 2007 meie ajakirjale.

Heade mõtete pink

Rein Joost on läbi aastate rääkinud roosisõpradele, et romantilised pingid, lehtlad, võrestikud ja roosivärvad on need klassikalised elemendid, mis teevad roosiaias tõelise roosiaia. Nad ilmestavad ruumi, loovad meeoleolu ja toovad roosid esile.

Tavaliselt pannakse pingid sinna, kus kasvab mõni eriti väärtuslik sort.

Eeriksaare talu roosiaias on need tundeloojad täiesti olemas. Valge roosilehtla on kahjuks tüh-

javõitu, Inga kurdab, et roniroosid said tõsiseid külmakahjustusi 2012/2013 talvel.

Roosa ‘Kir Royal’ tunneb end aga hästi, ronib aina ülespoole, õitseb uhkelt ja pudistab enda alla iga päev meeletult õiesodi. Võrestikule on elegantselt oma karminpunased õied sättinud ‘Tess of the d’Urbervilles’.

Lehtlas olevat pinki, mille istudes avaneb vaade kahele suurele roosipeenrale, nimetab Inga “heade mõtete pingiks”. Tõesti, sellises kohas istudes ei saa midagi negatiivset pähe tulla. Teine samasugune valge pink on paar sammu eemal maalilise rippoksalise tüvilehise kõrval.

Mõni roosipõõsas on leidnud koha ka murus. Näiteks erakordselt suurte kollase-oranži-roosa õitega ‘Freisinger Morgenrote’. See kõrgekasvuline sort sobib hästi soolotaimeks, üksi olles saab ta näidata kõiki oma parimaid omadusi. Põõsas on nii kõrge, et lõhna nautimiseks ei peagi eriti kummardama. Oma võlu on nii soolopõõsal kui ka kirjul lopsakal peenral.

Mõnus on see, et iluaed pole täis tuubitud. Siin on liikumis- ja hingamisruumi ning rohelist tausta, mis laseb värvilistel roosidel esile tulla ja särada. Mõnes ülekuhjatud aias jääb hing kinni, sest kõike on liiga palju. Silm peab saama vahepeal muljetest puhata. Inga roosikogu on just paraja suurusega – ega töö kõrvalt rohkem jõuakski. ☼

Tänuväärased katsetused

Tuntud roosikasvatajad ning Põltsamaa roosiaia rajajad Rein ja Küllike Joost tunnevad selliste roosihuviliste üle, nagu on Inga Laansalu ja Liivi Jurak, suurt rõõmu: "Nad on justkui maa sool, üks on õpetaja ja teine meedik. Oma roosihuviga edendavad nad ühtlasi ka külakultuuri.

Inglise roosid hullutavad oma täiusliku iluga praegu paljusid. Selle roosirühma aretamist alustati alles poolsada aastat tagasi, hakates ristama XVII ja XVIII sajandi roose tänapäevastega: romantilise õiekujuga vanaaegsed roosid said juurde põnevaid värve ja muid häid omadusi.

Inglismaal aretatud roosidele on meie külmad talved aga ohtlikud. Uuused sordid on Eestis olnud vaid 10-15 aastat.

See on väga lühike aeg hinnangu andmiseks, kuidas nad meie oludesse sobivad. Tänavu oli rooside jaoks briljantne talv, aga mis saab siis, kui tuleb 25 kraadi külma ja lund pole nagu jaanuaris 2006? Selliseid selekteerimisi on olnud pidevalt, iga u 15 aasta tagant.

Eeriksaare ja Veski talu aeda istutatud inglise roosid on hea materjal, mida võrrelda vanade tuntud roosirühmadega. Need on nagu katsepeenrad, mis annavad tulevikus hea ülevaate meie oludesse sobivate sortide kohta."

Rudus

20
AASTAT KOGEMUST

Ainulaadne valik!

Eesti suurimast kivevalikust leiad endale sobiva sillutise, soovi korral koos professionaalse paigalduse ja järeelmaksuga. Vaata uut kataloogi: www.rudus.ee
Premium kivele anname 20 a. garantiid!

Minu murude aastaring

Tekst **Riho Raudi**, ökoloog, Aiakujundusbüroo R&AR

Fotod **Riho Raudi**, reprod

Muru nagu tihe sametine vaip...
Kuidas saada selline muru koduõuele?

Muru elutsükli ei saa rangelt jagada neljaks aastaajaks. Paljusid töid, nt niitmine, tuleb ju teha nii kevadel, suvel kui ka sügisel. Sellepärast ma hooldusvõtteid aastaegade kaupa ei kirjeldagi. Mõnedki järgmised mõtted-võtted ei ole tavapärased, kuid nendeni oleme jõudnud oma perefirmaga aedu rajades-hooldades enam kui paarikümneaastase praktika käigus.

Tänavune talv jäi ka muru jaoks pea olematuks. Sügisel niitsime viimast korda 20. oktoobril. Pika kogemuse põhjal ideaalsel ajal – kohe läks külmaks ning muru kasv pidi seiskuma. Tuhkagi! Veebruari keskpaiku, kui muru õhukese lume sulades paljandus, tekkis tahtmiline kõik niidukid talveunest üles äratada, sedavõrd palju oli ebahühtlaseks kasvanud roheliblelisi parukaid.

Varakevadine turgutus

Mis viga, kui muru rajamisel ei peaks mõtlema hinnale! Paraku sõltub muru hind põhiliselt mulla kogusest. Oдавalt tehtud murul on mullakiht heal juhul 5–10 cm paksune, kuigi peaks olema vähemalt 15 cm. Seetõttu erineb ka hilisem hooldus ning esialgse hinnavõidu nullib lõputu väetamisvajadus.

Korralikult mullakihil kasvanud vanema, priske välimusega talvituma läinud ning eriti ristikut sisaldava muru puhul võib aednik veel rahulikult toas suveplaan teha või viimase minuti soojamaareisil endale päikeseprillid näkku päevitada.

Kuid kui muru on noor (kuni kolmeaastane) või rajatud kesisele mul-

lahihile, võiks esimese lämmastikurikkama väetise külvata isegi viimase õhukese lume peale. Väetis aitab lund sulatada ning sulaveed viivad selle kohe ka pinnasesse.

Teatavasti imenduvad toitained taimede juuretippude kaudu. Vanemas taimikus ulatub neist osa 15 või isegi 20 cm sügavusele, sinna jõuab väetis parasjagu kasvuperioodi alguseks.

Siiski tuleb lumele külvamisel olla ettevaatlik, sest kogemusteta tegija ei pruugi valgel lumel tajuda heledate väetiseterade õiget kogust.

Jätke meelde väetamise põhireegel: külvake alati, ka suvel, pigem alla normi, sest hiljem saab juurde anda; üleväetamise korral võite murule kasu asemel aga hoopis kahju teha. Soetage endale või kamba peale korralik väetisekülvik.

Meie segame väetise eri komponentidest, kasutades kevadel põhiainena ammoniumnitraati, kuid hobiaednikud jäägu kindluse mõttes müügil olevate valmissegude juurde, mis on hinnalt küll kallimad.

Riisuda või mitte?

Kui viimane sügisene niitmine tehti nii nagu vaja – võimalikult hilja ja võimalikult madalalt – ning tuul pole pärast sügisriisumist murule puulehti juurde kandnud, ei pruugi aprillis veel kuurinurgast muruluuda otsima minna.

Küll aga peavad emakese maa selga hakkama sügama need, kelle muru jäi sügisel kõrgeks, on lume all lamandunud kulukihiks või kaetud puulehtedega.

Siiski ei tohi riisuda enne, kui maapind on täiesti sulanud ja ka tahene-

nud, kuna keltsalt irdub murukan-gas veidigi tugevamate tõmmete korral väga kergelt, samuti peab külvatud väetis olema jõudnud juba pinnasesse.

Võimlemisharjutused mururehaga jäägu vaid tõmbe-, mitte surumisliigutusteks. Siis ei tee te liiga endale ega ka murule, samas saavad laiali aetud kasulikud, kuid silmailu riivavad, vihmauside poolt talve jooksul meisterdatud mullanipslid.

Juhul kui muru on üldiselt tugev, pole põhjust muretseda, kui sügisel võtabki mõnes kohas sammal võimust: kevadel taandub see pealekasvavate kõrreliste ees peagi.

Varakevadel võib tunduda, et mul-lusuvine ilus ristikumuru on talvele alla vandunud. Kuid ärge kurvastage – ristikupealsed kaovadki talve jooksul ning ilmuvad taas kevade edenedes.

Valge ristikut on tänaväärne taim, kes oma juurtele kinnitunud mügarbakterite abil jätab lämmastikväetiste kuluva raha muruomaniku tengelpunga alles. Seda muidugi siis, kui risti-

kul on juba mõni aasta lubatud murus tegutseda ning niitmiseks ja sügise kerge lehevarise "riisumiseks" on kasutatud multšerniidukit.

Üks 3000 m² suurune muruplats, mille rajasime kaheksa aastat tagasi 20 cm paksusele rammusale mullapadjale, sai veidi väetist vaid kolm esimest aastat. Teise kasvuaasta suveharjal, s.o juuni lõpul – juuli algul külvasime sisse valget ristikut.

Nüri tera räsib muru

Esimest korda kevadel (ja ka edaspidi) lubage niiduk tööle siis, kui üle kuiva muru kõndides jäävad jalajälgedesse kummargil kõrrekesed. Sedasi on kõige lihtsam teada saada, kas taimik on nii kõrge, et vajab niitmist. Käsiraamatutes toodud kõrgused (nii cm-tes kui tollides) jäävad igapäevaelus ebamääraseks, sest joonlaua 0-punkt ja maapinna joon ei pruugi rihti saada.

Niitma peab nii kõrgelt, et murul säiliks ka rohelist osa, seega julgelt pool lible pikkusest.

Väike kasvab suureks!

*Eesti
muruspetsialistide
poolt spetsiaalselt
Eesti kliima jaoks välja
töötatud murusegud.*

TRALLIMURU

Tugevat tallamist talu koduõue-muru

MÕISAMURU

Möödukat tallamist talu esindusmuru

TALUMURU

Tallamist talu, valget ristikut sisaldav koduõue-muru

**KVALITEETSED MURUSEGUD,
LOODUD EESTI KLIIMASSE!**

Saadaval hästi varustatud aianduskauplustes üle Eesti!

www.selteret.ee
www.facebook.com/selteret
www.viimsiaiaakeskus.ee
www.facebook.com/viimsiaiaakeskus

Piisab kui üks kord talvel ajal ATVga üle muru sõita...

Vihmausside üles kantud mullaosakesed, liivakas tolm, oksaraod jms kulutavad metalli sedavõrd, et aegajalt tasub tera masina alt ära võtta ja käiaga teritada. Sagedus sõltub vajadusest: kui tera teeb katsudes näpule veidi haiget, on see piisavalt terav; kui ei, tuleb teritada.

Tihti võib märgata murusid, mille pealispind muutub teisel-kolmandal päeval pärast niitmist valkjaks. Lähemal vaatlusel märkate, et libled otsad pole lõigatud sirgelt, vaid on rebitud. Põhjus: nüri tera. Räsitud pinnalt aga aurub rohkem vett ning surnud osad on ka vastuvõtlikumad haigustele. Sama teeb kahjuks ka jõhvtrimmer. Selle asemel on targem kasutada noaga trimmerit (sobib ka väiksem võsalõikur).

Niidet pole tark ära viia

Ma ei näe erilist vajadust kogujaga mootorniiduki soetamiseks. Piisavalt sageli niites tekib rohumassi vähem ja lõikmed hekseldatakse vägagi peeneks. Need pudenevad sügavale muruliblede vahele, kaitses maapinda liigse aurumise eest. Lisaks tagastab nende aineriingi kaudu mullale vajalikke mineraalaineid, mis vähendab täiendava mineraalväetise vajadust, parimal juhul pole üldse vaja väetada.

Spikerdame loodusest: mitte keegi ei külva ju väetist metsa või aasale, sügisel oma eluotsa saanud taimeosad kõdunevad ja neist saab toit uuele rohelusele.

Kogemused on õpetanud, et loomuliku aineriingi tekitamiseks ning soodustamiseks on ülimalt tõhusa toimega humiinhapped. Nende vesilahust tasub murule pritsida kevadel pärast teist niitmiskorda, ning lisaks suve teisel poolel, kuid mitte jahedal ajal.

Humiinhapped (nt Humistar) on loodusliku päritoluga ega reosta mingilgi kombel keskkonda, nad on mullabakteritele lubatud dopinguks. Poollagunenud muruorganika on omakorda sobiv suupoolis vihmaussidele, kes õhustavad oma käikudega juurekamarat ning viivad libled sügavasse mulda.

Kui olete oma uut muru kolm aastat korralikult väetanud, sinna teisel aastal ristikut külvanud, lõikmed ja puude-põõsaste lehed hekseldatuna maha jätnud ning taimik on ilus ja elujõuline, ei pea muretsema ka mikroelementide puuduse pärast. Seda eriti juhul, kui ümbruskonnas kasvab palju leppi, kaski, mände jm puid, kes õitsemise ajal levitavad suures koguses õietolmu, viimane sisaldab aga mikroelemente.

Aga kui aiavaip pole enam kena roheline ning ilmub näljatunnuseid, tuleb teda väetisega turgutada. Fosfor ja kaalium on olulised suve teisel poolel, viimane aitab kõigil taimedel kudesid talveks valmis seada.

Meie lõpetame kaaliväetise andmise augusti teisel poolel, sest toitained peavad veel imbuma juurte imavasse võõndisse ning taim peab jõudma nende abil oma füsioloogiat ümber sättida. September, eriti kuu lõpp, jääb sügisväetamiseks küll liiga hiljaks.

Põuda kardab noor muru

Kuivaperioodid ei ole ainult kesksuvel, need võivad meid tabada muulgi ajal. Ohtlikum ongi sügispõud, mis ei lase taimedel talveks korralikult valmistuda. Muru tervist võivad kahjustada kõige rohkem kolme esimese aasta põuailmad. Hiljem, kui juured on juba sügavamale tunginud, pole vaja enam eriti karta.

Jälgige ametlikke ilmaennustusi, et enne prognoositavat põuda jõuaks muru pikemaks kasvada. Mida kõrgem on muru vihmavaesel ajal, seda suurem on lehepind, mis õist kastet kinni püüab. Võrrelge hommikust kastemärga muru palja mullapinnaga! Enne põuda ega ka selle ajal pole mõistlik muru niita.

Noort muru peate põua ajal kindlasti vihmutama. Mitmeaastase muruvaiba pärast ei maksa aga liigselt põdeda: kui see ongi vähem või rohkem kolletunud, siis väiksemgi kogus vihma teeb imet ja rohelus taastub kiiresti.

Enne põuda ega ka selle ajal pole mõistlik muru niita.

MUTT

Naturaalne mutivastane mullalisand

EELISED:

- Lisandi mõjul muutub mullas leiduv toit muttidele vastumeelseks ning nad lahkuvad.
- Taimedele kasulik, loob taimede kasvamiseks soodsa keskkonna.
- Turvaline nii aias kui kasvuhoones – kõikjal, kus püütakse vältida keemilisi vahendeid.

KAERASORI

Kaerasori, maipõrniklaste ja nende vastsete vastane naturaalne mullalisand

EELISED:

- Kaerasoride ning muude putukate ja nende vastsete mullas liikumisel: kahjustavad teravad mikrokoopilised osakesed nende pealiskesta ja imavad neist niiskuse, mille tulemusel nad kuivavad (dehüdreeruvad) ja hukkuvad.
- Taimedele kasulik, loob kasvamiseks soodsa keskkonna.
- Turvaline nii aias kui kasvuhoones – kõikjal, kus püütakse vältida sünteetilisi insektitsideid.

MULLA HAPPE SUSE TÕSTJA pH4

koos minilaboriga

mustikakatele, pohladele, rododendronitele, asaleadele ja teistele happelist mulda armastavatele taimedele

EELISED:

- Mulda segatud preparaat tõstab taimi ümbritsevat mulda happelisemaks muutvate bakterite aktiivsust.
- Kasulik mustikatele, pohladele, rododendronitele, asaleadele, jõhvikatele, begooniatele, hortensiatele, mägimändidele, harilikele elupuudele, orhideedele, priimulatele ja teistele happelist mulda armastavatele taimedele.
- Aedniku abilise: pakendis on minilabor mulla pH määramiseks.

PUUTÜVEDE KAITSEVAHEND

Kaitseks jäneste, põtrade, hirvede, metskitsede ja kobraste eest

Tõhus mehhaaniline vahend, mis kaitseb leht- ja okaspuude tüvesid jäneste, põtrade, hirvede, metskitsede ja kobraste närimise eest.

EELISED:

- Kõvastub 1-3 tunni jooksul pärast tüvele määrimist ja moodustab kaitsva kihi.
- Laseb tüvel hingata, ei mõjuta puu kasvamist ega mahlade voolamist.
- Eelnevalt juba näritud tüveosadele määrimisel ei ohusta puud.
- On värvitu, ei muuda taime esteetilist välimust (tüvede valgendamiseks lisage vahendile kriiti).
- Mõju kestab mitu aastat.

Talvel on muru kõige suuremaks vaenlaseks sellel kõndiv inimene. Kinnitallatud kohtades hakkab muru kolletuma, sest tihe lumi sulab aeglasemalt ja taimik jääb pikalt õhupuudusesse.

20. oktoobril viimast korda hästi madalaks niidetud muru 1. märtsil. Selline näeb välja õigesti hooldatud muru varakevadel. Nagu näha, pole vaja rehitseda ega väetada.

Kindel valik on nelinurk-jugavihmutid, mis meenutavad vilepilli. Sprinklerid raiskavad vähemalt poole veest, ringvihmutiga on aga raske tagada suurema maa-ala ühtlast läbikastmist.

Leian, et meie kliimavöötmes pole koduseda maa-aluste statsionaarsete automaatsüsteemide rajamine kuigi kasulik investeering – see jäägu spordiväljakutele ja murudele Vahemerest lõuna pool.

Hellitamine teeb pirtsakaks

Eelmine suvi oli Tallinna ümbruses eriti põuane. Muidugi kastsime hooliga klientide murusid, kuid oma muruplatsi panime tõsiselt proovile: niisutasime seda kuue nädala jooksul üksnes korra, vaid mõni lapike sai juua kaks korda.

Niitsime 1. juulil, muru kosus ja ristik hakkas õitsema, siis algas põud. Järgmine niitmine oli alles 11. augustil, seega 41 päeva hiljem! Muidugi oli muru kohati üsna kõrbenud, kuid lõi rohetama juba pärast esimest-teist vihmastadu. Julgen öelda, et igasugune ülearune hellitamine muudab ka muru liiga pirtsakaks.

Kui mainida klientidele sõna “muru-remont”, ehmatatakse nad esialgu üsna

tõsiseks. Aga muru remontimine on vägagi normaalne toiming, mida olevalt vajadusest võib hakata tegema juba teisel aastal pärast rajamist.

Pean silmas mikrolohkude täitmist liiva või liivaka mullaga. Muld pole betoon, mille pealispind ei vaju. Tekkinud lohukeste täitmist on tark alustada võimalikult vara: nii aastaajaliselt – varakevadel enne esimest niitmist, kui taimik on veel madal ning lohud hästi märgatavad – kui ka ealiselt (kas või teisel aastal).

Jälgige, et katet poleks rohkem kui 1,5–2 cm, kuna paksemast ei kasva murutaimeid läbi. Kui lohukesed on vajunud aga juba 5–10 aastat ning on sügavamad, siis ei aita muu, kui külvata lisatud mullale muruseemet.

Vöörad murus

Aastaaegadest mittehooldatud umbrohud ei jäta aeda ja muru iialgi rahule. Nende vastu aitab vaid püsiv partisaanisõda, vastasel juhul on vaenlase valitused liiga ulatuslikud.

Meie arsenalis on mitmesuguseid relvi. Umbrohunapsikut on hea kasutada kuivemal ajal võilillede, teelehete, humal-lutserni jms vastu. Üsna hästi mõjub, kui panna sõrmeotsatäis

kangemat väetist (nt ammooniumnitraat) lehekodariku keskele: väetis kõrvetab taime ja samas väetab niiskusega laiali valgudes muru. Selle meetodi korral tuleb küll paar nädalat taluda tumerohelisi laigukeksi muruvaibas.

Lausumbrohtunud ala võib kuumaga katta pikemaks ajaks aknaklaasi või (musta) kilega, mille all taimed surnuks hauduvad. Mürke ärge kasutage, kuigi Roundup ja selle analoogid jäta- vad alles samuti “põletatud maa”. Võilille ja teised kaheidulehelised umbrohud tapab Starane (hävitab kahjuks ka ristiku).

Enne talve

Viimane niitmine tehke võimalikult hilja ja võimalikult madalalt, sest sageli üllatab meid mõni varatalvine soojalaine, mis lisab murule kõrgust. Mida pikemaks muru talveks jääb, seda tõenäolisemalt ta lamandub ning tekivad lumiseene kahjustused.

Ka ei ole mõtet järgida arusaama, nagu peaks sügisel mitu viimast niidet kokku riisuma: kui lõikmed on hekseldatud piisavalt peeneks, kaitsevad need lumeta talvel murutaimeid maa-aluseid osi äkiliste külmakraadide eest. ☘

www.mullamutt.ee

Võta kutsumata
külalised oma aias
vääriskalt vastu.

**Telli uuenduslik ja tõhus mutilõks meie e-poest!
Kui teil internetile ligipääs puudub,
tehke tellimus telefoni teel 5648 4868.**

Muruniitmisega ei maksa üle pingutada

Tekst **Elmar Ots**, Autoleht

Fotod **Arvi Kriis**, **Andres Putting**, Shutterstock

Kõige murusõbralikum on mootorita trummelniiduk, kuid mootoriga masinad teevad tüütu niitmistöö kiiremini ning mitmekülgsemalt.

Kadrioru pargi aednik Katrin Torn soovib muru niitmisega mitte üle pingutada. "Meie tingimustes peaks muru olema mitte madalam kui kolm sentimeetrit, kui sa seda kogu aeg ei kasta ja väeta. Kõige ilusam, tihedam ja liigirikkam saab muru siis, kui see hoida viie kuni seitsme sentimeetri kõrgune. Sellisel murul on hea pehme astuda ning see ei karda kuivust nii palju kui väga madalaks pügatu. Muru võiks niita umbes kümne päeva tagant, mitte mitu korda nädalas."

Torni sõnul on viimasel ajal aina rohkem moes ka vaid nn muruteede niitmine, lastes käiguteede ümber kasvaval taimestikul sirguda kõrgeks ja lille-muru sarnaseks. "Sellist kõrget muru niidetakse vaid korra-kaks aastas," ütleb aednik. Peale silmailu pakkumise on selline muruhoolitsus ka rahakotisõbralik, sest Torni väitel on muruniitmine kõige kulukam haljastustöö.

Abiks aeraator

Kadrioru pargis läheb niitmishooaeg lahti ilmselt mais, sest muru hakkab kasvama siis, kui ööpäeva keskmine temperatuur on vähemalt viis plusskraadi.

Enne esimest niitmist soovib aednik muru metallrehaga hoolikalt üle riisuda. See õhustab pinnast ning eemaldab kulu ja sammalt. Laisem või suurema muruplatsiga (üle paarisaja ruut-

meetri) aednik kasutab selleks tööks aeraatorit (tuntud ka samblaemaldajana). Tolle bensiinimootoriga masina terad eemaldavad kulu, sambla ja umbrohu ning õhustavad-kobestavad natuke ka mulla pealiskihti, pannes muru kohe kevadest paremini kasvama.

Aeraatori ostmisest või rentimisest pole pääsu siis, kui muru kipub ohtralt sammalduma. "Sammal on märk sellest, et muld on kokku vajunud ja murutaimed ei saa enam hästi hingata. Samuti võib häda olla selles, et muru saab liiga vähe päikest ning maa on puu- ja põõsajuuri täis kasvanud," selgitab aednik.

Lisaks põhjustavad samblakasvu muru vähene väetamine, liigniiskus ja liiga happeline muld. Sammalt saab kuivatada-suretada ka kemikaalidega, kuid see on võitlus kõigest tagajärje, mitte põhjusega, sest muld jääb ikka tihkeks ning õhku vähe läbi laskvaks.

Muruniitmine on tervisesport

Murutaimede vastu kõige sõbralikum on aedniku kinnitusel trummelniiduk, mis löikab kõrrelehed kenasti läbi, mitte ei purusta neid sarnaselt mootorniiduki pöörleva teraga. Purustav toime süveneb siis, kui tera on nüri.

Mootorniiduki omanikul soovib Torn muru mitte väga madalaks pügada, piisavalt sageli

Muru, mis teeb naabri kadedaks

- Pakume:**
- varjumuru
  - ilumuru
  - spordimuru
  - kodumuru
  - universaalimuru

Meie kaupa võib leida Bauhofi ja Ehituse ABC kauplustest üle Eesti ning aianduskeskusest Hansaplant.

Pakume Eestis aretatud ja kasvatatud murusorte, nagu 'Kauni', 'Herbert' ja 'Esto'.

OÜ AED JA MURU

info@muru.ee
www.muru.ee

Külastage ka meie kauplust Tartu avaturul paviljon 18. Sealt leiate parima valiku seemneid ning aia- ja mesinduskaupa.

Niidukid kõrgele rohule

Suve alguses maamajja jõudnud, leiame pahatihti eest kõrge, põlvini ulatuva rohu.

Enda kirumine – miks ma küll varem niitma ei tulnud – ei aita! Sellises olukorras on tõelisteks päästjateks Tšehhi vabariigis toodetavad kõrge rohu niidukid, mis sobivad mõne hektari suuruse maa korrastamiseks. Nendega saab tööd teha isegi siis, kui rohi on kasvõi rinnuni. Niiduk on võimeline ilma probleemideta hakkama saama ka võsaalgete, putkete ja üksikute mätastega, seega sobib igati maakodude ja suvilate korrastamiseks, kus suvisel ajal ehk nii palju aega ei veedeta.

Maja ümbruses võiks niita tihedamini, kaugemal 2–3 korda suve jooksul. Sügisene hiline niitmine hoiab ära kulu tekkimise ja välistab põlenguohu. Samuti sobib niiduk väiksemas koguses heina tegemiseks ning noore metsa või puuviljaia hooldamiseks. Loomulikult leiab igaüks kasutusvõimalusi veelgi.

Tšehhimaal on kolm tehast, kus kõrge rohu niidukite mudelid toodetakse ja eksporditakse. Igas tehases valmib aastas ligi 10 000 niidukit. Eestis müüb kõrge rohu niidukeid KRK Mõigu OÜ, olles neid maa-le toonud üle 15 aasta.

Kesk-Euroopas on kõrge rohu niidukid koos lisadega väga populaarsed, neid kasutatakse ka väikeloomapidamises lammastele, kitsedele ja jänele heina tegemiseks. Osale mudelitele on võimalik kinnitada mit-

meid lisasid: multšerit, kaarutit, atra, mullafreesi, kärü, oksapurustit, pühkimisharja. Talviseks koristuseks saab külge panna lumepuhuri või -saha. Mõnele mudelile on võimalik lisada taha iste, et suurematel aladel poleks vaja palju käia.

Võrreldes trimmeriga on kõrge rohu niidukid neli korda kiiremad, mistõttu on ka kütuse- ja jakulu väiksem. Niita saab kuni 30protsendise kaldega kallakutel üles-alla sõites.

Niidukit lükata pole vaja, sest masin on mehaanilise veoga ja seega mugav kasutada. Puude ja põõsaste vahel toimetades saab veo välja lülitada. Kuna niidukil on lendteraga trummel, siis kividega kokkupuu- tel see ei purune. Tänu rihmülekanale ei saa ka mootorivõll suurte kivide tõttu vigastada. Niiduki hooldamine sarnaneb tavalise muruniiduki hooldamisega.

Mootori võimsused on keskmiselt 5,5–6,5 hj kuni 15,5 hj, löikelaiused sõltuvalt mudelist 56, 60 ja 69 cm. Võimalik on kasutada suuremaid tööorganeid: niiduk 125 cm ja multšer 121 cm 15,5 hj motoploki puhul.

Kaherattalisi niidukeid toodavad firmad Dakr, Vari ja Motor Jikov. Seco Group toodab võimsaid muru- traktoreid: kuni 24 hj Starjet ja Crossjet (sh 4 x 4). Starjet on varustatud niidetud rohu kogujaga (300 l), millega välditakse lahtise muru tuppakandmist. Majast kaugemal võib selle eemaldada ja multšitu ühtlaselt laiali laotada. Crossjet suudab lõigata ka põidrajame- dust võsa ja vedada kärü (200 kg). Sobib suusanõlvade ja radade suviseks hooldamiseks. Mõlemale saab tal- veks paigaldada lumesaha ning Starjetile lisaks lume- puhuri, pühkimisharja ja aeraatori.

NIIDUKID

VARI

POWERED by HONDA

www.krkmoigu.ee

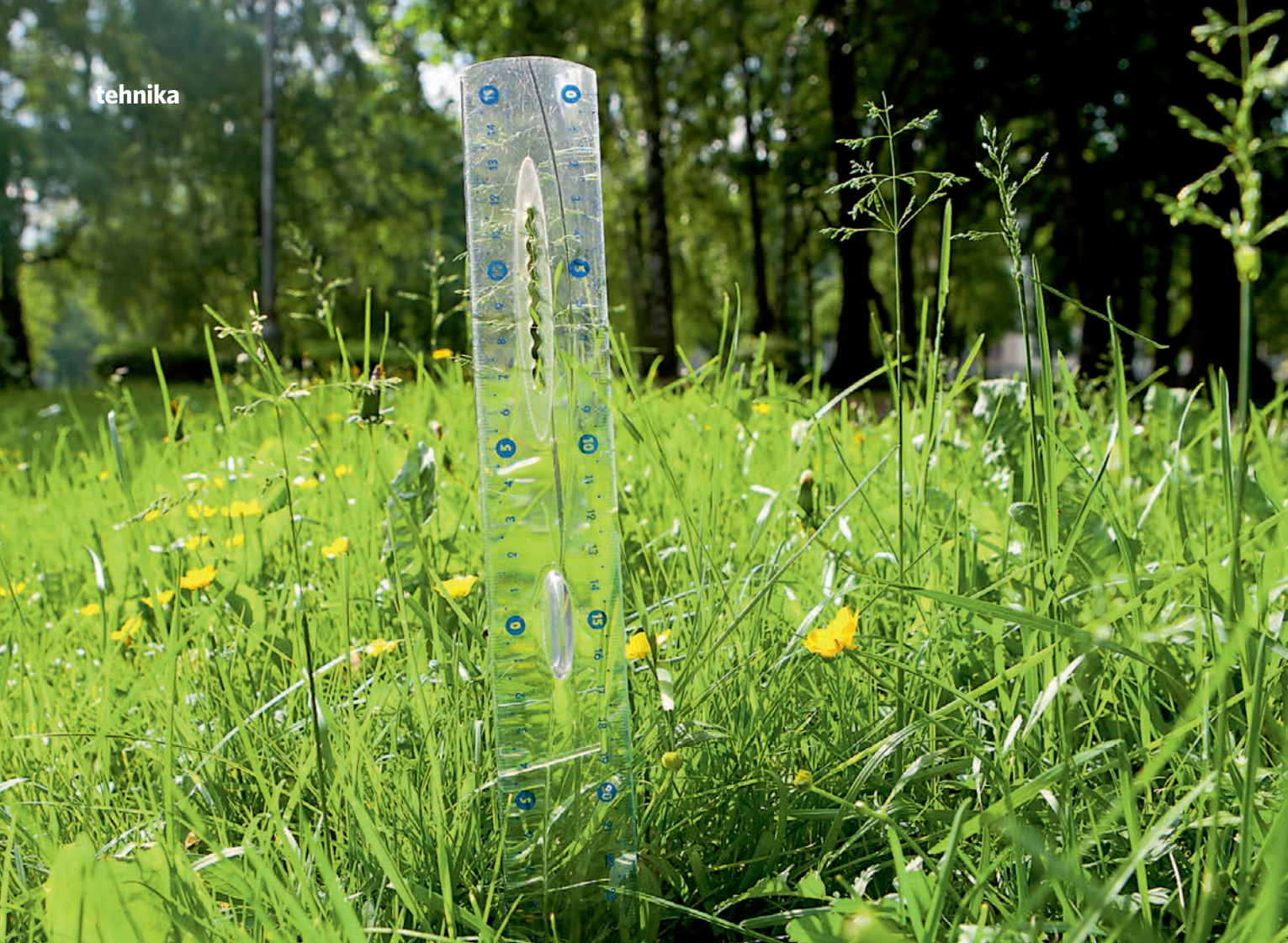
KÕRGELE ROHULE

KRK MÕIGU

Tel/fax: 607 0048
505 5661

www.dakr.com
www.vari.cz
www.secogroup.cz

Kõige mõnusam on muru siis, kui ta on 5–7 sentimeetri kõrgune. Liiga pikaks kasvanud muru jaoks tuleb appi võtta trimmer või vikat.

niidukitera teritada ning niita võimalikult madalate mootoripööretega.

Millist niidukit siiski eelistada – trummeltega käsiniidukit, käsitsi lükatavat või vedavate ratastega mootorniidukit või hoopis murutraktorit?

“Palju määrab rahakott ja individuaalne eelistus – käsiniidukiga niitmine on näiteks füüsiliselt kasulik,” nendib Räpina Aianduskooli aiatöömashinate kasutamise õpetaja Aivo Pedosk.

Stokkeri Tööriistakeskus soovib mootorniiduki puhul sobitada niidulaius muruplatsi pindalaga. 200ruutmeetrise muruväljaku niitmiseks piisab 32cm niidulaiusega masinast, 500–1000ruutmeetrise muru puhul peaks eelistama 40–48cm töölaieusega ning 1500 ruutmeetri puhul 45–53cm töölaieusega niidukit.

Veel suurema muruvälja omanik võiks aga juba kaaluda murutraktori ostmist. Kui aga on plaanis muru niita suhteliselt harva või võtta seda kui tervisesporti, mitte tüütut kohustust, võib piisata ka soovitatust väiksemast-odavamast niidumasinast.

Sisepõlemis- ja elektrimootoriga niiduki vahel valides leidub mõlemal nii plusse kui miinuseid.

Esimene teeb rohkem müra, kuid on suures aias hõlpsam kasutada, sest kogu aeg ei pea silma peal hoidma toitejuhtmel. Elekterniiduk tahab aga vähem hooldust ning töötab vaiksemalt.

Pedoski kinnituseks tasuks mootorniiduki ostmisel valida mitmekülgne masin, mis suudab niidetu kokku koguda, küljelt välja paisata ja ka peenestada ehk multšida. “Koguriga niidukil võiksid olla vedavad rattad, sest täis kogurikotiga niidukit on raske lükata,” lisab ta.

Tihe muru vajab vikatit või trimmerit

Kevel esimest niidet tehes peaks niidetu kindlasti kokku koguma ja kompostihunnikusse viima, sest niidetud muru sekka satub ka vanu puulehti, oksa ja muud prügi. “Ka mõne järgmise kevadniite võiks teha koguriga,” ütleb ta.

Suvel on tark tegu aga niidetu multšida ehk lasta niidukil peenestatud rohi muruväljakule laiaili külvata, sest multš aitab murul niiskust säilitada ja ka väetab seda.

“Sügisvihmaga hakkab muru taas hoogsamalt kasvama. Siis peaks pikema rohu jälle kokku koguma ning komposti viima või kasutama niiduki külgläiviset ja niidetu kokku riisuma,” õpetab Pedosk.

“Muruniiduk on arvestatud töötama mootori täispöoretel ning tihedast murust see muidu jagu ei saagi. Suvel kuivaga hõredat muru niites tasub aga gaasi järele anda. Siis tekib vähem tolmu, mis

Kui rohi on nii kõrgeks kasvanud, et niiduki jõud sellele enam peale ei hakka, peaks kätte võtma vikati.

Aivo Pedosk

Husqvarna®

- kui vajad parimat!

**Reginett varustab Husqvarna
300 seeria raiderid TASUTA
aprilli lõpuni muruhoolduse
komplektiga (875 € väärtuses)**

Järelhaagis (oranž) - 235 €
Muruõhutaja - 303 €
Samblareha - 182 €
Puistur - 155 €

303 €

182 €

155 €

235 €

Reginett

Lõunakeskus, Ringtee 75, Tartu 50105 tel 734 1945 www.reginett.ee

Niiduk vajab pidevat hoolt ja puhastamist. Kord aastas tuleb aga õli vahetada.

Terita, õlita, puhasta

Kui mootorita trummelniiduk tahab vaid puhastamist ja aeg-ajalt õlitamist, siis mootorniidukiga on tööd rohkem. Vähemalt korra aastas peaks mootoris õli vahetama, lisaks hoolitsema õhufiltri ning silindri jahutusribide puhtuse eest ja käivitusraskuste tekkides vahetama-puhastama süüteküünla. Pikapeale võib jukerdama hakata ka karburaator, eriti siis, kui niidukisse pikaks ajaks jäänud bensiin seal vaigustuma hakkab.

Kogu aeg peaks pilgu peal hoidma niiduki teral. See peab olema õigesti teritatud, kuid mitte žileti sarnaseks ihutud. Tera nürinemisest annavad märku niidetud murukõrte rebitud otsad. Tera peab olema ka õigesti paigaldatud ning vigastusteta, sest vastasel juhul ei niida niiduk korralikult ja hakkab vibreerima, mis mõjub hävitavalt mootorile ja laagritele.

Niiduki peaks pärast niitmist nätskest murumassist alati puhastama. Vastasel juhul võib teraskere läbi roostetada kõigest aasta-paariga.

hakkab mootori õhufiltrit ummistama,” soovib tab õpetaja.

Kui rohi on nii kõrgeks kasvanud, et niiduki jõud sellele enam peale ei hakka, peaks kätte võtma vikati. Kes vikatiga niita ei oska või jaks, saab selle töö tehtud ka trimmeriga. “Trimmeriga peaks niitma ketta, mitte jõhviga, sest viimane purustab taimi liigselt. Ja töövõtted olgu samuti õiged. Kasutama peaks seljatoega trimmeritrakse ning need olgu parajaks reguleeritud, et töö liiga koormav poleks. Niites olgu selg sirge! Niitekaar tuleks hoida lühem kui vikatiga,” toonitab Pedosk.

Vana heinamaasiilu või muud sellist mättalist maad muruväljakuks kujundades kipub nii mõnigi kasutama mootorniidukit, mille teraga püütakse pinnast ka siluda, purustades mättaid ja konarusi, nii et muld lendab. Selline töö muudab niidukitera ruttu nüriks ning võib selle ka kõveraks väanata. Kõverast terast tekkiv vibratsioon mõjub niidukile ja selle mootorile hävitavalt.

“Niisugune maalapp tuleks ikkagi üles kända, umbrohi hävitada, maa tasandada silumisplaadi ja/või kultivaatoriga ning siis külvata muruseeme, sest heina ja muud sellist niites paiskab niiduk umbrohuseemned laiali,” ütleb Pedosk. ☘

Kvaliteetsed abilised kodus ja aias

CLABER

Euroopa kvaliteetkastmistarvikute tootja maapealsed, maa-alused ja tilkkastmissüsteemid; üle 40 aasta kogemust; ökoloogilised materjalid: ilmastiku-, löögi- ja UV-kindlad, ergonomilised ning kerge kasutada; kiirliited taluvad 40 bar survet; üle 1,5 miljoni kinni-lahtiühendamise!

FITT

Maailma suurima voolikutootja patenteeritud süsteem NTS (*No Torsion System*) on ainulaadne ning vallandanud maailma voolikutööstuses tõelise revolutsiooni. NTSi eelpingestatud kudumivõrk on spetsiaalse struktuuriga ja hoiab ära vooliku kontrollimatu rullumise surve all ning pusade, sõlmede, voltide ja väänete tekke. Sellist voolikut on mugav kasutada, samuti aitab see kokku hoida pusade harutamisele kuluvat aega. Voolikud on 5–6kihilised, UV-kindlad, ökoloogiliselt puhtad, hallitusvabad, sobivad nii kastmis- kui ka joogiveele ning taluvad üle 25 bar survet.

DELFIN

Pakub laia valikut kvaliteetseid ja ökonoomseid olmpumpasid kütte või jahutusvedeliku tsirkulatsioonile (A-energiaklass); keldrite, süvendite, mahutite, basseinide tühjendamiseks või täitmiseks; majapidamise veevarustus- või kastmissüsteemi käitamiseks (tsentrifugaalpumbad, veeautomaadid, puurkaevupumbad 3" ja 4" kaevudesse).

tsirkulatsioonipump AS 25/1-6-180

tühjenduspump RV-8000

tühjenduspump QDVX-14/9

tühjenduspump QDV-8/5

veeautomaat JET INOX-800

veeautomaat JET-600

puurkaevupumbad 4" SUB 100/150

kastmispump Garden JET-600

puurkaevupumbad 3" SUB 1-70/1-90

Vöödiliseks püगतud muru näib esinduslik ja hoolitsetud isegi siis, kui on põuast tublisti kolletunud.

Sebratriibulise muru saladus

Tekst **Jaan Mettik**
Foto **Shutterstock**

Paljusid aiasõpru teeb kadedaks siin-seal nähtud vöödiline muru. Tegelikult pole selle saavutamine sugugi ilmvõimatu.

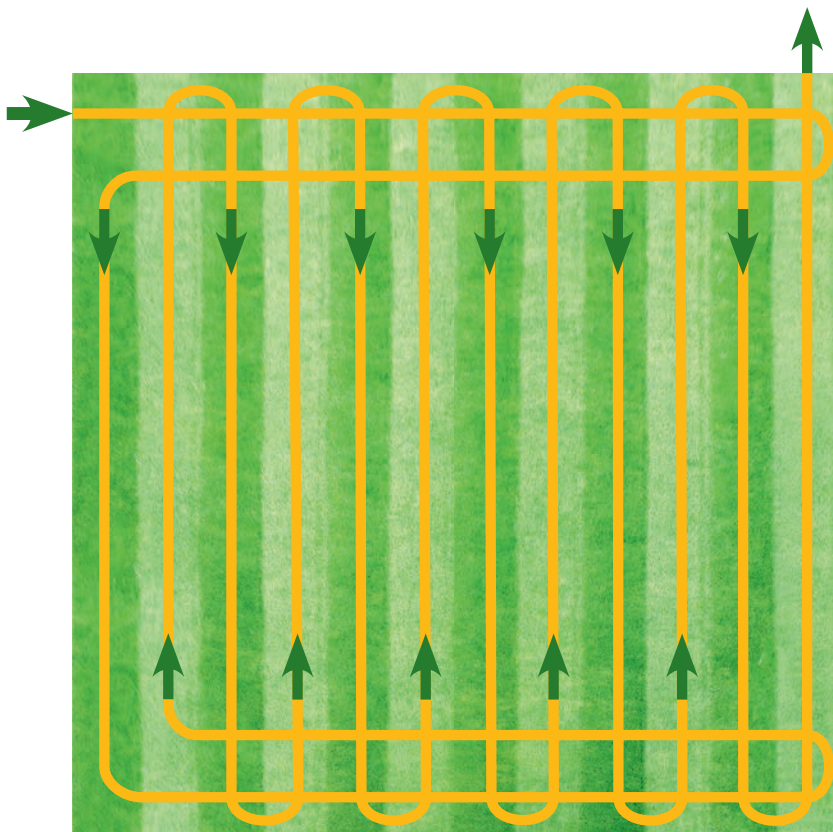
Triibulise muru saladus peitub muidugi muru kvaliteedis, kuid ka õige niiduki valikus ning selles, kuidas muru niitmist alustate. Loomulikult tuleb enne niitma

asumist eemaldada kõik liigne – kivid, oksad ja lemmikloomade “tegutsemisjäljed”. Need võivad lõiketerade vahele sattudes vigastada nii muru niitjat kui niidukit. Eriti hea tulemuse saate, kui

harjate peenelehise muru enne niitma asumist läbi. Nii eemaldate murust ka vihmausside väljaheidet, mis võivad pärast niitmist jätta murule näotud pruunid laigud.

Kauni vöödilise muru saate, kui kasutate silinderniidukit, ning eriti sellist, mille terad on niiduki tagaosas. Kõige parema tulemuse tagab aga see, kui niiduki taga on ka mururullid. Vöödid tekivad tänu sellele, et

Muruvöötide niitmist tuleb alustada muruplatsi ottest, nii jäävad niiduki pöördekohad korrektsed.

valgus peegeldub eri suundades kaldu olevatelt murukõrte tagasi erinevalt; silinderjalt paiknevad lõiketerad suunavad kõrred ühtpidi ning rullid suruvad need maadliki.

Lisaks õige muruniiduki valimisele sõltub vöötide kvaliteet ka murutaimikust ning niitmise kõrgusest. Liiga kõrge niitmise korral võib muru omandada sasisid ilme ning liiga madala niite puhul ei jää lihtsalt piisavalt pikki kõrsi, mida maadliki vajutada ja vöödid jäävad kahvatud. Kahvatud vöödid on tagajärjeks ka siis, kui murutaimik koosneb tugevatest kõrrelistest. Neid pole nii lihtne maadliki koolutada.

Lisaks sõltub triipude "värv" ka sellest, mis suunast te neid vaatate. Kõige kontrastsemad tunduvad muruvöödid teile siis, kui seisate näoga piki väärtide suunda ja päike paistab selja tagant.

Õige liikumisjoonis

Alustage pügamist muruplatsi ottest, nii jäävad ka niiduki ümberpööramise kohad korrektsed. Seejärel jätkake edasi-tagasi lõikamist piki muruplatsi paralleelsete ribade kaupa. Ühtlase tulemuse saavutamiseks peaks vöödid jooksuma muruplatsi servadega täisnurga all. Ruudulise murumustri saate

siis, kui kogu muruplatsi pärast niitmise lõpetamist, eelnenud suunaga risti veel kord üle niidate. Kui murus on takistus, näiteks suurem puu, põõsas või kivi, tehke selle ümber kaar, kuid püüage välisserv järgmise niitmiskäiguga sirgeks.

Töö lõpetamiseks võite muruplatsi servad veel kord üle niita, nii saab see eriti viimistletud ilme.

Praktiline väärtus

Ükskõik kui hästi teie muru vöödiliseks niitmine ka õnnestub, tuleb triipude suunda aeg-ajalt, iga paari niitmiskorra järel vahetada. Pidevalt samas suunas niites võib tekkida olukord, et tekivad pikad, maad mööda vonklevad kõrrekahlud.

Vöödilisel murul on ka praktiline väärtus – selline muster muudab lihtsamaks nii väetamise kui täiendava muruseemne külvi. Piki vöote ei lähe segamini, kuhu väetis või muruseeme on juba külvatud ja kuhu mitte.

Lisaks võimaldavad vöödid tähelepanu muru ebatäiuslikelt, näiteks lagedamatest kohtadest või muruumbrohtudelt kõrvale juhtida. Muruvöötidega saab ka üht või teist aiaosa esile tõsta või mõnele fookuspunktile, nt purskkaevule või lillepeenrale tähelepanu tõmmata. ✂

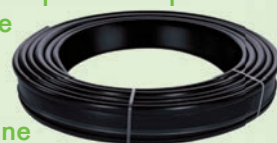
MEIE aiakujundajate lemmik

Valley View muru- ja kiviääris

Muruääris

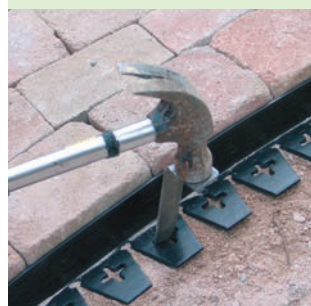
- ✓ Sobiv muruääris koduseda
- ✓ Lihtne paigaldada
- ✓ Vastupidavam päikesele ja külmakerkele
- ✓ Aastaid püsiv hea väljanägemine
- ✓ 20aastane garantii
- ✓ Parim hinna ja kvaliteedi suhe!

Tänavakiviääris

- ✓ Lihtne paigaldada
- ✓ Sobib sirgete ja ka erikujuliste teede ääristamiseks
- ✓ Vastupidav trimmerdamistele
- ✓ 20aastane garantii
- ✓ Soodne ja mugav lahendus sinu aias

Uudis – proovi!

Sirged teed ja looklevad rajad koduaias!

Saadaval aiakeskustes ja e-poes!

 SCHETELIG
LOOME KASVU

www.schetelig.ee

☎ 6512950

Kui aias kasvab hortensia

Tekst **Elle Ahse**
Fotod **Sven Arbet, Elle Ahse**

Hortensia liikidest ja sortidest ilmus Maakodus põhjalik ülevaade 2013. aasta septembris. Nüüd anname näpunäiteid nende uhkelt õitsevate ilupõõsaste kasvatamiseks.

Aedhortensia
'Phantom'.

Hortensia ladinakeelne nimi *Hydrangea*, kus *hydros* tähendab vett ja *angus* soont või kannu, annab selge vihje tema kasvatamiseks. Ühe versiooni kohaselt tuleneb nimetus selle ilupõõsa veeklaasikujulistest viljadest. Ükskõik kumb selgitus meelepärasem on, viitavad mõlemad suurele veevajadusele. Kuid seejuures pidage siiski silmas, et ta ei talu seisvat vett ega üleujutust.

Valige hortensiale poolvarjuline, kuuma keskpäevase päikese eest varjatud niiske, hea drenaaži ja väga viljaka pinnasega kasvukoht.

Hortensiaid võib kasvatada nii üksikult kui rühmana. Neid võib kokku istutada ka teiste puittaimedega, kuid sel juhul arvestage, et naabriteks ei sobi sellised puud-põõsad, kes hakkavad konkureerima vee ja toitainete omastamisel. Ebasobivad naabrid on näiteks kased, parimad kaaslased aga sügavajuurelised männid ja tammed, kes vajavad ka ise samasugust pinnast.

Hortensiad on suurepärased hapulade põõsad, kus neid võib kasvatada koos rodode, küübitsate, lepalehiste kletrate, kalmiate ning paljude teiste hapulembidega. Nad sobivad hästi ka hõredasse metsaaeda.

Istutusauku head-paremat

Hortensia ei edene lahjal pinnasel. Valmistage talle ette rammusa kraamiga varustatud istutusauk: põhja pange komposti, head lehemulda või kõdu-sõnnikut, paha ei tee ka kana- ja lemmasõnnikugraanulid.

Samuti lisage aeglaselt lahustuvaid väetisi, mis varustavad põõsast pikema aja jooksul toitainetega. Kuna hortensiad on lubja suhtes tundlikud, võib istutusauku segada ka neutraliseerimata turvast.

Hortensiad õitsevad igal aastal rikkalikult vaid siis, kui te neid igal kevadel korralikult lõikate. Muidu muutuvad põõsad tihedaks, metsistuvad ja õitsevad järjest kehvemini.

Kuna hortensia õied moodustuvad sama aasta võrsetel, tuleb neid lõigata varakevadel enne pungade puhkemist. Kui ilm lubab, siis kas või juba märtsi

lõpus. Siis jääb põõsal aega kasvatada uued õisikuid kandvad võrsed. Lisaks väldib varakevadine lõikus võimaliku hilisema mahlahooksu.

Lõikamise üks eesmärk on ka põõsale kena kasvukuju andmine. Kõigepealt lõigake välja kõik kahjustunud, murdunud ja ristuvad oksad. Oksi võib kärpida üsna tugevalt, veerandi või kolmandiku võrra. Noori, esimese kasvuaasta põõsaid lõigake tagasihoidlikumalt.

Kuna puishortensia uuemate sortide ('Annabelle') nõtked varred kipuvad suurte õisikute raskuse all lamanduma, tuleb neid puitumise soodustamiseks ja seisukindluse parandamiseks tagasi lõigata sügisel. Okste kõrguseks jätke 30–40 cm.

Külmakindlast aedhortensias võib kujundada ka minipuu. Selleks valige välja kõige tugevam oks, millest kujuneb hilisem tüvi. Lamandumise või murdumise vältimiseks pange talle tugi. Teised oksad eemaldage. Järgmistel aastatel hakkate allesjätud tüveoksale kujundama võra.

Kuidas väetada

Et põõsas rikkalikult õitseks, andke talle mai keskpäigas mikroelementidega täisväetist või lahjendatud sõnniku/virtsalahust. Paari nädala pärast tehke seda uuesti.

Lämmastikurikkama väetisega võib hortensiaid varustada jaanipäevani. Suve teisel poolel ärge seda parema talvitumise ja okste puitumise huvides enam kasutage, siis andke põõsale fosforit ja kaaliumi sisaldavat sügisväetist.

Olgugi et hortensiad on üsna aplad, vältige siiski nende üleväetamist. Kui istutamise ajal panite põõsale kaasa korralikult varuväetist, tuleb eriti esimestel kasvuaastatel olla väetamisega tagasihoidlik.

Äärmiselt põuatundlik

Kuna hortensial on pindmine laiuv juurestik, on ta väga põuaõrn ega talu ülekuumenenud pinnast. Vihmavaesel ajal kastke põõsaid kindlasti kord nädalas väga korralikult. Pikemalt kestva kuuma kuiva ilmaga muutuvad eriti januseks suurelehised hortensiad, keda pidin eelmisel suvel ohtralt kastma lausa üle päeva.

Kõigile hortensia liikidele ja sortidele meeldib multšimine, mis aitab säilitada mullas niiskust ning tagab pinnases ühtlaselt jahedama temperatuuri.

Külmakindlad liigid ei vaja talvekätket. Absoluutselt külmakindlad on meie oludes aedhortensia ning ka suurelehise hortensia uute seeriade sordid. Vähem tuntud himaalaja hortensia ei karda samuti meie talve. Väga karm talv võib ronivale hortensiale liiga teha, kuid ta taastub mõne aastaga.

Õrnemaid liike (puis-, suurelehine, karvane, saagjalehine ja tammelehine hortensia) võib hilissügisel üles muljata nagu roose ja katta kuiva materjaliga (vetthülgav turvas, kergkruus). Kuid seda ei tohi teha enne püsivate külmade saabumist ning maa külmutumist.

Piisava lumikatte olemasolul pole aga mingit vajadust katta, mul on talvitunud nad kümneid aastaid katmata.

Suurelehise hortensia vanemad sordid meil ei talvitu, need viige talveks jahedasse ruumi hoiule.

Haljaspistikutest uusi taimi

Sorte on lihtne paljundada haljaspistikutega. Parim aeg nende lõikamiseks on juuni lõpus – juuli alguses. Kõige paremad 10 cm pikkused pistikud saab oksa keskosast, mis pole liiga rohtne ega ka veel täielikult puitunud. Lõigake need kindlasti varahommikul, kui on veel jahedam. Oksad pange jahedas ruumis vette.

Pistikule jätke 2–4 veidi kärbitud lehte. Seejärel pistke nad poolviltu umbes 3 cm sügavusele turbasse või liiva, sobib ka turba-liiva segu (1:0,5). Juurutada võib kassetis, lavas või kasvuhoones.

Hoidke haljaspistikuid +25° juures. Et õhuniiskus oleks 100%, piserdage neid pidevalt. Pistikukastid võib kuivamise vältimiseks katta toidukilega, mille alla tekkiv kondensvesi tagab vajaliku õhuniiskuse. Kaetud kaste tuleb aeg-ajalt õhutada. Kindlasti jäl-

Katmata talvitunud suurelehine hortensia 'Endless Summer' eelmisel kevadel aprilli lõpus peale tagasilõikust.

Aedhortensia 'Pinky Winky'.

gige, et ülemäärane niiskus ei soodustaks hallitusseente teket.

Koht peab olema valge, kuid varjatud otsese ereda päikese eest. Tavaliselt on haljaspistikud kolmanda kuu lõpuks juured külge kasvatanud. Enne välja istutamist harjutage neid mõnda aega välisõhuga.

Liike saab paljundada ka seemnetega, kuid kodustes tingimustes on kiireim ja lihtsaim viis kasutada haljaspistikuid.

Ebajahukaste ja kloroos

Kahjurid ja haigused hortensiate vastu eriti huvi ei tunne. Kuid ebasoodsates tingimustes (liigne kuivus või seisv vesi) võivad põõsad siiski haigestuda ebajahukastesse, mis kahjustab lehti ja varsi.

Esmased haigustunnused on väikesed kollakad laigud lehtedel, mis hiljem suurenevad, tumenevad ja kogu leht kattub kollaka kirmega. Esimeste

laigukeste ilmunisel pritsige põõsaid vaskvitrioli-rohelise seebi lahusega (15 g vaskvitrioli ja 150 g rohelist seebi 10 liitri vee kohta), mis peatab haiguse arengu. Kindlasti kastke põõsaid korralikult.

Kui lehed muutuvad aga heledalainuliseks, on tegu kloroosiga. Põhjusteks võib olla ebasobiv mullareaktsioon: lubjases pinnases ei suuda hortensia omastada vajalikke toitained. Sobivate kasvutingimuste loomiseks on vaja pinnast hapustada – segage mulla sisse haput turvast, olukorda aitab parandada ka männimetsa alt toodud okkakõdu.

Kloroosi võib põhjustada ka ühekülgne väetamine lämmastikväetisega, eelkõige on süüdi liiga suur kogus kõdusõnnikut. Raviks kastke haigestunud taime kõigepealt kaaliumnitraadi ja kolme päeva pärast raudvitrioli lahusega (mõlemaid pange 40 g 10 l veele). ☘

Kingi oma perele päikest ja tervist!

Eesti suurim kasvuhoone kaubamaja

- kasvuhooned koju ja aeda
  - kasvuhooned aianditele ja taludele
  - klaaspaviljonid restoranidele ja kohvikutele
- suitsetamispaviljonid
- kõik vajalikud tarvikud

www.rodaaed.ee

rodaaed@gmail.com

facebook.com/kasvuhooned

tel 501 6742

Rodoaed

Epimeedium – moekas pinnakatja varjuaeda

Tekst Aarne Kähr
Fotod Aarne Kähr, repro

Punase epimeediumi südamekujulised lehed on kaunite veinpunaste maalingutega ...

Põneva välimusega epimeediumid on nii heade haljastuslike omadustega, et Saksamaal valiti nad tänavu lausa aasta püsikuks.

Veel mõni aasta tagasi meil Eestis epimeediume (*Epimedium*) eriti ei tuntud. Ehk oli põhjuseks see, et saada oli vaid 4–5 liiki-sorti.

Laias ilmas on valikus kümneid nimetusi. Suure populaarsuse põhjuseks pole mitte ainult nende lehtiluduste välimus, vaid ka omadus oma tiheda lehestikuga ideaalselt pinda katta. Selle taime rühma pole asja ühelgi umbrohul.

Haljastajate hinnangul kuuluvad epimeediumid varjulisesematesse kohtadesse sobivate pinnakattetaimede paremiku hulka. Lisaks dekoratiivsetele lehtedele rõõmustavad nad meid kevadel ka õitega. Head naabrid epimeediumidele on hostad, kopsurohud, tiarellid, ülased, brunnerad, nabaseemikud, kuutõverohud ja sõnajalad.

Epimeediumide tumedad nahkjad lehed on hinnatud materjal floristidele, nendega on hea lisada lilleseadele elegantsi.

Kõige usinamad on sordiaretuses olnud jaapanlased. Nad pole halastanud ülejäänud maailma taimehuvilistele ning on sageli pannud sortidele keerulised jaapanikeelsed nimed, näiteks 'Beni-Kujaku', 'Shikinomai', 'Sohayaki'.

Ülemöödunud sügisel tassisin Viinist Eestisse 16 meil haruldast liiki ja Jaapani sorti. Algul on epimeediumid aeglasel kasvuhoo saavad nad sisse alles mõne aasta pärast. Eks siis näeb, millega olen hakkama saanud.

Looduslik viagra

Epimeediumide perekonnas on pool-sada liiki. Nende levila on lai, ulatudes Lõuna-Euroopast Põhja-Aafrikani ning Kaukaasiast ja Väike-Aasiast India, Hiina ja Jaapanini.

Sakslased nimetavad seda taime lil-lehaldjas Elfe nimega *Elfenblume*, inglased aga õite välimuse tõttu piiskopi mütsiks (*bishop's cap*) või sigimatuse rohuks (*barrenwort*).

... ning tihede lehevaip värvub sügisel pruunikaspunaseks.

Epimeedium ongi tuntud ravimtaim, eriti idamaades. Tema maapealset osa on kasutatud astma, reuma, kõrge veresuhkru ja paljude teiste tõbede puhul. Muide, abi on loodetud ka meeste ja naiste sigimatuse puhul ning sugutoonuse tõstmisel. Hiinlased panid talle koguni nime *yin yang buo*, mis tõlkes tähendab liiderliku soku taime.

Ilus vaip aastateks

Epimeediumidele meeldib kasvada poolvarjus või varjus huumusrikkal mullal, mis ei ole liiga raske. Kuiv koht neile ei sobi. Samale kasvupaigale võib taime jääda kuni paarikümneks aastaks.

Kõik epimeediumid pole meil talvekindlad. Katsetused on alles ees. Sel-lepärast vajavad nad talve üleelamiseks

Suureõieline epimeedium 'Lilafee'.

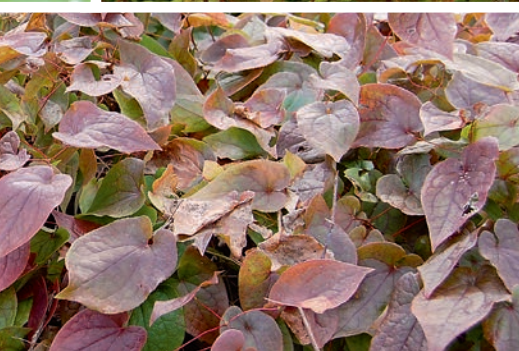

lillepeenar

Korea epimeediumi lehevaip kattub kevadel valgete õitega.

Mitmevärvilise epimeediumi tuntuim sort 'Sulphureum'.

veidi kaitset. Kõige lihtsam on sügisel multsida kasvukoht paarikümne sentimeetri paksuselt freesturbaga. Kevadel võib osa turbast jätta peenrale multsiks niiskuse hoidmiseks.

Epimeediume pole vaja väetada. Piisab kui allesjätud multsile igal kevadel lisada komposti.

Liike paljundatakse seemnetega, sorte vaid jagades. Kevadel tükel-dage suurem taim osadeks. Kui soovite saada rohkem taimi, lõigake juure-risoom ühe pungaga tükkideks. Igast sellisest saab järgmiseks kevadeks noore istutuskõlbliku taime.

Liike ja sorte

▪ **Suureõieline epimeedium** (*E. grandiflorum*) kasvab looduslikult Jaapanis, Põhja-Koreas ja Hiinas. Taim

on umbes 30 cm kõrgune. Nahkjad tumerohelised lehed on kevadel pronksja varjundiga. Õitseb mais-juunis, valged roosa kannusega õied on kohevas õisikus. Nii liik kui sordid on puhmikjad. Selle liigi noori lehti süüakse idamaades. Kõigepealt tuleb neid leotada, et vähendada kibedust, ja alles siis keeta.

Suureõielise epimeediumi sorte kasvatatakse kõige rohkem, neid on paarikümne ringis. Tuntuim on purpurpunaste õitega 'Lilafee', sordil 'Dark Beauty' on valged lavendli värvi kannusega õied, 'Rose Queen' on tumeroosa, 'Violaceum' lilla, 'White Königin' valge. Need sordid on Eestis juba levinud, uued põnevad suureõielised Jaapani aretised on siiakanti aga alles äsja jõudnud.

▪ **Korea epimeedium** (*E. koreanum*) on vähem levinud. Ta on pärit Ida-Aasiast, suurimad levilad on Jaapani mägimetsades. Kasvab 30–40 cm kõrguseks. Õied on valged kuni helekollased. Taim levib risoomidega ja on seega hea pinnakatja. Õitsemise ajal meelitab ta ligi putukaid. Idamaades on just see liik enim tuntud taimse viagrana.

▪ **Punane epimeedium** (*E. × rubrum*) on alpi ja suureõielise epimeediumi ristand. Hübrüidsetest epimeediumidest on ta Euroopas kõige populaarsem. Kasvab kuni 30 cm kõrguseks. Noored lehed on punakad, sügisel värvub lehestik pruunikaspunaseks. Ta ei ole eriti kiire pinnakatja. Punaste tupplehtede ja kollaste kroonlehtedega õied on pilkupüüdvad.

▪ **Mitmevärviline epimeedium** (*E. × versicolor*) on saadud suureõielise ja kolhise epimeediumi ristamisel. Sel hübrüidil on punakad lehed ja tume-

roosad lühikese kollase kannusega õied. Tuntuim sort on kollaseõieline 'Sulphureum'. Nii liigist kui eelmisest sordist värvikam on 'Cupreum', mille lehestik värvub sügisel pronksjaks.

Hübrüidseid sordirühmi on veel ja tuleb juurde. Kõiki pole Eesti aedades katsetatud. Meil on epimeediumide juures veel palju avastada. Aga kindel on, et sel taimel ning just tema uuematel sortidel on meie aianduses suur tulevik. ✨

- istikute kasvatamine
- istikute jae- ja hulгимүүк
- konsultatsioonid
- haljastuse kavandamine
- istutustööd
- muru rajamine

Küsi kodumaist taimet!

Tõnu Talu Puukool

Tapurla küla, Kuusalu vald,
74721 Harjumaa
Telefon 654 0825, 506 2465
tonutalupuukool@hotmail.ee
www.tonutalupuukool.eu

Kaheksa kaunist suvelille

Tekst **Heli Russak**, Tallinna Botaanikaaija vanemaednik
Fotod **Heli Russak**, **Jaan Mettik**

Harilik kosmos 'Pied Piper Red'.

Suvelillede hulgas on nii suuri kui väikesi, tagasihoidlikke iludusi ja graatsilisi eputajaid, mööda seina ronijaid ning üle potiääre rippujaid. Nende erksavärviliste õitega ja vormirohke lehestikuga saab aia ühe suvega tundmatuseni ära muuta.

Pädipöösas.

Aianduspoodides on suvelilleseemnete sortiment aukartustäratavalt suur ja algajal on üpris raske selles virvarris valikut teha. Ka aiandid pakuvad järjest põnevamat sortimenti. Pakun välja väikese valiku suvelilli, mida julgen oma kogemuse põhjal soovitada teistelegi proovimiseks. Need taimed on rikkaliku ja pika õitsemisajaga, suhteliselt ilmastikukindlad ning neid võib endale soetada kas seemne või taimena.

Pöösas-höbekakar

Kanaaridelt pärit pöösas-höbekakar (*Argyranthemum frutescens*) on oma populaarsuse saavutanud rikkaliku õitsemise tõttu. Looduses kasvavad

need taimed kuni ühe meetri kõrgusteks poolpöösasteks. Kuna meie kliimas pöösas-höbekakar ei talvitu, saame seda imekaunist lille kasvatada vaid suvelillena. Levinumate sortide kõrgus jääb vahemikku 30–70 cm.

Taimi paljundatakse varakevadel pistikutega, kuid kõige lihtsam on osta õitsevad taimed kevadel aiandist või poest. Nii saate valida endale meelepärast värvi õisikutega taimed. Välja istutage pöösas-höbekakar pärast öökülmaohu möödumist, kasvukoht olgu päikesepaiseline ning muld toitaineerikas ja hästi haritud.

Suve jooksul võib taimi mõne korra pügada, hoides nii neid madalate ja kompaktsetena.

Põõsas-hõbekakar 'Daisy Crazy Starlight Red'

Uued õisikupungad arenevad kiiresti ja õige pea on taimed kattunud jälle õitemerega. Lihtsad ja ilusad korvõisikutega lilled sobivad hästi nii potitaimedeks päikeselisele rõdule ja terrassile kui ka suvelillepeenrale.

Esile tooksin põõsas-hõbekakra sordiseeriad Percussion, Daisy Crazy, Molimba. Efektselt mõjub ka kollaste õisikutega sort 'Limero'.

Padipõõsas

Suvelilled on enamasti dekoratiivsete õite ja rikkaliku õitsemisega taimed, kuid padipõõsas (*Leucophyta brownii*) on efektne just oma hõbedaste varte ja lehtede tõttu.

Austraalias, padipõõsa kodumaal, kasvab taim 1 m kõrguse mitmeaastase puitunud põõsana, meil vaid u 30 cm kõrguse üheaastase rohtse suvelillena. Peened varred põimuvad üksteisega ja tulemuseks on hõbedaselt helkiv sasipundar. Õhulised taimed on väga head ja vähenõudlikud täidistaimed, kelle ilu tuleb esile just erksavärviliste ja rikkalikult õitsevate suvelillede kõrval.

Padipõõsas ise õitseb meie tingimustes harva ning tema õisikud on tagasihoidlikud, rohekas-kollase värvusega. Taimi paljundatakse pistikutega ning neid on kevadel saada aiandites ja poodides. Istutada välja koos teiste suvelilledega, eelistab kuivemat ja päikesepaistelise kasvukohta.

Padipõõsas talub hästi sügiskülmasid, seetõttu pakutakse teda tihti ka sügisistutustesse, näiteks koos kanarbike ja eerikatega. Musterpeenardes kasutades võib padipõõsast ka pügada. Vähenõudliku taimena on ta hea vaheldus vilt-ristirohule (*Senecio cineraria*). Sorte on padipõõsal vähe ning erinevad nad vaid veidi kõrguse ja harunemise poolest. Olen kasvatanud sorte 'Silver Bush' ja 'Whimsy' ning ühtviisi ilusad on mõlemad.

Harilik kosmos

Harilik kosmos (*Cosmos bipinnatus*) on vähenõudlik ja aiapidajatele juba ammu teada-tuntud suvelill. Ka mind on lummanud selle Mehhikost pärit tillilaadse lehestikuga üheaastase taime lihtsad korvõisikud. Sorte on harilikul kosmosel palju ja neid tuleb aina juurde, üks ilusam kui teine. Viimastel aastatel on uudisena müügile jõudnud hariliku kosmose täidisõisikulised sordid.

'Double Click Bonbon' on 60–90 cm kõrgune suurte lehterjate keelõitega täidisõisikutega sort. Kuna õisikud võivad vihmaga raskeks muutuda ja allapoole vajuda, on soovitatav kasvatada segus koos teiste kõrgekasvuliste suvelilledega või istutada taimed piisavalt tihedalt, et nad üksteist toetaksid.

'Fizzy Pink' on kuni 120 cm kõrgune pooltäidisõisikuline sort. Äraõitsenud õisikute eemaldamine parandab taimede väljanägemist ja pikendab õitsemisaega.

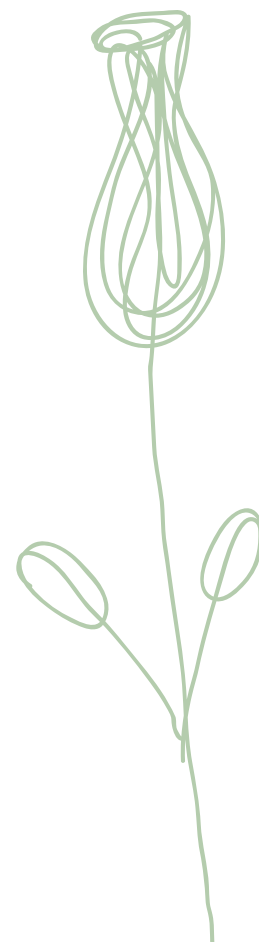
Huvitavad on ka torujate keelõitega sordid 'Sea Shells' ja 'Pied Piper Red'.

Massistutusteks haljastuses sobib kõige rohkem madalam 50–60 cm kõrgune lihtõisikutega sordiseeria Sonata.

Pidulikud ja ilusad on ka kõik hariliku kosmose valgete õisikutega sordid, nt 'Psyche White'.

Hariliku kosmose seemned võib külvata mai keskel otse kasvukohale, õitsemine algab olenevalt sordist 60–90 päeva pärast tärkamist.

Varasema õitsemise saavutamiseks peab taimed ette kasvatama. Hariliku kosmose kasvatamine sobib just algajale aednikule või katsetamiseks lastele.

Suvidaaliad

Suvidaaliaks nimetatakse aeddaalia (*Dahlia* × *hortensis*) sordiseeriaid, mida paljundatakse seemnetega. Kuigi ka suvidaaliad moodustavad juurmugulaid ja neid on võimalik ületalve hoida, kasvatatakse siiski põhiliselt suvelillena. Varem nimetati neid ka kääbus-peenradaaliatega või kääbusdaaliatega.

Sorte on suvidaaliatel palju, värvivalik rikkalik ja leida võib nii täidisõisikulisi, pooltäidisõisikulisi kui ka lihtõisikulisi sorte. Vastupidiselt kostomatele ongi suvidaaliatega hulgas viimastel aastatel populaarsuse võitnud hoopis madalakasvulised lihtõisikulised sordid. Need ei vaja pidevat äravarisenud kroonlehtede koristamist.

Väga efektsed on tumepunase lehestiku ja kompaktse kasvukujuga sordiseeria Happy Days ning varase õitsemisega sordiseeria Dark Angels. Rikkaliku ja pika õitsemisaja tõttu sobivad nad hästi avalikku haljastusse. Madalad sordid on kenad ka anumates.

Õitsevaid potitaimi on saadaval aiandites ja poodides, seemneid pakuvad kõik aiandus-

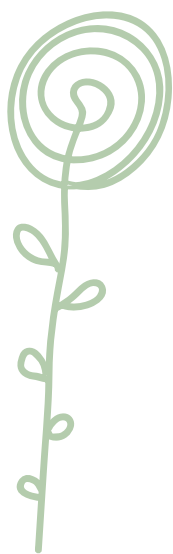
ärid. Seemnetest paljundades tuleb taimed siiski ette kasvatada. Välja võib daaliad istutada pärast öökülmaohtu möödumist. Päikeselisest Mehhikost pärit taimed on väga külmaõrjad.

Kasvukohaks sobib suvidaaliatele päikeseline ja toitainerikka mullaga paik. Rikkaliku õitsemise tagab regulaarne väetamine ja äraõitsenud õisikute eemaldamine.

Lobauba

Ronitaimedest tasub kasvatada ilusate õitega lobauba (*Lablab purpureus*).

Palavast Aafrikast pärit lobauba on üheaastane taim liblikõieliste sugukonnast. Ta kasvab ühe suve jooksul 3–4 meetri kõrguseks, kolmetised lehed on violetse varjundiga, õisik pikk ja püstine ning õied on hele- kuni tumelillad. Pärast õitsemist moodustuvad väga efektsed kaunad, mis kaunistavad taime hilissügiseni. Lobauba kaunad ja seemned on toorelt mürgised, küll aga võib neid süüa keedetult. Ausalt öeldes on tumevioletsed kaunad nii kaunid, et süüa neid ei raatsigi.

Lobaoa seemneid on poodides saada. Taimed on soovitatav siiski ette kasvatada, siis on õitsemine rikkalikum. Lobauba on väga soojalembene, aeda võib taimed istutada juuni keskpaiku. Siis on öökülmaoht möödas ja muld piisavalt soe. Kasvukohaks valige võimalikult soe paik. Eelmisel suvel kasvasid minu lobaoad küll hästi, üllatades oma toreda lehestiku ja õisikutega kõiki möödujaid. Jahedavõitu suvi ei pruugi neile meeldida.

Ilubataat

Linnahaljastuses on tihti kasutatud bataadi (*Ipomoea batatas*) ehk maguskartuli lehtdekoratiivseid hübriide. Neid tähtsast toidutaimest aretatud ilusate lehtedega sorte ongi hakatud nime-tama ilubataadiks.

Ilubataadi sordid võivad olla erikujuliste lehtedega ja lehtede värvus võib olla mustjaspunane, laimiroheline, kollane, kirju jne. Roomavad varred kasvavad 1–2 meetri pikkuseks ja tahavad pigem allapoole rippuda kui ülespoole ronida. Ilubataadi sorte on võimalik hankida aianditest, kuna neid paljundatakse pistikutega. Selliselt paljundatud sordid suve jooksul eriti suurt juurmugulat alla ei kasvata. Efektse ja lopsaka lehestikuga taimed vajavad rammusat mulda ja päikeselist kasvukohta. Bataat on pärit Kesk- ja Lõuna-Ameerikast ning seega on tegu väga soojalembese taimega.

Ilubataadi sordid on hea täiendus õitsevate suvelillede juurde. Anumates sobib kasutada rippuva taime, peenras pinnakatjana looklemas teiste taimede vahel. Sortidest on saada olnud laimirohelise lehestikuga 'Marguerite', sordiseeriad Sidekick, Illusion, Sweet Cardine jt.

Roosa miisusaba

Meil uudse suvelillena kasvatatava roosa miisusaba (*Ptilotus exaltatus*) kodumaa on Austraalia. Sealsetes kõrbetes ja kuivades rohtlates kasvav taim on eluvormilt püsik, meil saab teda kasvatada vaid suvelillena.

Oma nimetusele kohaselt on roosa miisusaba õisikud kuni 10 cm pikkused ja õrnroosad, lisaks pehmed ja karvased ning meenutavad tõesti miisusade sabasid. Taimed õitsevad juunist külmadeni ning õisikuid võib talveks ka kuivatada. Kuna seemnest paljundades tuleb miisusaba taimed ette kasvatada, on lihtsam osta õitsvad taimed suve hakul aiandist.

Kasvukohaks valige kuivalembesele miisusabale päikesepaisteline, vett hästi läbi laskev toitainetevaesem ja liivakas või kivine pinnas. Liiga rammusa või niiske mulla puhul võib miisusaba haigestuda mädanikesse. Kui eelmisel suvel pikema kuuma ja kuiva perioodi ajal hakkas enamik suvelilli oma lehti longu laskma, siis miisusabad tundsid kõrbetaimedena ennast tõeliselt hästi ja rõõmustasid möödujaid oma huvitava välimusega.

Tuntuim on roosa miisusaba 30–40 cm kõrgune kergelt hõbedase helgiga sort 'Joey'.

Nutikas väetis proffidelt!

AIALILLEDE, ROOSIDE ja ILUPÕÕSASTE väetis

Tänu Osmocote® tehnoloogiale sobib väetis ideaalselt ka taimede istutamisel ja sibulilillede mahapanekul.

Toiteelemendid vabanevad vastavalt taime vajadustele, soojuse ja niiskuse koosmõjul järk-järgult 6 kuu vältel, tagades sügisel hea juurdumise ja kevadel värvikirka õitsemise, uute sibulate ja õiepungade moodustumise. Suurem kaaliumi sisaldus tõstab talvekindlust ja vastupanuvõimet haiguste ja kahjurite suhtes.

♥ SUBSTRAL NIPP:

- Rikkalikumaks õitsemiseks ja nõrkade taimede turgutamiseks kasuta Miracle-Gro® Rooside või Elulõngade vees lahustuvat pulberväetist.

Argentiina raudürt.

Raudürdid

Argentiina raudürt (*Verbena bonariensis*) on viimastel aastatel saanud linnahaljastuses moetaimeks. Lõuna-Ameerikast pärit kõrgekasvuline õhuline püsilill meie tingimustes ei talvitu.

Argentiina raudürt on hinnatud oma väga hea ilmastikualuvuse tõttu – tema pikad püstised varred ei lamandu ega vaju vihmade tõttu longu. Lisaks on argentiina raudürt üks viimaseid õitsejaid suvelilledel hulgas ning rõõmstab meid oma soliidsete lillade õisikutega juulist kuni öökülmaeni. Paljundatakse seemnetega. Kuna külvist õitsevate taimede saamiseni kulub umbes kolm kuud, on kõige lihtsam osta taimed aiandist.

Kasvukohaks sobib toitainerikas ja päikesepaisteline peenar. Istutada võiks argentiina raudürti kas tihedalt suure rühmana või hõredalt koos teiste suvelilledega, et need tema paljaid varsi kataks.

Kindlasti on argentiina raudürt üks pilkupüüdev ja efektne taim peenral või suuremas konteineris. Sobib ka lõikelilleks.

Roodne raudürt (*Verbena rigida*) on argentiina raudürdi väike sugulane, kes ei jää viimasele heade omaduste poolest sugugi alla. Ka see liik on pärit Lõuna-Ameerikast ja kasvab kodus maal püsikuna.

Roodne raudürt 'Polaris'.

Roodne raudürt on 30–40 cm kõrgune jäikade vartega taim. Ta õitseb juulist külmadeni ning lillades toonides õisikutesse koonduvad õitega. Kuna seemnest ettekasvatamine ei pruugi õnnestuda, on kindlam taimed osta. Madalama kasvu tõttu saab roodset raudürti kasutada ka anumates. Ta sobib kokku hallide, valgete ja teiste lillades toonides suvelilledega.

Roodse raudürdi sort 'Polaris' moodustab tiheda helelillade õisikutega pinna, õitsemine on rikkalik ja kestab kaua. Taim on küll pisut tagasihoidlik, kuid maitsekas täiendus suvelillepeenardele. ☼

JUHANI

PUUKOOL

Meie istikuäridest leiad suure valiku roose, elulõngasid, ilupuid ja püsikuid ning marjakultuure!

Istutades oled Sa õnnelik!

Hooliva aedniku mummumagnetid

Tekst **Jaan Mettik**

Fotod **Sven Arbet, Raivo Tasso, Jaan Mettik**

Loodusesõbrast aednik võib teha paljugi, et mesilaste toidulaud aias saaks alati kaetud. Milliseid õitsejaid oma aeda tuua, et mesilindudel oleks aiast toidupoolist võtta nii kevadel, suvel kui sügisel?

Viimastel aastatel on palju räägitud nii meemesilaste surmast kui ka teiste tolmeldajate viletsast olukorrast. Kindlasti on mitmelgi aiapidajal tekkinud kiusatus selle jutu peale mesitarud soetada, kuid enamasti pole selleks kas oskusi, paika või pealehakkamist. Lihtsam võimalus mesilaste ja muude mummude aitamiseks näib olevat kasvatada tolmeldajatele sobivaid taimi.

Kas tavalisel aiapidajal, kes otseselt mesindusega ei tegele, on üldse võimalik tolmeldajate heaks midagi teha? Eesti Maaülikooli teaduri Reet Karise sõnul on.

Valge ristik on mummumagnet

Kuna aiad on oma iseloomult väga mitmekesised, pakuvad need elupaiku väga kirevale tolmeldajate seltskonnale. Eriti tänuväärseid olevat vanad aiad ning juba väljakujunenud aedlinnade piirkonnad. Seal on mitmekesine taimevalik. Lähestikku asetsevates aedades leidub midagi õitsvat varakevadest hilissügiseni, piisavalt on suviseid pesitsuspaiku, samuti võimalusi talvitumiskambri leidmiseks. Eriti on hinnatud vanad, juba kohati kõdunema kippuvad puud, vanad kiviaiad ja -müürid ning ka avatud pinnasega kohad.

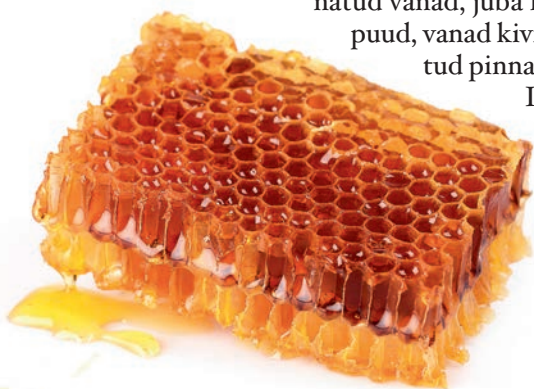
Lääne-Euroopas on tehtud uuringuid, kuidas mõjutab aedlinnade lähedus looduslike tolmeldajate arvukust ja mitmekesisust. Selgus, et linna piirist eemaldudes võib nii tolmeldajate arvukus kui ka mitmekesisus tea-

tud juhtudel langeda. Kui teha selline uuring Eestis, siis tõenäoliselt nii selgelt väljendunud tulemusi ei saaks. Meie maastikud on õnneks veel küllalt looduspäraseid ja mitmekesised.

Vastrajatud uuselamurajoonid arvatavasti siiski nii positiivset mõju ei oma. Need oma muruplatside, paari roosipeenra ja elupuuhekidega meenutavad pigem kultuurmaastikke, kust tolmeldajatel kuigi palju toidupoolist võtta ei ole.

Siiski on üks väga lihtne moodus ka selline aed mesilasesõbralikumaks muuta – tooge oma aia murusse valget ristikut ning ärge muru pügamisega üleliia hoolas olge. Õitsev valge ristik on tõeline mummumagnet! Kui peres on palju

murul mängivad lapsi, tasuks selle meetodiga siiski ettevaatlik olla.

On tehtud uuringuid ka selle kohta, millised taimed ja millal võiks tolmeldajatele kõige enam kasu tuua. Reet Karise: “Kõige enam saavad aiapidajad tolmeldajatele abiks olla varakevadel, kui putukad talvituspaikadest välja tulevad. Looduslike õitsejaid pole sel ajal just ülemäära palju, ning kõik, mis aedades õitsemas leitakse, võetakse tänuga vastu.

Õied kevadest sügiseni

Väga hinnas on varakevadised sibullilled ning muidugi ka meie oma kevadised õitsejad, näiteks paiselehed.

Tavaaiapidajale tuleb ehk üllatusena, et tolmeldajatele on väga olulised pajud – seda nii nektari- kui ka õietolmuallikana. Loomulikult ei tähenda see, et peaks laskma oma koduümbruse pajuvõssa kasvada, kuid suurema krundiga, mesilasi armastav aiapidaja võiks oma aias paarile juurevõsusid mitte andvale pajule küll koha leida. On väga põnevaid liike, mis sobivad isegi kiviktaimlas kasvatamiseks. Üks hea lahendus on rajada põimitud hekk, näiteks pikalehisest pajust. See ei võta kuigi palju ruumi, kuid kevadel lausa kihab mesilastest, kimalastest ning teistest tolmeldajatest.”

Mõnele tolmeldajale on niisugused varakevadised õietolmu- ja nektariallikad lausa

Kimalased mängivad looduslike tolmeldajate seas väga tähtsat rolli.

Mesilastele meeldib kooslus kipslillest ja hiidisopist.

Tähkjas liatris.

Monardad on kaunid, kasulikud ja vastupidavad.

Hea kevadine nektariallikas on ka lõõkannus.

BRITI KUNINGLIK AIANDUSSELTS SOOVITAB

Väike valik Briti Kuningliku Aiandusseltsi soovitatud taimi tolmeldajasõbralikku aeda

KEVAD

Bergeeniad (*Bergenia* spp.)
 Hanerohud (*Arabis alpina*)
 Harilik aubrieeta (*Aubrieta deltoidea*)
 Harilik hobukastan (*Aesculus hippocastanum*)
 Harilik pirnipuu (*Pyrus communis*)
 Harilik võilill (*Taraxacum officinale*)
 Ibeerised (*Iberis* spp.)
 Kitsekakrad (*Doronicum*)
 Kopsurohud (*Pulmonaria* spp.)
 Krookused (*Crocus* spp.)
 Kuldlakk (*Erysimum cheiri*)
 Lumikellukesed (*Galanthus* spp.)
 Ojamõõl (*Geum rivale*)
 Ploomi- ja kirsipuud (*Prunus* spp.)
 Raagremmelgas (*Salix caprea*)
 Roomav akakapsas (*Ajuga reptans*)
 Sarik-linnupiim (*Ornithogalum umbellatum*)
 Sõstrad (*Ribes* spp.)
 Täpiline iminõges (*Lamium maculatum*)
 Vahtrad (*Acer* spp.)
 Villane paju (*Salix lanata*)
 Õunapuud (*Malus* spp.)

SUVI

Aed-leeklill (*Phlox paniculata*)
 Aedmonarda (*Monarda didyma*)
 Aed-uniohakas (*Dipsacus fullonum*)
 Davidi budleia (*Buddleja davidii*)
 Habenek (*Dianthus barbatus*)
 Harilik aspar (*Asparagus officinalis*)
 Harilik iisop (*Hyssopus officinalis*)
 Harilik kurgirohi (*Borago officinalis*)
 Harilik lumimari (*Symphoricarpos albus*)
 Harilik pune (*Origanum vulgare*)
 Harilik raudrohi (*Achillea millefolium*)
 Harilik ussikeel (*Echium vulgare*)
 Harilik öölill (*Hesperis matronalis*)

Harilik kukesaba (*Lythrum salicaria*)
 Härjasilmad (*Leucanthemum* spp.)
 Jumikad (*Centaurea* spp.)
 Kellukad (*Campanula* spp.)
 Kibuviitsad (*Rosa* spp.)
 Kipslilled (*Gypsophila* spp.)
 Kivikilbik (*Lobularia maritima*)
 Kukeharjad (*Sedum* spp.)
 Kurekellad (*Aquilegia* spp.)
 Kurerehad (*Geranium* spp.)
 Kõrge kukekannus (*Delphinium elatum*)
 Laugud (*Allium* spp.)
 Lihtõielised daaliad (*Dahlia* spp.)
 Liivateed (*Thymus* spp.)
 Mesiohakad (*Echinops* spp.)
 Mündid (*Mentha* spp.)
 Neiusilmad (*Coreopsis* spp.)
 Ogapuked (*Eryngium* spp.)
 Punane siilkübar (*Echinacea purpurea*)
 Päevakübarad (*Rudbeckia* spp.)
 Pärnad (*Tilia* spp.)
 Salveid (*Salvia* spp.)
 Suur lõvilõug (*Antirrhinum majus*)
 Suur mungalill (*Tropaeolum majus*)
 Suur tähtputk (*Astrantia major*)
 Terav kroonohakas (*Onopordum acanthium*)
 Tähkjas liatris (*Liatris spicata*)
 Tähkklavendel (*Lavandula angustifolia*)
 Vesikanepid (*Eupatorium* spp.)
 Üheksaväginne (*Verbascum thapsus*)

SÜGIS

Hubei ülane (*Anemone hupehensis*)
 Lursslilled (*Actaea* spp.)
 Püsikastrid (*Aster* spp.)
 Sügislilled (*Colchicum* spp.)
 Heleeniumid (*Helenium* spp.)
 Harilik päevalill (*Helianthus annuus*)

Ogaputked pakuvad tolmeldajatele rikkalikku toidulauda.

Karukellad on tänuväärne täiendus mesilaste kevadisel toidulauale.

Maitsetaimed pune ja lavendel on head mummumeelitajad.

elutähtsad. Kimalaseliikide talvitunud noored emad koguni peavad pesast väljumise järel oma kindla toidukoguse kätte saama. See paneb organismi õigesti tööle, ning vaid siis saavad nad alustada oma pere rajamist ja kindlustada kimalasetsoo jätkumise.

Eri kimalaseliikide vajadus varajaste õitsetajate järele sõltub nende talvitumise lõpetamise ajast. Aprilli lõpus talvekorterist väljuvatel liikidel on raskem toitu leida kui juuni alguses tegevust alustajatel.

Lõhnavas õies on rohkem nektarit

Mesilaste ja aiapidajate suvised huvid langevad Reet Karise sõnul suuresti kokku. Nii inimesed kui tolmeldajad eelistavad suurte värvikate või lõhnavate õitega taimi.

Juba ammu on välja selgitatud õite lõhna ning nektarisalduse omavaheline seos. Üldistades võib öelda: mida lõhnavamad õied, seda enam nektarit. Kõige tugevamalt lõhnavad siiski heledaõielised hämarikus õitsejad, näiteks ebajasmiin. Sellised taimed meelitavad oma lõhnaga hämarikuliblikaid, kuid ka ohtlalt kimalasi, kes ei pelga õhtuseid jahedamaid temperatuure.

Putukate seas on väga hinnatud ka sügisesed õitsejad, kuid Reet Karise sõnul pole need tolmeldajatele nii elutähtsad kui kevadised. Sel ajal on õitsejaid siiski enam, ning mitmedki kimalaseliigid on juba elutsükli lõpetamas – töökimalased hakkavad oma eluga lõpule jõudma ja noored emad siirduvad talvituma.

Samas ei maksa ka sügisesi õitsejaid alahinnata – osale liikidele on need vajalikud kui viimane talvitumiseelne energiaallikas. Liiasi pakuvad mummudest ja liblikatest kihavad õied rõõmu nii silmadele kui südamele.

Aednikud arvavad

Pöördusin sama palvega – rääkida tolmeldajate lemmiktaimedest – ka Tallinna Botaanikaia kahe vanemaedniku, kõrgekasvuliste püsikutega tegeleva Mari Seidelbergi ja alpinaariumi perenaise Krista Kirodari poole. Tänu oma ametile on mõlemad daamid kokku puutunud uskumatult mitmekesise taimeperekondade

Tolmeldajatele sobivad vaid lihtsõikulised daaliad.

Nii silkkõbarad kui vesikanepid on suvelõpu aia tolmeldajamagnetid.

Väärt AIARAAMATUD Varrakult

vARRAK
WWW.VARRAK.EE

Aidake mesilastel head mett toota.

Selline näeb välja erakmesilaste pesakast.

ja -liikide valikuga ning omavad seetõttu äärmiselt laialdasi kogemusi. Esialgu olid nad kõhklevad ja napolisõnalised ning ütlesid otsekui ühest suust: ei julge midagi väga soovitada, pole ju spetsiaalselt selliseid vaatlusi teinud.

Mõningase mõtlemise peale Krista Kirotar aga muigas ja ütles: “Ühte taime oskan küll kindlasti esile tõsta. Nagu nimigi ütleb, on eriline mesilaste lemmik kurereha kultivar ‘Jolly Bee’. Olen seda juba aastaid kasvatanud ning õitsejal kihab see alati mummudest. Olen isegi mõelnud, et tegelikult peaks sordinime ‘Jolly Bee’, “lustakas mesilane”, ümber muutama nimeks ‘Jolly Bees’ – “lustakad mesilased”. Arvestades selle sordi populaarsust, oleks see igati sobiv.”

Nagu Reet Karisegi, tõstis Krista Kirotar esile esimeste kevadiste õitsejate populaarsust – kõik, millel vähegi nektarit või õietolmu on, kiidavad mummud sel ajal üksmeelselt heaks ja sobivaks.

Suvistest õitsejatest rõhutas Krista ogaputkede uskumatut populaarsust. Õitsejal ei tasuvat neile ligi minnagi – kas torkavad ogateravad lehetipud või saab sutsu mõnelt õitel tegutsvalt mesilaselt.

Mari Seidelberg lisas: “Kui üldistada, siis võib väita, et tolmeldajate lemmikuks olemine käib üldiselt sugukondade kaupa. Päriskindlasti on mesilaste ning teiste nendetaoliste seas alati hinnas huul- ja ristõielised. Peaaegu sama populaarsed on ka korvõielised ning sarikalised. Neist sugukondadest pärit taimede kasvatamine on peaaegu alati kindla peale minek. Üsna kindalt võib väita ka seda, et kui mingi taimeliik juba tol-

meldajatele meeldib, on reeglina sama populaarsed ka sellest aretatud sordid. Erandi moodustavad muidugi täidisõielised kultivarid. Neil pole sageli ei nektarit ega õietolmu, vahel on puudu isegi tolmukad.”

Samuti tõi Mari välja, et igal putukarühmal on omad lemmikud. Näiteks pidavat vesikanepid olema liblikatele lausa vastupandamatud, ning kuigi mesiohakate õisikud sageli lausa kihavad mummudest, kohtab neil meemesilasi küllalt harva. Peamised õitel askeldajad on mitmesugused kimalased.

Kasvatavad soovitatav

Üsna samalaadsed nõuanded on Reelika Marrandil aiandusfirmast Elise Aed, kuid tema soovitab tolmeldajate lemmikutest esimesena monardasid. “Meil on neid terve kasvuhoone serv täis, ning näib, et õitsejal ei lõpe mesilaste ja kimalaste tegutsemine monardadel hetkekski.”

Lisaks monardadele tõstab Reelika esile ka väga vähenõudlikke akakapsaid – eelkõige pika õitseaja tõttu. Ka paljud teised tolmeldajatele meelepärased taimed on meie aedades ammu tuntud – kurerehad ja kurekellad, kukeharjad ja vägiheinad, bergeenia, ogaputk, kassisaba ning tähtpea. Head mummumagnetid on ka maitsetaimedena tuntud liivatee, pune ja salvei.

Õitsvatatest põõsastest soovitab Reelika Marrandi tolmeldajalembestele inimestele kuslapuid, põõsasmaranaid ja budleiasid. Kuigi viimased pole meie kliimas alati päris külmakindlad, teeb nende kapriisid tasa menükus tolmeldajate hulgas. Eriti armastavad seda taime liblikad, sest ega inglased ilmaasjata teda liblikapõõsaks – *butterfly bush* – kutsu.

Selline näeb välja RHSi välja mõeldud logo, millega tähistatakse tolmeldajatele meeldivaid taimi.

aiakujundus

Lisaks soovitab Reelika märgata ka mummude muid vajadusi – vesirooside kasvatamise kaussides käivad nii mesilased kui kimalased väga usinasti joomas.

Britid soovivad

Võrreldes Lääne-Euroopa ja Briti saartega, on Eesti loodusliku mitmekesisuse seisukord veel päris hea. Selleks et seal maal tolmeldajate olukorda parandada, on tublit tööd teinud näiteks Briti Kuninglik Aiandusselts.

Nad on välja töötanud süsteemi, mille kohaselt on puukoolidel ja istikuäridel võimalik tolmeldajatele eriti sobivaid taimi märgistada vastava tähisega, lisaks andnud välja “eriti mummusõbralike” taimede nimekirja ning väljastanud ka üldisi soovitusi aednikele, kes tahaksid tolmeldajatele sobivat aeda pidada. ✿

Õitsvad pajud on üks peamisi varakevadisi õietolmu- ja nektariallikaid.

RHSi (Royal Horticultural Society) näpunäited

1. Vältige tädisõielisi kultivare. Neis puudub sageli nii nektar kui õietolmu. Kui neid leidubki, on need tolmeldajatele väga raskesti kättesaadavad.
2. Ärge kunagi kasutage pestitsiidide taimede õitseajal. Sama kahjulikud on ka süsteemsed herbitsiidid, näiteks Roundup, mis liigub läbi taime kudede nektarisse ja õietolmu ka hulk aega pärast kasutamist.
3. Kui vähegi võimalik, lisage oma istutusskeemidesse looduslikke taimi - need toetavad looduslikku mitmekesisust.
4. Jälgige taimi oma aias, ning kui märkate liike ja kultivare, mis tolmeldajatele eriti meeldivad, teatage RHSile.
5. Hakake mesilasi pidama või lubage mesinikel oma aeda paigutada mõni taru. Võite oma aeda paigutada ka pesapaiku erakmesilastele. Nendeks sobivad näiteks pilliroovarte kimbud või peene puuriga aukliikus (läbimõõt 2-8 mm) puuritud pakud.

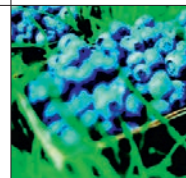

PÄIDRE PUUKOOL KASVATAB JA MÜÜB:
õuna-, piri-, ploomi- ja kirsipuid, marjapõõsaid, vaarikaistikuid

Hillar Nassar
69614 Viljandimaa
tel 435 8692, 515 6069, 5394 2889 (agronoom)
e-post paidrepuukool@hotmail.ee
www.paidrepuukool.ee

Metsamarjad aeda!

Kultuurmustikas ja -pohl
Jõhvikas
Mesimurakas
Roheline sõstar
Vampel
Rododendronid

Istikute müük ja metsamarjakasvatuse alane nõustamine
Kultuurmustika marjade müük

WWW.TAIMED.EE • WWW.MUSTIKAD.EE

METSA TALU Tartumaa, 62001 Kambja vald, Reolasoo küla.
Tel 503 6506, 507 2788. E-post: kollaneroos@hotmail.com

Maitsev köögivili oma peenralt

Vastne aiaomanik Heli Raamets: "Tahan võimalikult suure osa aiakraamist ise kasvatada, et saaksin tarbida värsket ja mahedalt kasvanud toitu. Tahan katsetada uusi põnevaid liike-sorte – ikka selleks, et saaks nende vilju maitsta. Milliseid köögivilju ja maitsetaimi tasub ise kasvatada?"

Tekst **Kaja Kurg**
Pildid **Kaja Kurg, repro, Shutterstock**

Väga mõistlik on ise köögivilja kasvatada, kui maalapp on olemas. Tilli, salatit ja sibulapealseid saaks muidugi osta ka lähedasest supermarketist, kuid tundub kuidagi rumal seda teha, kui on võimalus neid ise kasvatada. Pealegi ei saa poest kunagi nii värsket ja kvaliteetset kraami kui oma aiast. Komposti peal – mahedalt, ilma väetiste ja mürkideta – kasvanud aedviljal on hoopis teine maitse kui poest ostetul.

Kui aed on väike ja aiaomanik jõuab peenramaale vaid puhkepäevadel ja vahel ka õhtuti,

tasub eelkõige ise kasvatada rohelist salatikraami, maitsetaimi ja hõrke aiavilju nagu herned, aedoad, kabatšokid, kurgid, tomatid, paprikad.

Kapsastega aga ei tasu mässata: võitluses nälkjate ja kapsaliblikatega jääte lootusetult alla, kui te ei taha koduaeda kemikaalidega mürgitada. Lihtsam on see mõni kapsapea osta, pealegi ilmub kohalik värsked peakapsas müügile juba juunis. Kaalikad kipuvad kodukasvatatajail aga püüeks jääma, ilmselt on targem nende kasvatamine jätta proffide hooleks.

Tasub teada

- Tarbeaed rajage aia kõige päikselisemasse kohta.
- Kasvatage varajasi sorte, sest need valmivad rutem ja nii saab oma aiakraami kiiremini tarvitama hakata.
- Väga liivasel maal, raskes savimullas ja liigniiskes kohas jääb saak kesiseks. Maad saab parandada komposti ja turbaga, savimullale lisage ka jämedat liiva.
- Katke külvid kattelooriga, siis idaneb seeme rutem ja taimed kasvavad jõudsamalt.
- NB! Külvid ei tohi läbi kuivada, sest siis idanemine katkeb, õrnad tõusmed aga hukuvad veepuuduses.
- Pääsete rohimisest, kui katate juba tärganud/istutatud peenrad paksu kihi rohuhakkega, mis tekib muruniitmisel.
- Aedsalatit, suvikõrvitsaid ja avamaakurki kasvatage mustal peenralooril, siis ei määri muld lehti ja vilju ning pääsete rohimisest.
- Tarbeaia võib rajada ka hoopis suuremasse kasvuhoonesse n-õ silma alt ära ning kogu krunt jääb üksnes iluaia päralt.

Juba sügisel peenral olemas

Küüslauk. Taliküüslaugu küüned pange mulda juba oktoobris-novembris, aga kõik sõltub ilmast: küüned peavad jõudma küll juurduda, kuid taimed ei tohi enne talve tärgata. Pikal soojal sügisel ei tasu seetõttu kiirustada.

Noored küüslaugulehed on kevadel vürtsikaks ja vitamiinirikaks lisandiks salatisse. Küüslauk hoiab eemal taimehaigusi ja kahjureid, seetõttu pistke küüsi maasikapeenrale ja mujalegi tarbeaeda.

Nutikas väetis proffidelt!

Tomati, paprika, kurgi jt köögiviljade ja maitsetaimede väetis

Nutikas väetis köögiviljade ja maitsetaimede kasvatamiseks. Kasutage Osmocote® väetist juba põhiväetisena taimede külvamisel ja istutamisel. Osmocote® tehnoloogia piirab väetises sisalduva lämmastiku liigtarbimist – seega kasvatatud värsked köögiviljad ja maitsetaimed ei sisalda liigseid nitraate. Kasvata köögivilju ja maitsetaimi julgelt suuremates pottides ja kastides rõdul, terrasil või aias.

♥ SUBSTRAL NIPP:

- Kasuta lisaks kastmisel Miracle-Gro® Tomatite või Kurkide väetist, sellega tagad rikkaliku ja maitsva saagi pikema aja vältel.

Maitsetaimed

- **Üheaastased.** Aed-piparrohi, aed-harakputk, aedkoriander ja harilik kurgirohi külvake otse peenrale.
- **Mitmeaastased.** Nendest kujundage ürdipeenar, mis võib vabalt olla iluaias. Seal võiksid kasvada sidrunmeliss, aed-salvei, liivateed, mündid, harilik pune, harilik iisop, estragonpuju. Mesiputk ja harilik leesputk paigutage omaette, sest nad kasvavad väga suureks.
- Kuna iga eelmainitud liiki läheb vaja vaid mõni taim, on targem istikud osta. Mugav ja rahakotisõbralik on kasutada beebitaimi, mida aiakeskustes on varakevadel saada päris hea valik.
- Rosmariin, sidrunaloisia ja sidrunhein meie talve aias üle ei ela, aga jahedas valgese ruumis võivad nad ellu jääda.

Külvake kohe, kui muld on harimiskõlblik

Porgand. Saab külvata juba siis, kui muld on paari cm sügavuselt sulanud. Porgandit võib külvata jaanipäevani. Õunapuude õitsemise ajal hakkab tegutsema porgandikärbes, kelle vastsed on süüdi porgandite “ussitamises”. Kahjur ei pääse peenrale munema, kui katate külvi kohe looriga. Ärge unustage kaetud peenart rohida ja porgandeid harvendada!

Redis hakkab idanema juba 1–2° juures. Varaseid sorte saate tarvitada mõne nädala pärast. Korduskülve saab teha juunini, kuid arvestage, et kuiva ja soojaga juurviljad puituvad.

Spinat kasvab kiirelt (30–45 päeva) ja rahuldab kevadise vitamiinilja.

Aedsalat. Kõige kiiremini kasvab aedsalati teisenditest lehtsalat, teda on teistega võrreldes ka lihtsam hooldada. Lehtsalati hulka kuuluvad ka n-õ tammelehesalatid, mis on dekoratiivse välimuse ja sarapuupähklise maitsega. Peasalat (jää- ja võisalat) on kasvutingimuste suhtes nõudlikum, rooma salati pead valmivad aga kõige kauem, alles 70–90 päevaga.

Rukola ehk põld-võörkapsa mörkjad lehed on asendamatu lisand suvesalatites ja grillide-vokide juures. Teda on ülimalt lihtne kasvatada,

vahel tärkab külv juba teisel päeval ja paari nädala pärast saab vürtsikat rohelist noppida. Veelgi vingema maitsega on “püsik-rukola” ehk võorliivsinap.

Aedtilli peab alati aias olema. Korrake külve 2–3nädalase vahega, et mõnusat toidumaitsestajat jätkuks kogu suveks. Aedtill on tubli isekülvaja, laske mõnel taimel seemneid kasvatada ja järgmisel kevadel pääsete külvamisest.

Lehtpetersell. Siledad lehed on vürtsikamad kui käharad, viimased kuluvad ära aga garneerimisel. Kuna seeme idaneb väga kaua, on targem osta mõned taimed turult. Petersell on kaheaastane taim, teisel kasvuaastal õitseb ta kaunilt ja on siis lausa suvelille eest. Laske seemnetel valmida ja järgmisel kevadel on peenral lugematul hulgal taimelapsi, te ei peagi peterselli külvama.

Lehtseller. Võrratu aroomiga asendamatu supimaitsestaja idaneb kaua, seetõttu on mõttekam osta taimed turult. Piisab mõnest, sest seller kasvab suureks lopsakaks puhmikuks.

Aedhernes. Idanemiseks piisab juba paarist soojakraadist. Eelistage madalakasvulisi sorte, sest neid pole vaja toetada ja nad hakkavad kiiremini saaki andma. Suhkruhernel süüakse noori õrnu kaunu, küpsest kaunast saab terasid.

TAIMEDE ÖKOLOOGILINE HOOLDAMINE

Sobib igat tüüpi taimedele (viljapuudele ja -marjapõõsastele, köögiviljadele, maitsetaimedele, dekoratiiv- ja potitaimedele)

Mimox Zn

Mikroelementide vedelsegu

(mimoosiekstrakt 80% + mangaan·Mn 0,5% + tsink·Zn 1,5%)

Parandab taimede loomulikku vastupanuvõimet seenhaigustele.

- Kasutajale ohutu, sobib kasutamiseks kodus, aias ja kasvuhoones.
- Koristuseelne ooteaeg puudub, biolaguneb keskkonnas täielikult.
- Tungib taimedesse kergesti, omastatakse täielikult.
- Ei tekita harjumust.
- Mimox Zn on eriti efektiivne kärntõve ja jahukaste kontrolliks, nagu ka teised laiatoimelised sünteetilised fungitsiidid.
- Vahendi koostisesse kuuluv mimoosiekstrakt neutraliseerib patogeensete seente poolt eritavad fermondid, seepärast ei saa seened enam edasi toituda ega areneda.
- Registreeritud kasutamiseks mahepõllumajanduses.

Kasutamine:

20-30 ml preparaati 10 l vee kohta, pritsida või kasta iga 12-15 päeva tagant. Kasutage preparaati siis, kui seda silmanähtavalt vaja on.*

MIMOX Zn parandab taimede loomulikku vastupanuvõimet seenhaigustele: kuivlaiksusele (*Alternaria* sp.), sklerootsele valgemädanikule, juuremädanikule, antraknoosile, puuviljamädanikule, hakkhallitusele, kartuli septorioosile, juurviljade lehtehänilisusele, fusarioosile, mädanikele, kärntõvele, vale-jahukastele, katkule jne.

Copfort

Vase väetiselahus

Parandab taimede loomulikku vastupanuvõimet seen- ja bakteriaalsetele haigustele.

- Taimede intensiivsel vegetatsiooniperioodil kasutades säilib koristatud saak (puu- ja köögivili) kauem.
- Kasutajale ohutu, sobib kasutamiseks kodus, aias ja kasvuhoones.
- Koristuseelne ooteaeg puudub, biolaguneb keskkonnas täielikult.
- Tungib taimedesse kergesti, omastatakse täielikult.
- Tungib taimerakku ja tugevdab seda ning elavdab ja aktiveerib kaitseprotsesse taimes.
- Ei tekita harjumust.
- Asendab suurepäraselt pestitsiide.
- Registreeritud kasutamiseks mahepõllumajanduses.

Kasutamine:

15-40 ml preparaati 10 l vee kohta, pritsida või kasta.*

COPFORT kaitseb taimi vasepuuduse eest ning need muutuvad vastupidavamaks bakteritele (*Pseudomonas* sp. ja *Xanthomonas* sp.) ning seenhaigustele: kuivlaiksusele (*Alternaria* sp.), virsiku-, aprikoosi- ja ploomiludikule, lehekimardumisele, lehepõletikule, jahukastele, tsitruseliste pruunmädanikule, monillioosile (*Monilia* sp.), kärntõvele (*Venturia* sp.), roostetele, septorioosile (laikpõletikule).

Väetised ja taimekaitsevahendid

Holding Invest OÜ
tel 5629 4071
hi@hi.ee

www.hi.ee

Altosan B/Zn

Mikroelementide vedelsegu

(kitosaani oligomeer 3% + boor·B 0,2% + tsink·Zn 1,8%)

Parandab taimede loomulikku vastupanuvõimet seenhaigustele.

- Tänu koostisesse kuuluvale kitosaanile (naturaalset päritolu polüsahhariidile) on preparaadil vaksineeriv mõju.
- Taimede intensiivsel vegetatsiooniperioodil kasutades säilib koristatud saak (puu- ja köögivili) kauem.
- Sobib seemnete ja sibulate leotamiseks enne külvi ja istutamist.
- Kasutajale ohutu, sobib kasutamiseks kodus, aias ja kasvuhoones.
- Koristuseelne ooteaeg puudub, biolaguneb keskkonnas täielikult.
- Tungib taimedesse kergesti, omastatakse täielikult.
- Ei tekita harjumust.
- Asendab suurepäraselt pestitsiide.
- Registreeritud kasutamiseks mahepõllumajanduses.

Kasutamine:

35-65 ml preparaati 10 l vee kohta, pritsida iga 7-14 päeva tagant.

Kastmiseks: 270 ml preparaati 10 l vee kohta, kasta 2 korda pärast taimede ümberistutamist, hiljem iga 20 päeva tagant. Seemnete ja sibulate külvi- ja istutuseelseks leotamiseks: 15 ml preparaati 1 l vee kohta.*

ALTOSAN B/Zn parandab taimede loomulikku vastupanuvõimet seenhaigustele: kuivlaiksusele (*Alternaria* sp.), antraknoosile, puuviljamädanikule, hakkhallitusele, jahukastele, fusarioosile, juuremädanikule, vale-jahukastele, fütoftoosile (katkule), tõusmepõletikule, varremädanikule (*Pythium* sp.), sklerootsele valgemädanikule, närbumistõvele ja kärntõbedele (*Rhizoctonia solani*).

Deffort

Mikroelementide vedelsegu

(kaunviljade ekstraktid + mangaan·Mn + tsink·Zn)

Parandab taimede loomulikku vastupanuvõimet kahjuritele.

- Toode on kõrgetele temperatuuridele vastupidav.
- Mõju kestab 10-15 päeva.
- Kasutajale ohutu, sobib kasutamiseks kodus, aias ja kasvuhoones.
- Koristuseelne ooteaeg puudub, biolaguneb keskkonnas täielikult.
- Tungib taimedesse kergesti, omastatakse eriti kiiresti ja täielikult.
- Ei tekita harjumust.
- Asendab suurepäraselt pestitsiide.
- Registreeritud kasutamiseks mahepõllumajanduses.

Kasutamine:

25-50 ml preparaati 10 l vee kohta, pritsida iga 15 päeva tagant. Kastmiseks: 25-50 ml preparaati 10 l vee kohta. Kasutada iga 10-15 päeva tagant.*

DEFFORTi kasutatakse lisaainena, taimede naturaalse vastupanuvõime parandamiseks kahjuritele: karilastele, Tuta absolutale, lehtäidele, pirnipuu lehekirpudele, punastele ja kollastele kedriklestadele, tõukudele, liblikavastsetele, puuvillaöölastele, kakanditele, kartulimardikatele, kilpmardikatele, lestadele, kärsakatele, maipõrnika vastsetele jne.

Soojemasse mulda külvake-istutage

Põlduba. Kuna tema tõusmed on üpris külmaõrnad, on paras aeg seemned mulda panna mai algul. Enne külvi lootage neid umbes ööpäev, siis tärkab uba kiiremini. Soolaga keedetud põldoad on üks suviseid maiuspalasid, mida tasub kindlasti kasvatada.

Kartul. Mõtet on kasvatada varajast kartulit ning üritada seda saada eelidandamise ja katteloori abil võimalikult ruttu, näiteks jaanipäevaks. Väiksema pere jaoks piisab ämbritäiest kvaliteetsest seemnest. Mugulad pange mulda siis, kui 5 cm sügavusel on sooja vähemalt 8°. Kartulit saab kasvatada ka tünnis ja suures kilekotis.

Punapeet on teistest juurviljadest soojanõudlikum, seetõttu külvake ta alles mai keskel. Kõige maitsvamad on keskmise suurusega juurviljad, süüa võib ka noori lehti.

Lehtpeedi ehk mangoldi lehed on isegi tervislikumad kui paljukiidetud spinatil, oma värvikate leherootsudega kaunistab ta ka peenart. Külvake samal ajal kui punapeeti.

Sibulapealsed. Mõneliikmelisele perele peaks piisama 500 g tippisibulatest. Tippige need mulda mai keskel.

Aeduba on väga soojanõudlik, tema saab külvata alles mai lõpul – juuni algul. Taimed võib ka ette kasvatada, et varem saaki saada. Aedoad on gurmeetoit, mida kasvataja saab suvel endale püramatus koguses lubada.

Suvi- ja talikõrvitsad. Mai algul pistke seeme toas potti, välja istutage taimed siis, kui istikul on 2–3 pärislehte ja ilm juba parajalt soe. Piisab mõnest taimest, need võite osta ka turult. Hõrgumaitsev kabatšokk, mis talvel maksab poes üüratult palju, on suvel tänu koduaiale vabalt käes. Seda võimalust on patt mitte kasu-

tada! Kui soovite saada aga väärtuslikke kõrvitsaseemneid, kasvatage õlikõrvitsat, kuna tema kestata seemned on kohe tarbimisvalmis. Väga maitsvad on ka kõrvitsate õied.

Kasvuhoones

Tomat. Mõneliikmelisele perele piisab 15–20 taimest. Ühele ruutmeetrile on paras panna kaks istikut. Mittekõetavasse kasvuhoonesse istutage need öökülmaohu tõttu mitte varem kui mai keskel. Põõsastomatit saab kasvatada ka peenral, kui koht on päikseline ja tuule eest varjatud. Kui kasvuhoones ruumi napib, pange mõni taim ripp-potti kasvama, sest on aretatud spetsiaalseid amplicse sobivaid sorte.

Basiilik. Kui kasvatate tomateid, peab kindlasti olema endal võtta ka basiilikut. Nemat on lahutamatu paar. Kõige rikkalikumat lehesaaki annab suurte kausikujuliste lehtedega vürtsbasiilik. Piisab mõnest puhmikust. Basiilikut on lihtne ise ette kasvatada, aga kuna piisab mõnest taimest, siis need võib ka osta. Basiilik on soojanõudlik ja kasvab paremini kasvuhoones.

Paprikaga pole ka midagi keerulist. Lisaks magusale paprikale, mis täiendab suviseid toidunaudinguid värvikate magusate viljadega, võiks kasvada ka paar tulisemat vürtsipaprikat. Ilusate kellukesekujuliste viljadega on maripaprika, mis on vaid kergelt tšilline.

Kurk. Lühiviljalisi kurke võib kasvatada ka kasvuhoones, pannes nad ronima. Lisaks neile võiks olla ka mõni poolpikk salatikurk. Kurgitaimi on lihtne ise ette kasvatada, kuid turult või laadalt saab tavaliselt suuremad ja kaugeemale arenenud istikud, mis hakkavad varem saaki andma. Kurk on väga soojanõudlik, alla 12° kasv lakkab. Kurgi võib ka mai lõpus – juuni algul otse peenrale külvata, kui mulla pealmine kiht on soojenenud 10–12° ni.

Püsiköögiviljad

Mitmeaastaste köögiviljadega pole muret: kui nad on kord kasvama pandud, on aias kogu aeg olemas.

Rabarber. Katke aprillis taim looriga ning juba mai algul saate värskaid mahlaseid varsi.

Talisibul, murulaug, mugullaug. Annavad esimese kevadise maitserohelise.

Karulaug. Mahedalt küüslaugumaitiselised lehed on mais mõnusaks salatiks. Kuna taim on meil looduskaitse all, siis metsa alt teda aeda tuua ei tohi, aga õnneks on seeme müügil. ☼

Aed anumates

Tekst Kaja Kurg
Fotod Tiit Koha

Veesilma lähedust nautivad päevalilled ja petuniad. Potitorni viiel korrusel küpsevad magusad tomatid. Esiplaanil verev oblikas.

 Pärnu
TAIMELAAT

MTÜ Pärnu Aiaklubi ootab
kauplejaid ja laadalisi
Pärnumaa taimelaadale
VALLIKÄÄRU AASAL

KEVADEL:

R, 30. mai kell 12–19
L, 31. mai kell 9–16

SÜGISEL:

R, 29. august kell 12–19
L, 30. august kell 9–16

Lisainfo:

www.parnuaiaklubi.ee

tel 502 4180

www.facebook.com/ParnuTaimelaat

Kindel Käsi OÜ

PAKUME AIAPIDAJATELE:

- maasika frigotaimi
- maasikakilesid
- imbkastmistorusid
- Mivena pikatoimelisi väetisi
- Mivena vees lahustuvaid väetisi

tel 5051 066, Margus (nõustaja)
kopp@smail.ee

tel 509 0746, Valdis
valdis@eestimaasikas.ee

võimalus

Võimsad pilguplūdjad: kolm hiigelpotti, kus taevasse kõrgub mais, lopsaka padjana laiutavad ilubataadid ja sultan-lemmaltsa ehk virkliisu valgeõeline sort 'Compact White' (uuest päikeselembesest sordirühmast Sun Patriots), üle serva valgub roomav metsvits. All paremal jaapani humal.

Toon toonis: kollane pott ja kollane patisson ehk taldrikkõrvits.

Kui teil on vähegi suurem päikeseline rõdu või terrass, saate seal edukalt kasvatada ka köögivilju ja maitsetaimi. Konteineraiandus on hea võimalus neile, kel oma maalappi pole.

Elmise aasta Tallinna lillifestivali võistlustöö "Taimehullu linnaaed" andis potiaia rajamiseks küllaga inspiratsiooni. "Nägusa ja hästi toimiva aia võib rajada igale poole," julgustavad töö autorid Mall Kaldas ja Siiri Part firmast Schetelig EV just neid taimesõpru, kel isiklikku aialappi pole, aga kes unistavad oma rohelistest oasist.

Mall ja Siiri kasutasid eri suuruse ja kujuga moodsaid värvikaid plastanumaid.

Pilkupüüdev tulemus pani rohenäpude käed vägisi sügelema. Ilu ja kasu on kenasti läbi põimunud: aiakasvatav vilju ja ürte köögis kasutamiseks, rõõmustab silma kaunite õite ja taimekooslustega ning pakub lõhnanautinguid.

Õrnad õied köögivilja vahel: inglise pelargoonid.

võimalus

Lõbus potirivi. Punane pott on punaste leherootsudega lehtpeedi jaoks täpselt õige valik.

Ilu- ja tarbetaili on kasutatud segamini kõikvõimalike kombinatsioonidena. Seega – ka piiratud ruumi tingimustes on taimehullust aednikul lõputult võimalusi eri liikide-sortide kokkusobitamiseks ja läbikatsetamiseks. Köögivilju valides tasub teada, et palju sorte on aretatud spetsiaalselt anumas kasvatamiseks, nad on madalama kasvuga, kompaktsemad ja sageli ka väiksemate viljadega.

Väga värvikad anumad ei pruugi kõigile meeldida, kuid on üks kaval põhjus, miks neid kasutada: kevadel, kui taimed on veel väikesed, on aed sel juhul kohe rõõmsalt värvikas. Hiljem varjab aina lopsakamaks muutuv taimestik nad ära ja pole karta, et kõik liiga kirjuks muutub.

Puhkenurk ja suvine kodukontor

Iga aia juurde kuulub ka vesi. Veessilm võib olla üsna väike, kuid ikkagi on selle läheduses mõnus istuda, nautida vee lõhna ja purskkaevu vulinat. Vee lähedus rahustab, kuuma suvepäeval ka jahutab.

Aiake järgib ka moodsaid taaskasutuse põhimõtteid. Firmade Elho ja Atech plastnõud on valmistatud teise ringi plastist, nii nagu ka Plastrex'i aiatoolid ja terrassi laudis. Väiksesse basseini kogunenud vihmavett saab aga kasutada kastmiseks.

Festivalitöö valmis “Tervendava aia” kategoorias. Kosutav on selline aiake tõesti. Alates juba sellest, et aedvili ja marjad on tervislikud, eriti enda kasvatatud puhas kraam. Maitsetaimed, millest paljud on ühtlasi ravimtaimed, turgutavad lisaks tervisele ka meeli. Õitsvate ürtide ja suvelillede ilu loob hea meeleolu.

Veesilma ääres istudes saab võtta aja maha, nautida ümbrust ja tunda rõõmu oma töö üle. Samas võib siin olla ka suvine kodukontor, kus teha näiteks arvutitööd.

Põhiline töö: kasta ja nopi saaki

Potiaial on veel üks hea omadus: kui vaatepilt mingil ajal ära tüütab, saab anumad alati ümber tõsta ning jälle on terrasil justkui uus aed.

Sügisel, kui saak on koristatud ja suvelillede õitseaeg läbi, teenib poti-aed teid vapralt edasi: nüüd saab siia istutada eerikaid-kanarbikke, alpikanne ning muid jahedust ja niiskust armastavaid taimi.

Külmakindlast materjalist anumad võib talveks välja jätta. Need, mida pakane rikub, tühjendage mullast, peske puhtaks ja pange hoiule. Kevadel täitke nõud uue värske mullega.

Aedviljale ja suvelilledele piisab, kui mulda on u 20 cm paksuselt.

Matogard

Muld lillede ja ürditaimede kasvatamiseks pottides, kastides, amplites ja rippanumates.

Mullasegu koostis tagab taimedele ühtlase toitainetega varustamise kogu kasvuperioodil.

Turbamulla koostises, kompost, kastmisgeel, perliit ja pikatoimelised väetised.

SUVELILLEDE MULD

Spetsiaalne muld köögiviljataimede ettekasvatamiseks, pikeerimiseks, pottistamiseks ja istutamiseks.

Matogard OÜ BIO-mulla tootmisel ei ole kasutatud mineraalväetisi. Lubatud kasutada mahetootmises.

BIO

LUBATUD KASUTADA MAHETOOTMISES

Mullad taimede soove arvestades!

www.matogard.ee

Potiaias kasutatud taimi

KÖÖGIVILJAD JA MARJAD

Aed-apteegitill 'Zefa Fino', aedmaasikas, harilik mais, suvikõrvits 'Buckingham', 'Patio Star' ja 'Twinkle', magus paprika 'Romital' ja 'Autumn Desire', tšillipaprika 'Gusto Purple' ja 'Gusto Green', suureviljaline kõrvits 'Red Etamps', lehtkapsas 'Kalibos' ja 'Scarlet', lehtpeet 'Bright Lights', peruu füüsal 'Goldvital', tomat 'Bitonto', 'Sweet'n Neat Yellow' ja 'Terenzo', verev oblikas jne.

MAITSETAIMED

Aed-liivatee, aed-piparrohi, basiilik 'Genoveser', 'Magic Blue', 'Fino Verde' ja 'Dark Opal', estragon, harilik aniis, rosmariin 'Abraxas', vürtsköömen, aedkoriander, kurd-hiidiisop, käharpetersell 'Bravour' ja 'Paravert', murulauk, pune, sidrunmeliss, suhkruleht 'Sweet Honey' jne.

SUVELILLED JM ILUTAIMED

Jaapani humal, lamav sanvitaalia 'Million Suns', päevalill 'Solar Chocolate Gold', mehhiko vanikkuljus, lemmaltsad, ilubataat, inglise pelargoonid, neegri hiidhirs, haruline bulbiine ja viielehine eluväät 'Jiuogulan' (kaks viimast on ka ravimtaimed) jne.

Viiekorruselises tornis on kohti leidnud käharpetersell ja aedmaasikas. Vasakul lobbab mehhiko vanikkuljus, mille toetuseks pisteti potti pajuokstest karkass.

Kõrges anumast täitke allapoole jääv ruum kergkruusaga, vahtplastiga või millegi muu sobivaga.

Lilled õitsevad rikkalikumalt ja viljad kasvavad priskemad, kui segate mulla sisse aeglaselt lahustuvat väetist. Nutikas on lisada ka niiskust säilitavat hüdrogeeli, sest siis saate mõneks päevaks ära sõita, ilma et peaks muretsema kastmise pärast.

Kui kasutasite kvaliteetset umbrohuseemnevaba mulda, siis rohimisele potiaias aega ei kulu. Põhiline töö ongi taimi kasta, aeg-ajalt tuleb noppida ka närbunud õisi ja kuivanud lehti. ☘

Kvaliteetväetis

Vilmorin
depuis 1743

VILMORIN VÄETIS
PANEB LILLED ÕITSEMA
JA KÖÖGIVILJAD
HÄSTI MAITSEMA!

VEDELVÄETISED

Vedelväetised nii toa- kui õuetaimedele.

Väga mugav doseerida!

VEESLAHUSTUVAID VÄETISED

Veeslahustuv universaalne väetis kindlustab taimede tugeva kasvu, haiguskindluse, saagikuse ja rikkaliku õitsemise.

BIO VÄETISED

BIO väetised on loodus-sõbralikud ja tervisele ohutud. BIO väetised sisaldavad kõiki taimede vajalikke toiteelemente, parandavad mulla struktuuri ja rikastavad köögiviljade ja marjade maitseomadusi.

GRANULEERITUD KIIRETOIMELISED VÄETISED

Granuleeritud väetised on kiiretoimelised, sisaldavad palju toitaineid, mida on taimedel kerge omastada.

PIKAAJALISED ehk AEGLA SELT LAHUSTUVAID VÄETISED

Pikaajalised ehk aeglaselt lahustuvad väetised toidavad taimi mitu kuud.

Pikaajaline väetis = kokkuvõid!

Jälgi Floriperle märgistust.

Väike kasvab suureks!

www.selteret.ee

Selteret Aianduskaubad

Saadaval hästi varustatud aianduskauplustes üle Eesti.

Viirushaigustesse nakatunud taimed jäävad teistega võrreldes kõrgemaks.

Kurjad tõved aialemmikute kallal

Enamasti püüavad aiasõbrad haigestunud taimi ravida. Asjata! Viirushaigustesse nakatumise puhul on parim lahendus haiged taimed hävitada.

Tekst **Tiiu Annuk**,
Scandagra Eesti
nõustaja
Fotod **Shutterstock**,
reprod

Viirus on võimeline püsima peremeestaimes varjatuna aastaid, ilma et sümptomid avalduks. Need võivad ilmuda näiteks alles pärast taime vegetatiivset paljundamist. Varjatud viirusinfektsiooni kandva taime õied näivad armetumad ja need on märgatavalt aeglasema arenguga. Samas ei pruugi viirus olla ainus taime kasvu pidurdumise põhjus.

Viirusi ja nende põhjustatud haigusi ei kirjeldata tavapäraselt ladinakeelsete nimetustega, vaid neid nimetatakse enamasti peremeestaimel ja selle tekitatud sümptomite järgi. Enamik vii-

rusi nakatab rohkem kui üht peremeestaimet ja nad võivad põhjustada küllaltki erinevaid sümptomeid. Avastatud on ka mitmeid viiruselaadseid organisme, millest enim uuritud on fütoplasma – bakterisarnased organismid, kel puudub rakukest. Fütoplasma nakatavad mitmeid ilutaimi ja viljapuid, kuid ei kahjusta köögivilju, välja arvatud kartul ja tomat.

Millal kahtlustada viirushaigust?

Viirused põhjustavad väga erinevaid haigustunnuseid ja mitmed neist võivad sarnaneda bakterite või seente tekitatutega nagu vähk, käabusus, lehtede varisemine, rosetsus, närbumine jne.

Sageli võivad haigustunnused ilmuda vaid osal taimest ning kuumal korral täiesti puududa. Viirushaigused avalduvad sagedamini jaheda ilmaga perioodidel, kuid sügisel võib viirushaiguste tunnused segi ajada üldise värvimuutusega.

Hammaskeele-ringlaiksuse tunnuseid kohtab vahel ka kuukinga lehtedel.

Viirused soodustavad ka teistesse haigustesse nakatumist. Nii võivad nõrgestatud taime tunnida bakterid, mis põhjustavad mädanemist. Samas pole mädanemine ise kunagi viiruste põhjustatud.

Raku talitluse häirimine ja raku või peremeesorganismi tapmine pole viirusele enamasti kasulik, kuna nii kaotab viirus võimaluse paljuneda. Nõnda ongi levinuimad ja edukaimad viirused, mis peremeesorganismi normaalselt elutegevust mõjutavad vähe.

Viirushaigused dekoratiivtaimedel

Kurgi-mosaiikviirus (*Cucumber mosaic virus*) põhjustab lisaks kurgile ja kõrvitsale probleeme ka paljudel dekoratiivtaimedel. Üsna laialt on levinud astri-kimarlehisus, mis põhjustab astritel lehtede koltumist ja laigustumist. Õisikuid on küll rohkem kui tervetel taimedel, kuid need on väikesed ja moondunud.

Gladiooli ja priimula noortele lehtedele tekitab kurgi-mosaiikviirus kollakasrohelist täpid, laigud või rõngad. Taimede ladvalehed kupluvad ja kimarduvad ehk kortsuvad, kirjud ja servadest kortsulised on ka õite kroonlehed. Alatiõitseva begoonia lehed muutuvad sama haiguse tagajärjel kirjuks. Alpikannil tekitab see juhuslikke mosaiigimustreid ja mõningast triiplaiksust lehtedel.

Tulpidel võib viirus mõnel aastal tekitada suurt kahju, põhjustades korkjaid tähne, mis esinevad hilja õitsevatel sortidel hallikaspruunide märgade laikude, mõnikord kaarte ja ringidena sibulatel. Sümptomid tekivad säilitamise ajal ning võivad muuta sibulad vastuvõtlikuks seenhaigustele ja lestadele. Nakatunud sibulatest kasvavad moondunud taimed, mis ei pruugi õitseda.

Viirushaiguse edasikandjateks on lehetäid. Nakatunud taimed tuleb välja kaevata ja põletada, vastasel korral nakatuvad viirusega aasta-aastalt üha enamad aiataimed.

Nartsissimosaiigi (*Narcissus mosaic virus*) kahjustuseks on kollakad pikttriibud lehtedel või kärbunud laigud piki peasoont. Lehed on lainelised, karedad, jäigastunud. Õied on väikesed, kirjud, lühikese kõvera õievarre ja sageli valkjate läbipaistvate laikudega.

Lehetäid on ühed ohtlikumad viiruste levitajad ehk siirutajad.

ROOGOJA TALU müüb kohapeal, laadadel ja e-poes suures valikus kodumaiseid elulõnga- ja viinapuustikuid.

Täpsem info:
www.roogoja.ee

Kuni 15. aprillini on võimalik tellida e-poes meie kliimasse sobivaid elulõngu ja viinapuid. „Lilleralli 2014” toimub 2. augustil kl 10–18.
Info tel 5665 4018. Täpsem info:
<http://aiandustalud.weebly.com>

Kas teate, et ...

... viirused on nukleiinhapest ja valkudest koosnevad bioloogilised objektid, millel puudub rakuline ehitus ning mis paljunevad, nakatades elusorganismide rakke. Üksikut viiruse rakuvälisest vormi nimetatakse virioniks.

Harilikult esineb viirus kogu nakatanud taimes, mitte vaid neis piirkondades, kus esinevad sümptomid. Seetõttu kandub viirus vegetatiivselt paljundatavatel taimedel, nt kartul, nelk, krüsanteem, daalia ja sibullilled, edasi põlvkonnast põlvkonda.

VIIRUSTEST KUI VIIRUSELAADSETEST ORGANISMIDEST PÕHJUSTATUD HAIGUSTE PUHUL VÕIKS MEELES PIDADA

- Viirused võivad säilida nii mugul- kui sibultaimedes aastaid.
- Viirused levivad taimemahlaga taimede hooldamisel ja lõikamisel.
- Viirused levivad nii taime vegetatiivsete kui ka generatiivsete osadega, sh seemnetega, seetõttu ei tohi kunagi võtta pistikuid ebanormaalsete tunnuste või kasvulaadiga taimedelt.
- Putuksiirutajatest on põhilised viiruste edasikandjad lehetäid, ripslased ja lutikad.
- Lehetäidega edasikantavad viirused levivad peremeestaimede hulgas väga kiiresti.
- Sibultaimedel levitavad viirushaigusi sageli nematoodid ehk ümarussid.
- Mullatekkeliste organismidega edasikantavate viiruste poolt nakatatud mulda on väga keeruline haigusetekitajast vabastada ning haigus säilib kultuurist kultuurini.
- Viirused võivad edasi kanduda ka õietolmuga.
- Kurgimosaiigile kõige vastuvõtlikumaid taimi – kõrvitsalisi ja tomatit – mitte istutada daaliate, kukekannuste ja priimulate lähedusse.
- Tulpe ei tohi kasvatada liiliate naabruses, kuna neid nakatab sama viirus.
- Fütoplasmad põhjustavad kasvupeetust ning roheõielisust ja kanduvad edasi nii vegetatiivselt kui ka putukatega.
- Fütoplasmad ei levi seemnetega.
- Fütoplasmasid kannavad edasi peaaegu eranditult lehetäide sugulaste hulka kuuluvad tirdid.

TÕRJE

- Viirushaiged taimed tuleb esimeste haigustunnuste ilmnemisel hävitada, sest igasugune viivitus on potentsiaalne haiguskolle.
- Viiruste vastu keemilist tõrjet pole; hävitage neid levitavad putukad, kes kannavad haigusi taimelt taimele liikudes ja taimemahla imedes.
- Õite lõikamisel ja mugulate jagamisel desinfitseerige nuga iga kord enne järgmise taime juurde asumist.
- Paljundamiseks kasutage ainult terveid emataimi. Leidke kasvatamiseks viiruskindlamaid sorte.
- Oluline on mitmeaastaste umbrohtude tõrje, mis võivad olla potentsiaalseks kurgi-mosaiikviiruse allikaks, nt koeranaeris, harilik rõngaslill ja uniohakas.

Hüatsindimosaiigi (*Hyacinth mosaic virus*) kahjustuse tagajärjel on hüatsindi lehed tavalisest kitsamad ning kirjud. Kitsad heledad pikitriibud ilmuvad ka õie kroonlehtedele. Levitajateks on mitmed lehetäi liigid. Üksikud ja kerge sümptomitega taimed tuleb võimalikult kiiresti taimikust eemaldada.

Iirise-rohemosaik (*Iris mild mosaic virus*) ja **iirise intensiivne mosaik** (*Iris severe mosaic virus*). Nende kahe mosaiikviiruse sümptomid on sarnased ning kahjustunud iirise lehed ja õied on kirjud. Õievars jääb lühikeseks, taim kangub ja lehed kuivavad enneaegselt. Levitajaks lehetäid.

Tulbi-kirjuõielisus (*Tulip breaking virus*) avaldub eelkõige roosa-, punase-, ja purpurõielistel sortidel. Nende kroonlehtedel võib esineda valgeid ja kollaseid või kroonlehtede normaalsest värvusest tumedamaid triipe või nende kahe segu. Valge- ja kollaseõielistel sortidel tuleb tähelepanu pöörata lehtedel esinevatele sümptomitele. Nii on nende lehtedel pälmesust (*ümaramad või bajusamad kollaseid alad – toim*), mis võib katta ka kogu lehe, ning paellaiksust. Suureõielisi darwin- ja ka teisi sarnast tüüpi tulpe on parem kasvatada üheaastastena, kuna viirushaiguste ja teiste probleemide tõttu halveneb nende kasv teisel aastal märgatavalt. Liilial põhjustab viirus õite kuju moonustumist ja mõnikord esineb kroonlehtedel täkilisi ääri. Samuti põhjustab üldist kasvuseisakut. Viirust kannavad edasi lehetäid.

Aiandusajaloo kalleimad tulbisibulad, mis müüdi 1633. aastal, kuuluvad kirjuõielisele sordile 'Semper Augustus'. Tegelikult olid need aga lihtsalt tulbi-kirjuõielisusse nakatanud taimed.

Tubaka-nekroosviirus (*Tobacco necrosis virus*) tekitab Augusta-nimelist haigust. Varaõitsete tulpide lehtedel, vartel ja sibulates tekivad nekrootilised triibud. Tugeval nakkusel taim hukub. Viirus kandub edasi mullaseene spooridega.

Floksil põhjustab viirus kiprunud, moonduvad ja tervetest väiksemaid lehti. Nendel moodustuvad tumevioletsed, hiljem helepruuni südamikuga kärbumised laigud või ringid. Mõnel roosaõielisel sordil muutuvad lehed üksnes mosaiikjaks. Õite kroonlehtedele tekivad heledad või valged triibud. Õied on väikesed ja veidi kimardunud. Varrad kõverdunud ja paksenenud, mõnikord kärbumised pikitriipude või kärnaste kohtadega kaetud ning maapinna lähedal lõhenenud.

Hammaskeele-ringlaikus (*Odontoglossum ringspot virus*) on levinud kápalistel. Sümptomiteks on kuni 2cm diameetriga nekrootilised laigud või ringid vanematel lehtedel, või kollakad, ümmargused, ovaalsed või rombikujulised alad noorematel lehtedel. Õie väärmoodustusi ei esine, kuid lehed võivad variseda enneaegselt. Viirus kandub edasi arvatavasti mehaaniliselt. Nakatunud taimed tuleb hävitada.

Tsümbiidiumimosaiik (*Cymbidium mosaic virus*) on kõige levinum orhideede viirushaigus. Tsümbiidiumi lehtedel järk-järguliselt laienevad ja pikenevad kollakad triibud, mõnikord võivad lehtedel areneda ka mustad triibud. Katleial tekitab viirus ebakorrapäraselt piklikku lehe nekroosi (*kärbumist – toim*), õisi võib olla normaalsest vähem ja need on väikesed.

Pojengi-ringlaikusviirus (*Paeony ringspot virus*) on laialt levinud viirus pojengidel, mis tekitab pojengi lehtedele iseloomulikke ebaregulaarseid kollakaid ringe, vahel ebaregulaarset kollakat mosaiiki. Lehed muutuvad laineliseks. Sageli õienupud ei puhke, vaid kuivavad. Viirus levib õite lõikamisel, kandub edasi ka lehetäidega. Nakkusele on vastuvõtlikud valge- ja roosaõielised sordid. Arvatavasti on viirus mulla-tekkeline ning teeb enamasti vähe kahju ja on aedades talutav. ✨

Pojengiviirusi on kerge ühelt taimelt teisele kanda, lõigates õisi desinfitseerimata käärdega.

Nutikas väetis proffidelt!

10
AASTAT
EESTIS!

OKASPUUDE jt igihaljaste väetis

Selleks, et elupuud, kadakad, kuused jt igihaljad taimed oleksid ilusad ja tunneksid end hästi vajavad nad väetamist. Osmocote® väetise saab lisada mulda koos taimede istutamisega. Eriti oluline on taimede väetamine esimesel 3-4 aastal peale istutamist, edaspidi vastavalt vajadusele. Väetis sisaldab piisavalt igihaljaste taimede värvikirkuseks vajalikku magneesiumi ja rauda.

Hekkide väetamisel tee taimede vahele ja võra piirile mulda 10-15cm sügavused augud ja jaga vajaminev väetis nende vahel.

Multšitud taimede korral väetad taimi ja multši kiht ei lagune nii kiiresti.

♥ SUBSTRAL NIPP:

- Kevadel kiirendab taimede õige värvi saavutamist pritsimine Kloroosivastase väetisega okaspuudele jt taimedele ja Miracle-Gro® Igihaljaste taimede väetisega.

Alati õites veranda

Tekst ja fotod Astrid Lepik,
Tiit Simo, Jaan Mettik

Õnnelikud on need, kes elavad klassikalises puumajas. Sellises, mille külge on ehitatud valgusküllane ja paljude pisikeste aknaruutudega veranda ehk klaastrepp. Sinna saab kujundada tillukese oaasi, mis pakub aianaudinguid ka siis, kui õues sajab.

Eesti suvele ei saa kunagi kindel olla. Mõnel aastal õnnistab ta meid valguse, soojuse ja päikesepaistega, järgmisel aastal aga kerkivad temperatuurid vaevu +15° ülespoole ning sooja suve asemel võib olla kolm kuud halli vihma. Sellisel ajal on klaastrepp ideaalne paik, kus end hea raamatuga kerra kerida, mõnuses tugi- toolis ja potitaimede keskel.

Kui klassikalist verandat võtta pole, ajab sama hästi asja ära ka kinniehitatud rõdu.

Väärikad moeemmikud

Kaval aiasõber võib oskuslikult taimi valides oma veranda aasta ringi õitega täita. Vaid ehk südatalv on veidi õievaesem, kuid siis aitavad hädast välja ajatatavad sibullilled, näiteks krookused, tulbid ja nartsissid.

Kogu kevade ja suve võivad teid aga rõõmustada kaks toataime – abuutilon ja fuksia –, mida armastasid juba meie vana- ja vanavanaemad.

Abuutilonid (*Abutilon* spp.) on tänapäeva toalillemaailmas juba pea-aegu unustatud, kuid vääriskid igati taasavastamist. Need suurte lopsakate lehtedega taimed meenutavad oma lehestikult veidi vahtraid, kuid kaunid tokkroosiõisi või kellukesi meenutavad õied teevad neist taimedest ühed kaunimad suvised pilgupüüdjad.

Lisaks on abuutilonid pistikutega lihtsalt paljundatavad ja kergesti kasvatatavad – mida rammusam muld, seda kaunimad ja lopsakamad on abuutilonitaimed. Ka taluvad abuutilonid hästi lõikamist – see muudab taimede võra tihedamaks ning ka õisi on rohkem. Need taimed õitsevad eelkõige sama aasta noortelt võrsetelt.

Fuksiad (*Fuchsia*) on pärit abuutilonidega samast ajastust, kuid need erakordselt õierikkad taimed on viimastel aastatel taas moeemmikuks tõusnud. Pole ka ime. Fuksiasorte leidub igale maitsele, nad õitsevad kogu suve ning

rõõmustavad teid oma õitega isegi varjulistes ja poolvarjulistes paikades. Viimased ongi fuksiatele kõige sobivamad – neile meeldib ühtlane kõrge mullaniiskus, mistõttu päikesepaistelis paigas kasvava fuksia kastmine võib osutuda lõputuks tööks.

Kolmas möödunud ja ülemöödunud sajandi moeemmik, kes võib terve suve oma õitega verandaelu kaunistada, on harilik oleander (*Nerium oleander*) ning tema sordid. Verandal alustab oleander õitsemist juba hiliskevadel ning õisi jätkub hilissügiseni. Lisaks on ta üks väheseid taimi, kelle võib rahuliku südamega suveks õue tõsta. Tema paksud nahkjad lehed saavad harva päikesepõletusi.

Õu ja veranda ongi oleandrile parimad asukohad. Kuna tegu on mürgise taimega, kelle õied lõhnavad küll meeldivalt, kuid väga tugevalt, oleks hea teda hoida igapäevastest eluruumidest kaugemal.

Uued hullutajad

Loomulikult ei piirdu loetelu taimedest, kes tahaksid klaastrepis kasvada, ainult möödunud ja ülemöödunud sajandi moeemmikutega. Igal aastal ründavad lillelette üha uued ja uhkemad liigid ja sordid. Viimased aastad on toonud enesega kaasa kolm põnevat taimet – ühe kevadeks, teise suveks ning kolmanda sügiseks.

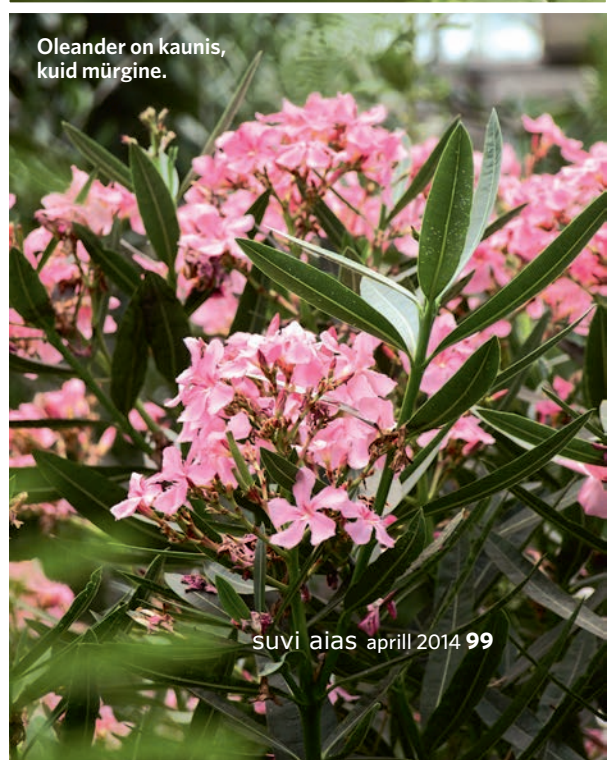
Punane kuulsuslill (*Clianthus puniceus*) on Eestis seni veel uustulnuk, kuid väärisk oma erakordsete õite tõttu palju laiemat tuntust. Uus-Meremaalt pärinev punane kuulsuslill on suurepärane taim, millega kuulutada avatuks aiahoaaeg verandal – tema efektsed õied puhkevad märtsis ja püsivad taimel kuni kuu. Pärast õitsemist võiks kuulsuslille võrsed kolmandiku võrra tagasi lõigata ning pärast öökülmaohu möödumist õue suvitama tõsta. Seal kasvavad taimede uued noored ja tugevad võrsed, mis rõõmustavad teid oma õitega järgmisel kevadel.

Abuutiloni võib nagu fuksiagi suveks õue tõsta.

Fuksiad on klassikalised verandalilled.

Oleander on kaunis, kuid mürgine.

Jahe veranda on inglitrompetitele ideaalne talvituspaik.

Uus-Meremaalt pärit puismailasi pakutakse vahel suvisteks lillekastitaimedeks. Kui teil on jahe talvituskoht, võivad need kaunid taimed rõõmustada teid aastaid.

Lõuna-tõlvpuud on heaks aktsendiks suvelillepeenras ja kaunis täiendus talvisel verandal.

Inglitrompetid (*Brugmansia* spp.) olid veel kümnekond aastat tagasi meie kodudes samuti pea tundmatud. Tänapäevaks on need erakordselt efektsed taimed laialt tuntud ja ihaldatud. Talvel jahe ja suvel soe veranda on neile ideaalne elupaik. Sellises paigas ei kasvata nad talvel nõrku võrseid ning saavad kevade saabudes suunata kogu energia tugevate õitsevate okste kasvatamisele.

Inglitrompetite puhul tuleb ainult arvestada, et nad vajavad hoolsat kastmist ning rikkalikku toidulauda. Ükski taim ei suuda kasvatada lopsakat lehestikku ning hiiglaslikke lõhnavaid õisi, elades “säastueelarvel”.

Puismailased (*Hebe* spp.) on meile tuntud eelkõige koos krüsanteemidega kui lillekastide hilissuvine täide, mida hoitakse alal just nii kaua, kuni külm nad ära võtab. Tegelikult võivad need Uus-Meremaalt pärinevad taimed aastaid edukalt potis kasvada. Nende taimede kaks parimat omadust on sügisene ehk “hooajaväline” õitse-aeg ning lopsakas tugev lehestik. See tähendab aga omakorda, et taimed on kenad ka väljaspool õitseaega.

Tilluke tarbeaed

Need, kes ilust suurt ei hooli, võivad veranda ka kasu teenima panna. Pole paremat paika kapsa- või juurselleritaimede ettekasvatamiseks kui vana valgusküllane veranda.

Kui aiamaad pole, võib veranda ka lihtsalt miniköögiviljakaikaks muuta. Loomulikult ei tasu teil hakata verandal kapsaid või peete kasvatama,

ning ega see ilmselt kuigi hästi välja tulekski. See-eest on igati perspektiivikas verandale soetada mõned kurgivõi tomatitaimed. Sama hästi sobivad selleks ka paprika ja baklažaan.

Teid selliseks köögiviljanduseks on kaks. Lihtsam ja tavapärasem viis on istutada aiaviljad suurtesse lillepottidesse ning kasvatada neid kui tavapäraseid, kuid lühiajalisi toalilli.

Teine võimalus on minna kotikasvatuse teed. Enamlevinud kasvuhoo- nekultuuridele nagu kurgid ja tomatid on nutikad mullatootjad juba ammu välja mõelnud spetsiaalsete mullasegudega taimikasvatuskotid. Nende kasutamine on imelihtne: lõigake kotil näidatud kohta kilesse sobiva suurusega augud, istutage taimed mulda, ning valmis ongi. Kindlasti tuleb taimi kasta ja kurkidele-tomatitele välja mõelda ka mingi toetus.

Kui kardate, et selline kilekott muidu stiilsel verandal kohatuna mõjub, võib talle alati puidust kasti ümber ehitada või osta.

Viljapuu-aed verandal

Veranda sobib suurepäraselt ka eksootiliste viljapuude kasvatamiseks, mis meie kliimas õues toime ei tule. Esi- mene valik oleks muidugi mitmesugused tsitruselised – sidruni-, apelsini- ja mandariinipuud. Nende taimede peamine võlu seisneb paljundamise lihtsuses (seemnest taimede kasvatamine on imelihtne) ning kaunis aromaatsel lõhnaga lehestikus. Kui soovite saada ka vilju, tuleks soetada poogitud sordipuu.

Spetsiaalsed mullakotid teevad üheaastaste köögiviljade kasvatamise imelihtsaks.

Nagu igal aastal, pakume ka sel kevadel toredaid uusi ja häid vanu sorte. Siin mõned meie järjekordsed uudised.

Positiivsed porgandid

Aedporgand **'JERADA F1'** on üks varasemaid Hollandi sorte. Tõmbi otsaga silinderjas juur on erkoranži õhukese koore ja väikese südamikuga. Väga hea põllusaalivusega porgand, mis on ka mõnusalt magus ja mahlane. Kõlbab lühiajaliseks säilitamiseks ja muidu universaalseks kasutamiseks. 4 meetrit linti.

Aedporgand **'MORELIA F1'** on keskvarajane saagikas Hollandi hübriidsort. Silinderjas, tõmbi otsaga 17–20 cm juur on tugeva ja terve lehestikuga. Sileda ja läikiva koorega intensiivne tumeoranž porgand ei lõhene ning säilib talvel hästi. 4 meetrit linti.

Aedporgand **'NAOMI'** on varajane sort, keskmiselt 95–100 päevaga külvist. Toorelt ja töötlemiseks, ka varajaseks kimbuporgandiks. Maitsvad ja mahlased porgandid on sileda, intensiivse oranži koorega. Kand ei lähe roheliseks. 4 grammi pakis.

Päikeselised peedid

Punapeet **'KOSAK'** on keskiline ennakõidumiskindel sort, mis säilib väga hästi. Keskmise suurusega ning ilusa, silindrilise, tumepunase, õhukese, läikiva koorega juur on maitsva ja õrna viljaliha. 5 grammi pakis.

Punapeet **'ZEPPO F1'** on väga varajane Hollandi hübriidsort. Ennakõidumiskindel. Magusad ja ümarad peedid on sileda koorega, vaevumärgitavate siseringidega ja ilma lisajuurteta väikese juurega. Tugeva värviga peedid sobivad kenasti ka töötlemiseks ja toiduvärviks.

Suurepärased salatid

Jääsalati vorm, Bataavia salat **'AFICION'** valmib 35–50 päevaga. Rohelised krõmpsud Grand-Rapidi tüüpi lehed moodustavad koheva avatud palli. Haigustele vastupidav sort on saagikas ja ilusa intensiivse värviga. Sobib kasvada nii avamaal kui ka kasvuhoones kogu hooaja vältel.

Harilik sigur **'WILD RED STEM'** on igati kasulik ja tervislik. Tee on rahustava toimega, lehtedest saab salatisse lisa, juurtest kohvi. Sigur on vett väljutava, rohke insuliinisalduse abil seedetegevust korraldava toimega. Sisaldab palju vajalikke vitamiine ja mineraale. Punased varred ja rohelised lehed on kenad vaadata ka silmale.

Krõmpsud kurgid

Kurk **'WAGNER F1'** on ilusa kujuga, erkroheline, mõruvaba sort. Sobib ideaalselt salatisse, soolamiseks ja konserveerimiseks.

Väga varajane ja haigustekindel. Annab rikkaliku saagi kuni pika vegetatsiooniperioodi lõpuni.

Kurk **'HOKUS'** on väikesekümmuline, tumeroheline ning mõruvaba Hollandi sort avamaale. Sobib väga hästi marineerimiseks ja niisama söömiseks. Vegetatsiooniperiood umbes 60 päeva.

Kurk **'FASTER H'** on väikeseviljaline, väga saagikas varajane hübriidsort. Vili on mõruvaba, silinderjas ning harvade suurte kümmudega. Eriti mõnus soolamiseks ja marineerimiseks. See sort talub väga hästi ka madalamaid temperatuure.

Lõbusad liliad

'GARDEN PLEASURE. TREE-LILY' on OT-hübriid. Kolme aastaga kasvab sellest sordist tõeline liliapuu. Esimesel aastal kõrgust kuni 1,2 meetrit, teisel 1,8 meetrit ning kolmandal juba 2,5 meetrit. Suured, valged, mahepunase sulgja mustriga õied vaatavad kõrvale ja ülespoole. Lõhnavad magusalt.

'SALMON FLAVOUR' on tiigerliilia, mille väljapoole ja alla vaatavad õied on romantiliselt korall-lõheroosad, virsikuvärvi südamikuga. Kõrgus kuni 1,5 meetrit.

'CEB LATTE' on suurte lõheroosade täidisõitega Aasia liilia. Pastelsetes õites on sees ka kreemikaid toone. Kõrgus kuni 90 cm. Väga ilus sort.

'MAPIRA' on uus ja ilus Aasia liilia sort. Õied on Burgundia punased – mida südame miku poole, seda tumedamad, muutudes keskel peaaegu mustaks. Kergelt lõhnav. Kõrgus kuni 90 cm.

Talviti verandal ja suvel õues kasvavalt viigipuult võib isegi saaki saada.

Moodne klaasveranda sobib tsitruselistele ületalve hooldmiseks. Suveks võib nad õue tõsta.

Granaadipuu on viljapuude seas üks kaunimaid.

Ükski veranda pole täiuslik pelargoonideta.

Neile, kes on huvitatud imemaitsvatetest viljadest, võiks pakkuda katsetamist harilikku viigipuuga (*Ficus carica*). See taim sobib just lõunapoolsele verandale, sest kuumas kasvades küpsevad viigimarjad mesimagusaks. Samas tuleb sellistes paikades olla väga valvas, et teie taimele ei seaks end sisse kedriklestad.

Suurepärane viljapuu on ka harilik granaadipuu (*Punica granatum*). Lisaks maitsvatele viljadele on tal sümpaatne lehestik ning efektsed oranžpunased õied, mis ei jää oma ilult sugugi alla fuksia õitele. Eriti rikkalikult õitseb väikesekasvuline granaadipuukultivar 'Nana'.

Nii viigi- kui granaadipuu hea külg on see, et nad viskavad talveks lehed maha ning vajavad sel ajal kastmist ja muud hooldust minimaalselt.

Lillepeenra talvekodu

Lugedes vanemaid lilleraamatuid, leiate hulga taimi, mis on meie lillelettidelt, koduakendelt ja peenardelt pea täiesti kadunud. Enamasti on nende ebasoosingusse langemise põhjuseks sobivate talvitumistingimuste puudus. XX sajandi alguse jahedad elutoad on asendunud keskkütttega ning ka valgusküllaseid keldreid pole enamikul taimesõpradest kusagilt võtta.

Mõned tollaegsed toataimed on muutunud puhtalt suvelilledeks ning keegi ei püüagi neid enam ületalve hoida. Niisugused on näiteks heliotroobid ja alatiõitsevad peenrabeegooniad. Tänapäeval peamiselt suve-

lillena kasvatatavaid pelargoone võiks võimalusel siiski proovida ka ületalve hoida. Olgu tegu kas siis nn inglise pelargooni, viirpelargooni või luuderohulehise pelargooniga – neile kõigile piisab talvitumise ajal vaid mõnest plusskraadist ning minimaalsest kastmisest.

Niisugused olud sobivad veel mitmele teiselegi õitsvale suvelillele – näiteks hõbekakardele ja efektsetele mugulatega amplibegooniatele. Viimastega on eriti lihtne. Vähendage sügisel nende kastmist, kuni võrsed kuivavad ning tõstke potid seejärel jahedasse, kuid kindlasti plusskraadidega paika talvituma. Selliseid talvepuhkusel olevaid begooniaid pole tarvis kordagi kasta.

Varekevel istutage mugulad uude rammusasse mulda, hakake taimi ettevaatlikult kastma ning uue suve õite-ilu võib taas alata.

Verandaolud sobivad ka enamasti lehtdekoratiivsete taimedena ning lillepeenardes aktsenttaimedena kasutatavatele tõlpuudele. Need on taimed, mis tuleks kindlasti võimalusel alles hoida. Tõlpuud muutuvad iga aastaga üha kaunimaks ja lopsakamaks.

Mõne lillepeenra võib ka kogu täiega verandale talvevarju tõsta. Selleks sobib suurepäraselt näiteks mägisibulatega täidetud moldaed ehk kääbustaimla. Kuigi mägisibulad talvituvad meie kliimas enamasti päris kenasti ka õues, on verandal ikkagi kindlam. Katuse all ei tee sulaveed neile taimedele kindlasti liiga. ☘

Telli uuenenud ajakiri Maakodu ja võida reis **CORNWALLI!**

Kui Briti saared on aiasõbra töötatud maa, siis looduslikult põnev ja erilmeline Cornwall Inglismaa edelanurgas on aiahullude Meka. Just siia on aastasade jooksul rajatud kõige põnevamaid aedu ja parke. Cornwalli lõunarannikut kutsutakse Inglise Rivieraks. See on üks Briti saarte päikeselisemaid piirkondi, kus saab kasvatada taimi, mis ei suudaks ellu jääda kusagil mujal Briti saartel.

Reisiprogrammis:

- Suurbritannia troopika ehk **Scilly saared** ja **Tresco Abbey aed**
- imeliste hortensiatega **Trebah**
- Inglise maa-aiast musternäide **Hidden Valley Garden**
- suursuguste parterritega **Lanhydrock House**
- ambitsioonikas keskkonnaprojekt **Eden**
- tõusudest ja mõõnadest piiratud **St Michael's Mount**
- Stonehenge ja Baskerville'ide koera kodupaik **Dartmoori nõmmed**
- **Kilver Court Garden**
- Briti kuningliku aiandusseltsi hoole all olev aed **Rosemoor**

Maakodu lugejareis toimub 14.–20. augustil 2014 koostöös reisifirmaga Astellaria. Infot reisiprogrammi kohta saab **Maakodu Facebooki aadressilt** ja reisibüroost Astellaria, tel 653 9305. Kui reisile tahtjaid on rohkem, väljub teinegi rühm, kelle reis toimub 21.–27. august 2014. **Üks Maakodu tellija saab reisile fortuuna õnneliku käe abil.** Võitja kuulutame välja Maakodu juulinumbris.

Eriprogrammina Maakodu jaoks kokku pandud reisi loosis osalevad kõik, kellel on 10. juuniks 2014 sõlmitud kas e-arve püsimakse leping või vormistatud Maakodu aastatellimus.

Neil, kes oma loosiõnne sedavõrd ei usalda, palume end **reisile registreerida Maakodu toimetuses** (tel 661 3370, kadri.tramm@maakodu.ee) või **reisibüroos Astellaria** (tel 653 9305, 502 7955, info@astellaria.ee).

Tellides soodsam!

Maakodu aastatellimus maksab **29,16 €** ja e-arve püsimakse leping **2,70 €** kuus. Hinnavõit aastatellijale **10,44 €** võrreldes kaanehinnaga polettidel!

Mis on aiandilillede saladus?

Olen juba aastaid suvelilli ette kasvatanud, kuid nii uhkeid taimi, kui suuraiandid müüvad, pole mul kunagi saada õnnestunud. Eriti olen orki läinud, kasvatades midagi eksootilisemat, näiteks hõbekakraid. Nende seemneid on pea võimatu hankida, ja ükskõik kui vara ma ka ei külvaks, saan väljaistutamise ajaks ikka ja alati mitte kaharad öitsvad taimed, vaid väljaveninud väädid.

Kas suuraiandid toovad öitsvad taimed kuskilt lõunast sisse ja müüvad siin kasuga maha, või teen ma midagi väga valesti?

Tekst **Jaan Mettik**

Fotod **Raivo Tasso, repro**

Selleks et küsimusele adekvaatset vastust saada, pöördusime Eesti ühe suurema suvelillevaialikuga taimekasvataja, Kanepi Aiandi tegevjuhi Margus Vahtramäe poole. Tema peab üheks põhiliseks taimede kvaliteedierinevuse põhjuseks kasvatus tingimusi. Aiandis kasvavad taimed kasvuhoones, kuid hobiaedniku lilled sirguvad enamasti aknalaual. Ükskõik kui valge ja mõnus toas ka poleks, jääb seal ikka valgust vajaka ning temperatuuridki kipuvad olema liiga kõrged.

Teine põhjus, miks istikute kvaliteet erineb, on selles, et hobiaednikul on pea võimatu saada suuri kasvatajatele mõeldud sorte ning eksootilisemad taimed tulevad Eestimaale tillukeste noortaimedena või juurutatud pistikutena. Need tellitakse ära juba eelmise aasta lõpus.

Aiand töötab pool aastat ette

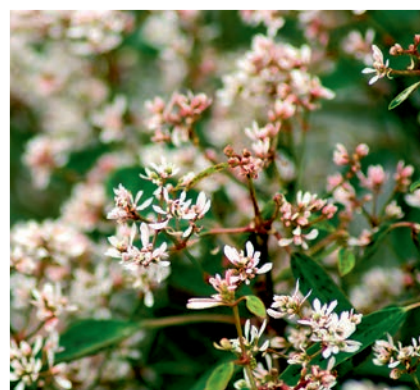
Kui tavaaedniku jaoks algab suvelille kasvatamise hooaeg sama aasta märtsis-aprillis, siis aiandis on selleks ajaks n-ö rong ammu läinud.

“Esimesed plaanid järgmiseks aastaks teeme juba eelmise aasta juulis,” räägib Margus. “Siis tuleb ära tellida võõrasemaseemned, mis külvatakse maha sügisel. Septembris jõuab kätte roosbegooniatega aeg, ning suureks tellimiseks läheb oktoobris-novembris. Sel ajal panevad aiandid paika oma järgmise aasta suvelillesortimendi. Üht-teist on võimalik saada veel ka detsembris-jaanuaris, kuid siis piirdub valik vaid jäägilehel olevaga.”

Umbes samal ajal – oktoobrist detsembrini – annavad aianditele tellimused ka suuremad haljastusfirmad, kes soovivad oma peenardesse kindlaid liike ja sorte. Need, kes asja kevadesse jätavad, peavad leppima sellega, mida siis parajasti saada on.

Margus Vahtramäe ütleb, et hõbekakraid kasvatatakse pistikutest, mitte seemnetest.

Õhuline piimalill 'Breathless Blush White Pink'.

Punaseõieline Cannova sordirühma kannu.

Esimesed juurdunud pistikud ning noortaimed saavad Kanepi aiandisse veebruaris keskel, aasta seitsmendal nädalal, põhiosa taimedest aga 8.–12. nädalani.

Küsimusele, milliste taimedega kõige keerulisem on, vastab Margus, et iga aastaga läheb üldiselt lihtsamaks: “Ühtki eriti kapriisset liiki ei oska ma küll välja tuua ning kui igapäevase personaalselt läheneda, saab kõigiga hakkama. Ka kogemusi järjest tuleb juurde ning seegi suurendab õnnestumise protsenti. Kõige suurem risk on hoopis ilm. Kuna veebruaris, kui väiketaimed Eestisse saavad, võib olla veel sügav talv, valitseb alati oht, et taimed saavad teel külma, ning kui õues on –20°, on ka kasvuhoones keeruline taimedele vajalikku temperatuuri tagada.”

Tänavuses suvelillesortimendis on Kanepi Aiandil kokku sadakond eri nimetust – liiki ja sorti. Juba ette tel-

litud taimede järgi peab Margus Vahtramäe selle suve moelemmikuteks harjas-hiidhirssi (*Pennisetum setaceum*) ja kalevikepi sorte (*Gaura* spp.).

Uued ja põnevad

Aiandi üks põnevamaid uudiseid on aga aedkanna (*Canna × generalis*) F₁ hübriidid sordirühmast Cannova. Need taimed peaksid võrreldes senituntud kannadega olema märksa jahe-dakindlamad. Kui seni enam levinud kannad vajavad võimalikult päikeselist ja kuuma suve, siis Cannova sordirühmale peaks piisama 15–20 kraadist.

Üha efeksemaks muutuvad ka õhulise piimalille (*Euphorbia hypericifolia*) sordid. Nende kõrglehed on üha suuremad, neid on rohkem ning taimed pole enam niivõrd “õhulised”, vaid “vahused”. Tänavu on esimest korda saadaval ka roosakate kõrglehtedega sort ‘Breathless Blush White Pink’. ☼

MULDA KA!

Lisaks päikesele, on iga elujõulise taime menüüs üks tubli annus Biolani Aiamaa Musta Mulda. Andke neile parimat, siis on taimed terved ja kasvavad hästi.

BIOLANI AIAMAA MUST MULDA: Kontrollitud tooraine, väetatud ja ilma umbrohuseemneteta!

biolan.ee

Maiasmoka õunasordid

Tekst Kalju Kask

Fotod Maakodu arhiiv

Paljud ei saa süüa magushapusid õunu, kuna ei talu õunhapet. Millise magusa õunasordi võiks aeda istutada?

Soovitussortimendis, kuhu valitud meie oludes kasvatamiseks sobivad sordid, on magusaid õunu vähevõitu. Suvisortidest on ainus magus 'Martsipan', mis säilib augustis pärast valmimist lühikest aega. Tal on ilus kattepuna, mis esineb tähnide või triipudena. Ka viljalihas on roosakaid triipe ja tähne.

'Martsipani' on meil kasvatatud üle saja aasta. Ta on Eestisse toodud Lääne-Euroopast ja tema tähendusrikas nimi äratab kohe ostja huvi. Tegelikult on õun mõnikord veidi mörkjäs ja puu hakkab hilja kandma. Talvekindlus on hea, kuid 'Martsipan' vajab viljakat mulda. Uute sortide hulgas on paremaid.

Sügisõuntest soovitatakse kaht sorti. 'Kovalenkovski' on pärit Valgevenest, temal hape peaaegu puudub. Soovitusnimestikus on ta alles 2010. aastast. Puu hakkab vara vilja kandma ja ilusaid punaseid tarbimisküpseid õunu saab otse puult söömiseks võtta. Õunad ei varise kergesti,

→ lk 108

UUS RAAMAT

KÖÖGIVILJAKASVATAJA AABITS

Tiina Paasik

Sisukord	
Sissejuhatus 11	Heretik tomat 139
Kapsad 19	Heretik paprika 128
Porkapad 21	Baklaun 127
Lillkapas 31	Heretik sibul- ja sibulid 129
Sproutkapas 33	
Kõrvkapas ehk brüksli kapsas 37	Lehtköögiviljad 131
Kõrvkapas ehk koorik 39	Arbuul 133
Siini kapsas 43	Lehtsalatid ehk esikõrv 137
	Puravik 143
Juurviljad 45	Kõrvkapas 145
Andriepõõs 47	Prügilõõs ehk naardik 145
Andriepõõs 55	Põõskõrv ehk pühk 147
Andriepõõs 57	
Andriepõõs 59	Kaunviljad 149
Andriepõõs 63	Heretik tomat 151
Andriepõõs 67	Heretik sibul- ja sibulid 153
Andriepõõs 71	Põõskõrv 157
Andriepõõs 75	Põõskõrv 159
Andriepõõs 79	Heretik sibul- ja sibulid 163
Sibulid 79	Heretik sibul- ja sibulid 165
Heretik sibul 81	Heretik sibul- ja sibulid 167
Heretik sibul 83	Andriepõõs 169
Heretik sibul 85	
Viljaköögiviljad 97	Viljaköögiviljad 171
Heretik sibul 99	Heretik sibul 173
Heretik sibul 103	Heretik sibul- ja sibulid 175
Heretik sibul 107	Lehtkörv ehk mungad 177
Heretik 115	
	Sorbetid 180
	Tomatid 188
	Kõrvkapas 191

KÖÖGIVILJAKASVATAJA AABITS

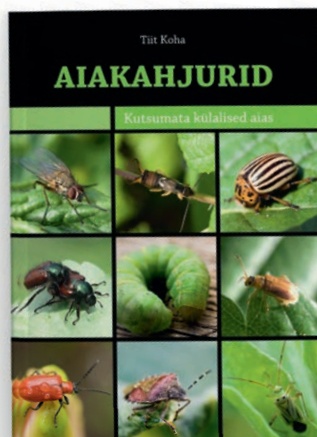
Tiina Paasik

Räpina aianduskooli kauaaegse õpetaja Tiina Paasiku raamatus käsitletakse kapsaid, sibulaid, juur- ja kaunvilju, vili- ja lehtköögivilju ning vähe levinud köögivilju.

Köögiljad on populaarsed, neid kasvatatakse aedades, kasvuhoonetes ja linnakorterite rõdudel. Huvi uute liikide ja sortide vastu on suur. Autor on kõiki kirjeldatud köögivilju ise kasvatanud ja tunneb hästi erinevate taimede kasvatamise iseärasusi, mida raamatus on käsitletud.

AIAKAHJURID

Tiit Koha

Meist paljudel on aed, kus kasvavad kaunid lilled, põõsad, puud ja muud kasulikud taimed. Kõik on kena seni, kuni ühel päeval avastame, et meie aeda – ja mitte ainult aeda, vaid ka kasvumajja – on saabunud kutsumata külalised, kelle olemasolust pole meil varem õrna aimugi olnud. Taimed närbumad, langetavad lehti, viljad mädanevad... Mida peale hakata? Siin raamatus on üle 50 kahjuri, keda raamatu autor on märganud oma aias paari viimase aasta jooksul. Raamatust leiad nende kahjurite lühikese kirjelduse ja foto ning info, milliste looduslike tõrjevahenditega saab nendest tüütutest tegelastest lahti.

KORILASE AASTARING

Katrin Luke

Leidub tublisid inimesi, kes vaatamata moesuundadele kasvatavad oma köögiviljad ise, samuti korjavad teetaimed ja varuvad keldrisse seenerd-marjad. Järjest rohkem noori kolib maale, et elada loomulikku elu. Samuti tekib aina juurde restorane, kus valmistatakse toite kohalikust toorainest.

Oma korjatu-kuivatatu-valmistatu on ikka parim. Pealegi on siis täpselt teada, millest see on tehtud. See raamat on julgustuseks neile, kes peavad lugu loodusandidest, hoolivad oma tervisest ja keskkonnast ning soovivad ise oma toidulauale ja ravimikappi taimi varuda. Raamatu autor on Karepa ürdiaia perenaine Katrin Luke.

TERVENDAV KOKARAAMAT

Katrin Luke

Karepa Ravimtaimeiaa perenaise Katrin Luke kokaraamat julgustab kõiki, kes soovivad ise teha ning kasutada meie metsa- ja aiaande. Peaaegu igal toidul, välja arvatud rafineeritud ja tööstuslik toit, on raviomadused ning iga köögivilj või mari on ravimtaim.

MENU
KIRJASTUS

'Martsipan'.

'Talipirnõun'.

'Tiina'.

mistõttu neid võib paari või rohkemagi nädala jooksul otse puu otsast korjates turule või poodi viia.

Pollis aretatud 'Tiinat' on meil ja Lätiski kasvatatud vähemalt 30 aastat, seega juba üsna kaua. Õunad on ühtlase munaja või ümarovaalse kujuga ja üsna suured. Sageli värvuvad nad ilusasti vaarikpunaseks ning on väga ahvatlevad.

Söömisküpseks saab 'Tiina' oktoobris (koristada tuleb septembri esimesel poolel), säilib detsembrini. Kui piisavalt jahedat hoiukohta pole, püsivad õunad märksa lühemat aega ja kaotavad palju oma maitsest. 'Tiina' hakkab varakult vilja kandma, on saagirohke ja küllalt hea talvekindlusega.

Vanad head sordid

Tuntuim magus suviõun vanemast ajast on 'Tallinna pirnõun', mida on kasvatatud meie mail lausa kolmsada aastat. Eriti on rahvale meeldinud tema pirnimaitse. Pealegi on ta meie oma Eesti sort.

Praegu on 'Tallinna pirnõun' soovitatud sortide hulgast välja jäetud hilise viljakandeaalguse ja vähese saagikuse tõttu. Märjal mullal haigestub puu ka kergesti õunapuu-tüevähki.

Lühikest aega kasvatati meil teistki nõrga pirnimaitsega sorti – 'Talipirnõuna', mis ei saanud aga populaarseks. Söömiskõlblik on ta oktoobrist veebruarini.

Varasematel aegadel kasvatatud magusatest sortidest tuletaksin veel meelde sügisõuna 'Sõstrarooosa', mille tarbimisaeg on septembri keskpaigast oktoobri lõpuni. Sel sordil on imeilus välimus, kuid ilma värtsita magus maitse.

Ka 'Raeda suviõun' näeb kaunis välja, kuid huvi tema kasvatamise vastu on kadunud.

Uusi magusaid on palju

Viimastel aastakümnetel on Pollis aretatud palju uusi magusaid sorte, mille seas ka väga lootustandvaid. Mitmeid teatakse mitte ainult Eestis, vaid ka Lätis ja Soomes.

'Els' on kiiresti kuulsust võitev sügisõun. Tal on ümmargused või munajad võrdlemisi suu-

red õunad, mis on sageli üleni kaetud tumeda punaga. Õunad küpsevad septembri esimesel poolel, kuid soojal suvel jõuab noppimisaeg kätte juba augusti lõpupäevil. Heas hoidlas saab õunu säilitada mitu kuud, soojas ruumis seisavad nad aga lühikest aega.

'Els' on üks meeldivama maitsega sorte, mis pealegi hakkab väga vara vilja kandma.

Ka 'Kaimo' kohta on juba kiitmist kuulda, kuigi ta on alles väga uus sort. Tarbimisaeg on septembrist novembrini. Vilja rohekat põhivärvust katab särtsakas puna, mistõttu ta on ahvatlev müügiõun.

'Kovalenkovskoje'.

'Kaimo'.

'Kikitriinu'.

'Karamba'.

'Els'.

'Kallika' on võrdlemisi suur, ilusa koonilise kuju ja enamasti kollase, harvem roheline põhivärviga sügisõun. Sageli on õunal väiksem või suurem erkpunane laik, mis teeb ta väga ligitõmbavaks. Magus võrtsikas maitse on hästi mõnus. Heas hoidlas säilinud 'Kallika' on söögikõlblik veel talve alguskuudelgi.

'Karambat' tuntakse Lätis juba viisteist aastat. Hea maitse tõttu on ta saanud just koduaedade meelisõunaks.

Viimastel aastatel on ka Eestis tähele pandud, et 'Karamba' on ilus punane magus sügisõun. Tema nõrgalt ribilised viljad jäävad natuke väiksemaks kui teistel siin kirjeldatud uutel sortidel, seetõttu ei söandatud Eestis teda esialgu kiita. 'Karamba' parim tarbimisaeg on oktoobrist detsembri lõpuni, heas hoidlas säilib ta aga talve esimese pooleni.

'Kastar' on punast värvi taliõun, kuid saab sageli söömisküpseks juba hilissügisel. Koristamise ajal on õun väga tihe, raske ning hapumagus, küpsedes muutub pehmemaks ja magusaks. Munaja või ümarovaalse (pisut koonusja) kujuga õun on kauni kujuga ning äratav turul tähelepanu.

'Kastar'.

'Kikitriinu' on maitse poolest üks enim kiidetud uusi magusaid sügis-sorte. Õun on laimunajas või ümmargune, rohelist põhivärvust katab roosakspruun puna. Sageli on viljad üsna suured. Heas hodlas säilib veebruarini. Kurdetud on aga puu tugeva kasvu üle.

'Madli' sügisese tarbimisajaga õunad on suurepoolsed, laiümarad ja värvuvad enamasti meeldivalt punaseks. Puul on peenikesed oksad, mis õunte raskuse all koolduvad rippuvaks ja muudavad taime kuju omapäraseks. 'Madli' jääb ka üleküpsenult ilusaks, kuid muutub märkamatuks jahuseks. Sellepärast tasub säilitamise lõpu poole õunu sagedamini kontrollida, et jõuaks nad õigel ajal heamaitselisena ära süüa või turustada.

Eespool käsitletud uued sordid on sündinud Polli Aiandusuuringute Keskses, magus sügisõun 'Taavi' on aga Uno Kivistiku (1932–1998) looming. Tuntud aiandusagronoom elas Harjumaal Kose lähedal Karla külas ning sai maailmakuulsaks elulõngade aretajana. 'Taavi' õunad on ümmargused või ümarovaalsed, suuremal või vähemal määral kaetud ilusa punaga ning säilivad kaua. ✨

KAHJURID?

Täna EI!

AIAPRITS KWAZAR NEPTUNE 15 L

- ✓ 15liitrine profi-selgprits
- ✓ sisemise survekambriga
- ✓ esmaklassiline ergonomilisus
- ✓ rõhuregulaator ja manomeeter
- ✓ kerge ja vastupidav teleskoopkäepide

- ✓ pikaajaline messingdүүs
- ✓ kvaliteetsed tihendid
- ✓ lihtne ja kauakestev kasutus

KÄSIPRITS KWAZAR VENUS SUPER 360°

- ✓ ainulaadne kahe-suunaline pritsimehhanism
- ✓ 1 vajutus – 2 pihustamist
- ✓ 2 x vähem jõupingutust
- ✓ lihtne ja kerge
- ✓ vastupidav pudel, dүүs ja tihendid
- ✓ sobib ka kodu- ja autokemikaalidele
- ✓ 360° – töötab igas asendis

Kwazari pritsid saadaval kõigis aiakeskustes ja E-poes.

www.schetelig.ee
☎ 6512950

Peremeierei üllatab juustudega

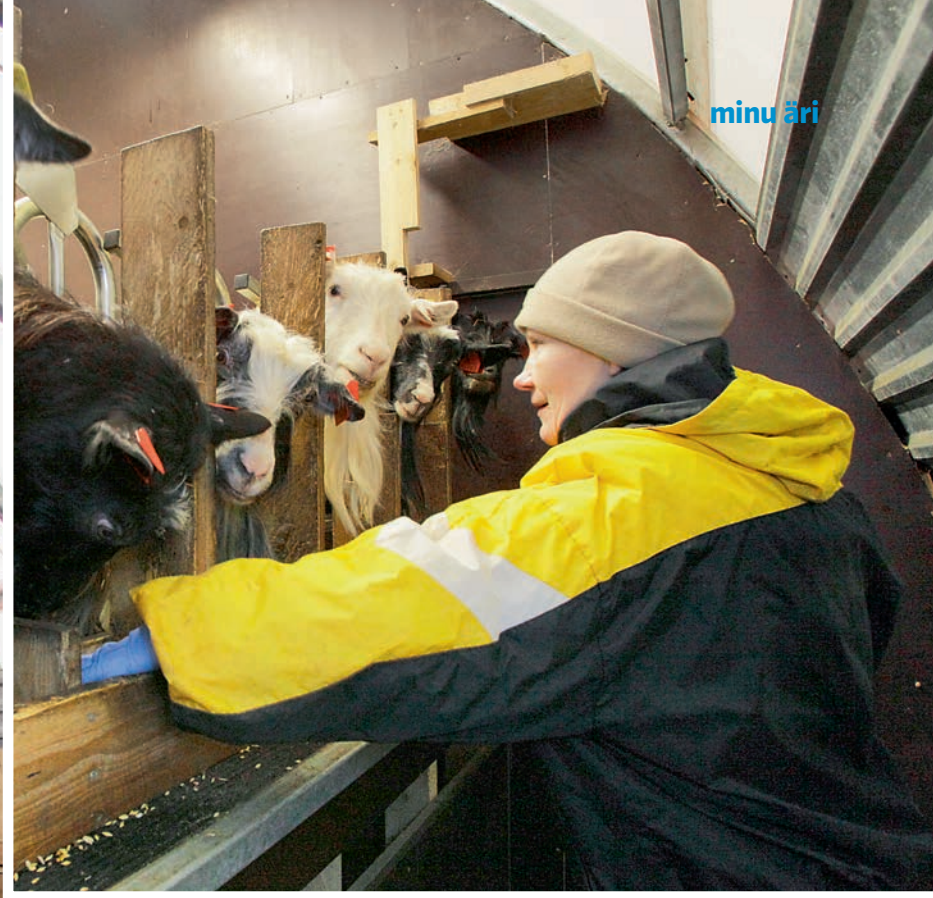
Aita Metsa suur soov maal elada viis ta välismaale juustutegu õppima. Unistus päädis Järvamaal Esnas pere loomisega ning oma kitsekarja ja väikemeiereiga.

Tekst **Aivi Parijõgi**
Fotod **Raivo Tasso**

Esna külast keerab väike kruusatee metsa. Mõne minuti pärast lagendikule jõudes jääb silma kaks hoonet, mis mõjuvad keset metsatukka esmapilgul üsna ootamatult. Kõrvuti seisavad kaarhall ja tilluke moodulmaja. Tentkatusega ümarhoones elavad kitsed ja kohe sealsamas kõrval on Kalamatsi meierei.

Just selles väikeses peremeiereis tehakse kitsapiimast toorjuustu soolvees, mis sai kaks aastat tagasi Eesti parima mahetoote tiitli. Mullu hinnati Kalamatsi praejuust samal konkursil teise koha vääriliseks, aga ürituse ajal juustu mekkida

Diana Rink sätib
lüksimasinad paika
ja annab kitsedele vilja.

Aita ja Jaani rajatud
Kalamatsi meiereis
tehakse juustu
Rootsi maatõugu
kitsede piimast.

saanud publik tunnistas selle oma lemmikuks. Tootele anti publikupreemia.

Kui vaadata otsa vaid arvudele – laut ja tunnustatud meierei said valmis 2011–, on tegu pööraselt kiire edulooga. Tegelikult eelnes auhindade ja publikumenu noppimisele ikka palju pikem õppimis- ja mõtlemisaeg.

Aita oli Tallinna Tehnikaülikooli doktorant ja valmistus saama teadlaseks, kui läks 2006. aasta suvel vabatahtlikuna tööle ühte Austria talumeiereisse. Seal sai Aita esimest korda maitsta kitsejuustu, ja sõltuvus oligi käes. Austriasse minnes

 ARU GRUPP

**VALGEM JA
SOOJEM KODU...**

AKNA JA UKSE MÜÜK NING TOOTMINE
TELEFON +372 329 5650
AKEN @ ARUGRUPP.EE

TREPPIDE MÜÜK JA TOOTMINE
TELEFON +372 32 95 718
TREPP @ ARUGRUPP.EE

WWW.ARUGRUPP.EE

Mahekitsede piim sobib just juustuteoks eriti hästi.

teadis noor naine vaid seda, et tahab tulevikus maale kolida, tagasi tulles teadis ta ka seda, millega maal elades tegelema hakkab.

“Toidutootmise peale olin mõelnud, valisin Austrias mahetalu, kus tehti juustu. Sealne meister oli ametis olnud 30 aastat ja haaras mind lahkelt praktilisse tegevusse kaasa. Sain proovida kõiki talu juustusid ise teha ja see mõjus väga inspireerivalt,” meenutab Aita esimest õpireisi. Hiljem on ta uusi oskusi külge võtnud veel Prantsusmaal, Itaalias, Lätis ja Rootsis.

Aga miks valiti laudaelanikeks just kitsed, mitte lehmad? “Kitsedega on kindlasti lihtsam alustada, eriti inimesel, kes pole varem loomakasvatusega kuigi palju kokku puutunud. Lehmad tundusid alustajale liiga suured loomad. Ka meeldis mulle kitsejuustu maitse rohkem ja kitsejuustude tootmine tundus olevat põnevam.”

Esimese võimaluse pakkus Esna mõis, mille omanikud pidasid kitsi. Kui mõne aja pärast tuli mõisas kitsepidamine siiski lõpetada, pidi Aita edasi mõtlema. Aga siis ei tulnud seda teha enam üksi. Nimelt kolis Aitaga samal nädalal, aga temast täiesti sõltumatult Esnasse oma vanaisa tallu Jaan Raudkivi. Väikeses kohas said kaks noort inimest omavahel tuttavaks ja otsustasid, et rajavad ühise ettevõtte.

Viljapeotäis kommi asemel

Meiereis askeldav Aita ütleb, et mõlemal on oma tugevad valdkonnad. “Mina võin küll teada üht-teist piimast, aga sellega meiereid ei raja. Jaanil on väga hea silm ja kõvasti osavust, et midagi planeerida ja ehitada. Kalamatsi meierei on puhas koostöö. Me täiendame teineteist väga hästi.”

Peres kasvab kolm last: augustis aastaseks saav Pihla Mari ja kahene Paul ning neljane Hugo.

Mõnusast koostöötamisest tööl kasvati kokku ühtehoidvaks pereks.

Millegi südamest soovimine võib olla suurim edasiviiv jõud. Ei Aitad ega Jaani oodanud maale kolides ees valmis lahendused ega metsa maetud rahapajad. Alustati kahe palja käega. Head ideed tõi PRIA toetuse.

Praegu toimetavad nii laudas kui meiereis ka kaks palgatud abilist. Ainult oma perega enam hakkama ei saagi. Tööpäev algab mõistagi hommikuse lüpsiga. Selleks on ehitatud väike lüpsiplats, kuhu laudast tulevad korraka kuus kitse. Diana Rink sätib lüpsimasinad paika ja täidab kitsede ninaesise viljaga.

“Vilja me anname loomadele kommi asemel ja just lüpsiplatsil,” muheleb Jaan. Mahekitsede pidajad vilja ise ei kasvata, vaid ostavad ühest teisest Järvamaa mahetalust. “Me ei tee ise ka heina, saame kogu mahesööda osta. Meil endil on karjamaa, kus kitsed saavad ringi liikudes ise kõige sobilikuma üles leida. Vahel nad näiteks tahavad põõsaid näsida.”

Samas pole kits loom, kes sooviks kogu aeg ja iga ilmaga õues olla. “Pimeduse saabudes on kitsed laudas ja mingi vägi ei sunni neid välja minema. Ka ei meeldi neile niiskus ja vihm. Sügiskülmade saabudes võtavad loomad ise otsustavalt suuna lauda poole,” tutvustab peremees oma rahulikult ja tasakaalukalt moel kitsede tahtmisi.

Talvel annab kits piima alla kolme liitri, suvel jälle üle kolme liitri. Juustutootjatele polegi niivõrd oluline piima kogus, kui just selle kvaliteet. “Mahetootmine tagab väga hea piimakvaliteedi. Hein mõjutab piima rasva- ja valgurikkust. Kui sööta loomi rohke jõusöödaga, ei pruugi piim olla juustutootmiseks parim,” selgitab keemikuharidusega pereema. Ja lisab, et kui kitsepiim on hästi lüpsitud ja kvaliteetselt jahutatud, ei tohiks tavatarbija kitsepiimal ja lehmapiimal vahet tehagi.

Vilja me anname loomadele kommi asemel.

Jaan Raudkivi

Loodus raviks

ONYCOR

Kas teie varba- või sõrmeküüs on traumast kahjustatud? Kas soovite ergutada küünte kasvu või soodustada tallanaha elastsust?

Onycor sisaldab tõmmiseid järgmistest looduslikest komponentidest: agaav, sirel, pune, valge sinep, Cayenne'i pipar, kadakas, lisaks taruvaik ja etüülalkohol.

Küünekahjustuste ja/või -kasvu kiirendamiseks tilgutage mõned tilgad küüne alla ja vallile. Liigsarvestunud tallanaha pehendamiseks või jalanaha hoolduseks hõõruge jalanahale piisav kogus 2–3 minuti jooksul pärast jalgade pesemist ja kuivatamist.

KLUX

Kas teid vaevavad mao ülehappesusest tingitud probleemid ja kõrvetised? Või olete oma kõhu liiga täis süüdnud? Ehk on stress tekitanud seedehäireid?

Klux koosneb looduslikest preparaatidest: lagrits, kardemon, ingver, samuti glütseriin, etüülalkoholi sisaldus kuni 18%.

Manustage 2 korda päevas enne sööki 40 tilka puhtalt või lahustatult 50 ml leiges (toasoojas) vees. Ennetamaks söögitoru limaskestast kahjustuste tekkimist, on soovitatav mao ja söögitoru hoolduskuuride tegemine 1–2 korda aastas ühe kuu vältel. Sobib kasutamiseks koos ravimitega. Ei soovitata kasutada raseduse ja imetamise ajal. Sapikivide kahtluse korral kasutada ettevaatusega.

PAPS-20

Kas tunnete, et olete oma lihastele või liigestele liiga teinud? Või häirivad teid nahamarrastused ja -kriimustused? Ehk on teid hammustanud mõni putukas?

Paps-20 koosneb looduslikest preparaatidest: agaav, sirel, taruvaik ning etüülalkohol. Ülitundlikkuse korral üksikkomponentide suhtes tuleb pidada nõu arstiga.

Kandke PAPS-20 õhukese kihina vastavale kehapiirkonnale kuiva naha peale, soovitatavalt 3–4 korda päevas.

PROPOLISE EXTRAKT

Kas teid on hammustanud mõni putukas? Kas teie organism on nõrgestunud ja vajab puhastust?

Propolise ekstrakt sisaldab 10% propolist (taruvaiku). Propolis sisaldab erinevaid looduslikke ühendeid, sealhulgas bioflavonoide ja flavoone. Bioflavonoidid on taimse päritoluga polüfenoolised ühendid, mis juba väga väikestes kontsentratsioonides võivad hävitada mitmesuguseid kahjulikke mikroorganisme. Välispidiselt kasutatakse Propolise ekstrakti antiseptilise vahendina, seepidiseid organismi tugevdamiseks ja puhastamiseks. Propolise ekstrakt toimib antiseptikuna ja aitab desinfitseerida nahka kriimustuste, haavade ja põletuste korral. Propolist ehk taruvaiku on kasutatud rahvameditsiinis loodusliku antibiootikumina.

Manustamisel lahustage 1 ml ekstrakti 20 ml vees, vajaduse korral tarvitage 2–3 korda päevas, enne sööki. Päeva ei soovitata manustada üle 50 ml. Toidulisand ei ole mitmekesise toitumise asendaja. Enne tarvitamist loksutada. Suukaudselt tohib Propolise ekstrakti kasutada ainult lahjendatult. Veega lahjendamisel muutub vedelik piimjasvalgeks. Kasutajatel, kellel on ülitundlikkus üksikkomponentide suhtes, oleks enne kasutamist soovitatav konsulteerida arstiga. Ei soovitata kasutada raseduse ja imetamise ajal. Sobib kasutamiseks koos ravimitega.

Lisainfo: www.massuno.ee

Küsige Massuno loodustooteid apteekidest. Apteeker annab ka teavet, millises apteegis toodet parajasti saada on.

Aita kitsejuust on ainulaadne nagu käsitöö.

“Kitsepiim on hästi peene struktuuriga, selle omastamine on väga kerge. Pärast kitsepiima joomist jääb tunne kergem kui lehmapiima juues, kuigi piima rasvaprotsent on sama.”

Juust paneb silmad särama

2010. aastal ostsid Aita ja Jaan Rootsist 30 sealset maatõugu kitsetalle. Kari hakkas jõudsalt kasvama ja nüüd võtab ka masinlõps aega oma paar tundi.

Kui piim lüpstud, viiakse see paari sammu kaugemale meiereisse. Esmalt läheb piim madalpastöriseerimisele. 63 kraadini kuumutatud piimas säilib kõik hea ja kasulik, aga võimalikud pahad bakterid kaotavad elu. Kiiskavate metallkatelde sees valmivad Kalamatsi ainulaadsed juustud.

“Ma ei ole üheski koolis piimandust õppinud, aga olen võtnud kursusi. Ise olen küll palju biokeemiat tudeerinud ja kunagi tegin teadustööd bakterite kääritamise valdkonnas. Juustu laagerdamine on sellega väga sarnane. Ka seda, kuidas väikemeiereis juustu teha, ei õpeta üksi kool. Seda tuleb ikka ise uurida kas mujal maailmas ringi käies või raamatutest,” mõtiskleb Aita.

Kui ta oma juustudest rääkima hakkab, lähuvad niigi särasilmse naise silmad veel rohkem särama. Ega uute toodete väljamõtlemine pole

veel lõppenud. Nagu ka uute turgude leidmine. Mida eestlane üldse süüa tahab ja omaks võtab, ka see võib üllatusi pakkuda.

“Praejuustu hakkasime tegema ühe kliendi soovil tema restorani jaoks ja siis proovisime ka poodi pakkuda. Selle juustu menükus oli tõeline üllatus. Tuleb välja, et eestlased on suured juustupraadijad. Hiljuti tootsime ka magusate lisanditega toorjuustusid, nüüd teeme neid gurmaandest fännidele eritellimusel. Inimesed ootavad uusi ja tugevamaid maitseid, peame liikuma rohkem pikantsuse poole,” teab Aita klientide tagasiside kaudu uusi plaane teha.

Eesti esimene praejuust sisaldab nii lehma- kui kitsepiima ja seda söövad hea meelega needki, kes kitsejuustu esialgu veel pelgavad. Kui varem kandis ka Kalamatsi praejuust mahemärki, siis sellest kevadest enam mitte. Mahedat lehmapiima pole ümbruskonnast nii palju võtta.

Praejuustu võib küll ka töötlemata süüa, aga ennekõike on see ikkagi mõeldud pannile panemiseks või grillimiseks. Aita soovitab enne grillimist varda õliga kokku määrida, siis ei jää juust sinna kinni. Nende oma

pere armastab praejuustu süüa ka moosiga nagu pannkooke. Aga seda võib panna kuu-bikutena püreesupi peale, lisada praele või soojadele võileibadele.

Kitsepiimast toorjuust soolvees kujutab endast käsitsi lõigatud pehme tekstuuriga kuu-bikuid. Samasugust juustu tehakse ka lehmapiimast.

Ja on veel üks kitsepiimast toorjuust, millele nõrutusvorm annab vahvad täpid. Kreemjat juustu saab kasutada nii, nagu fantaasia lubab. See meeldib eriti neile, kes naudivad söögitegemist ja katsetavad uute maitsetega. Aita ütleb, et tema juustud on aeglane toit – see valmib rahulikult ja aeglaselt ning on ka süües nautimiseks.

Kaalutakse, pakitakse ning sildistatakse kogu kaup siinsamas meiereis ja käsitsi. Nädalas läheb Kalamatsi meiereist välja umbes 150 kilo juustu. Talvel vähem, suvel rohkem.

Et mahepoode veel kõikjale pole tekkinud, saab Kalamatsi juustu tellida ka kodulehe kaudu. Koos kliendiga arutatakse, kuidas kaup kõige hõlpsamalt ja odavamalt kohale toimetada.

Pere peab mahetootmist tähtsaks, sest see hoiab nii enda kui looduse tervist. Samas tuleb tootjana silmas pidada ka efektiivsust ja tarnekindlust. Kui midagi on lubatud, siis tuleb see ka ära teha. Kedagi ei saa tellitud kaubast jätta ilma. Ainuüksi söögikohti, mis kitsejuustusid tellivad, on paarikümne ringis. Lisaks veel poed ja kodulehe kaudu juustu ostjad.

Kuidas edasi? Kas väikemeierei seab tootmisele omad piirid? “Ei, piirid on ainult oma peas. Mitte kusagil mujal,” naerab Aita. ☘

NAISTE KUMMIK
VÄRVILINE PS11S
nr 35-42
14 €

KUMMIK
MADAL PS1
nr 40-46
11 €

LASTE
KUMMIK PS8
nr 22-35
12 €

SUUR VALIK
KASTMISTARVIKUID

KALOSSID PS7
nr 36-45
4 €

AIAKÄRU KAHE
RATTAGA 75 L
36 €

AIATÖÖ KINDAD
nr 7-10
0,74 €

LABIDAS TERAVA
OTSAGA DY EURO
10,90 €

SUUR VALIK
KUNSTLILLI

MEREMEHESÄRK
ÖHUKE
nr 40-46
10,50 €

LAHTI PRO
TRAKSIPÜKSID
19,50€.

LAHTI PRO
VÖÖPÜKSID
17€

PVC PAAT
CHEYENNE II 400
199 €

PAADIMOOTOR
ENDURA30 C2
165€

PÄÄSTEVEST
TÄISKASVANUTELE
nr S-XL
25,50 €

SPINNING APAJA
5,40€

Teeristil

kohtuvad hea toit
ja toredad inimesed

Noarootsi võlub suviti puhkajaid ja uudistajaid oma kauni looduse ja mõnusate inimestega. Üks põhjus sumedatel suveõhtutel Pasleppa sõita on ka Teeristi villa kohvik.

Tekst **Jana Rand**
Fotod **Sven Arbet**

Kolmveerand aastast on Noarootsis vaikne ja rahulik. Kui aga keegi juhuslikult hooajaliselt siiakanti peaks sattuma, tabaks teda tore üllatus, sest Teeristi villa kohviku akendes sirab tuli igal aastaajal.

“Otsustasime kohe alguses, kui kohviku avasime, et me oleme avatud aasta ringi. Isegi siis, kui müüme päevas kas või ainult ühe tuuletasku,” selgitab Teeristi villa kohviku omanik Kristjan Kuldmaa. Sellisel majanduslikult mitte väga edukal käitumisel on kaks peapõhjust. Esiteks ei taha, et tema kokk Marge Kruusma peaks hooajaliselt tööta olema ja teiseks saab vaid nii-

Vanast pikast laudast sai kaks eraldiseisvat maja: kohvik ja kodu.

viisi klientide usaldust võita ja neid siin käima harjutada.

Inimesed ongi ilma suurema reklaamita Tee-risti villa kohviku üles leidnud. Sest kes on siin käinud, on nii toidust kui õhustikust elamuse saanud ja sellest ka sõpradele rääkinud. Selline soovitus aga ongi kõige tõhusam reklaam.

Kodused maitseed, kohalik toit

Püüakodude seas ongi legendaarseks saanud Marge tuuletaskud ja teisedki hõrgutavad koogid. Kuid ka pearoad on valmistatud eestlaste koduseid toite armastavat maitset silmas pidades. "Püüame

**KÖÖGIVILJAHOIDISTE
PAKSENDAJA**

Ilus tihe köögiviljahoidis, mis säilib hästi!

Lühendab keetmise aega. Hoidis tuleb paksem ja säilib hästi.

MIKAADO Eestimaine toidutootja juba 20 aastat!

ÕÜ Mikaado Tähetorni 21 Tallinn 11625

võimalikult palju kasutada kohaliku toorainet, nii aia-saadusi kui ka muud. Oleme selles osas proovinud kohalike kasvatajatega koostööd teha ja see hakkab ikka rohkem tulemust andma,” arwab Kristjan.

Kohvik on avatud kolmapäevast nädala lõpuni ja just nädalalõpud toovad siia kohvikufanne üle Eesti. Eriti tihedaks läheb liiklus siis, kui Haapsalu ja Noarootsi vahel on jäätee.

Kohviku kodulehelt saab jooksvat infot nii menüü, lahtiolekuaegade kui ka toimuvate ürituste kohta. Traditsiooniks on juba saanud, et reedeti toimuvad kohvikus filmiõhtud. Kohvik ja

külastemaja saunaruumid sobivad hästi kõikvõimalike koolituste korraldamiseks. Nii on siin tehtud meigi ja keraamika, kuid ka näiteks lohesurfi koolitust.

Kultuurilembene koht

Kõige suuremaks saavutuseks peavad aga Kristjan ja Jana kontsertide sarja, mis justkui isenesest kaks aastat tagasi käima läks ja järjest suuremaks paisus.

Esinejateks on olnud Terminaator, Chalice, Lauri Saatpalu, Bombillaz ja teisedki. Kristjani väitel hakkasid esimese kontserdi järel inimesed kohe küsima, millal järgmine toimub ja ratas hakkaski veerema.

Esikuseinal olev pilt on tehtud Kristjani ja Jana pulmapäeval.

MAAKODU

www.facebook.com/maakodu

KONKURSS

Ajakiri Maakodu ja Autoekspert otsivad Eesti kaunimat maakodu

Ajakiri Maakodu kuulutab 25. juubeliaasta puhul välja konkursi „Eesti kauneim maakodu”. Osalema on oodatud kõik, kellel on ilusad maakodud, suvilad, renoveeritud talud ja kaunid aiad.

Konkursi eesmärk on väärtustada maaelu ja maal elamist ning tunnustada inimeste oskusi, ilumeelt ning maitsekust oma kodu, aia ja koduümbruse rajamisel ning korrastamisel.

Konkursi kategooriad

Eesti kauneim maakodu

2 700 € väärtuses peaauhind Autoekspertilt:

- 500 € eest Autoeksperti kinkekaarte
- Thule Easy Line kerghaagis
- Calix elektriline sõiduki eelsoojendus-süsteem (koos paigaldusega)
- Thule veokonks koos paigaldusega Autoekspert töökojas

Eriauhinnad järgmistes kategooriates:

Kauneim renoveeritud vana talu

Auhind: 600 € kinkekaart firmalt Villeroy & Boch

Kauneim suvekodu

Auhind: Koduvalvesüsteem ning aasta tasuta valveteenust turvafirmalt G4S (väärtus 1500 €)

Kauneim noore pere kodu

Auhind: Delux Royal kattedmadrats väärtuses 900 € firmalt Delux

Kauneim tootmistalu

Auhind: 600 € väärtuses tooteid firmalt Fiskars

Konkursil osalemine

Saada meile 15. juuliks 2014 vähemalt viis fotot oma kodu või aia üldilmest e-postile kadri.tramm@maakodu.ee või kristel.kirss@maakodu.ee. Lisa fotodele tutvustav kaaskiri, telefoninumber ja aadress. Finalistidega, keda külastab žürii, võtame ise ühendust. Konkurs toimub 1. aprillist 15. juulini 2014. Võitjad kuulutame välja septembris.

Lisainfo: Maakodu toimetuse peatoimetaja Kadri Tramm, tel 661 3370, e-post kadri.tramm@maakodu.ee, tegevtoimetaja Kristel Kirss, tel 661 3373, e-post kristel.kirss@maakodu.ee, www.maakodu.ee/konkurss

AUTOEKSPERT

THULE

Calix

G4S

Villeroy & Boch
1748

DELUX
DREAMS

FISKARS

Teeristi villa kohviku kuulsaks teinud koogid ja tuuletaskud.

Kohviku muudavad õdusaks eri ajastutest pärit mööbliesemed ja muud vaatamist vääriavad asjad.

Nii on Teeristi villast saanud üks vahva söögi- ja kultuurilembene koht ja kas nüüd selle tõttu, kuid pisitasa lisandub siiakanti uusi püselanikke juurde. Kristjani sõnul on paar nende tuttavat, kes neil külas käisid, endalegi nüüd Noarootsis koha leidnud. “Tore ju, kui mõni vana hoone korda saab ja tegusaid inimesi juurde tuleb,” rõõmustab ta.

Laudast kohvikuks

Kristjan ja Jana on ise ka linnainimesed. Kristjan on sündinud ja üles kasvanud Tallinnas. Kuid tema poisipõlve suved möödusid Noarootsis, vanaisa kodus Riguldis, ning nii sai see maanurk südamelähedaseks. Paslepa mõisast mööda sõites märkas ta vana päevikivist lauta ja kuus aastat tagasi otsustas ta koos abikaasa Janaga selle ära osta, korda teha ja oma elujärg sootuks linnast maale kolida.

“Laudast viidi loomad välja, kõik muu jäi samamoodi, köidikud latrite küljes ja heinad maas,” meenutab Kristjan. Kõigepealt oli laudale vaja uut katust, kuid koos vana katuse

eemaldamisega lammutati ka kolhoosiaegsed silikaatkivist juurdehitused. Suures laudas oli pinda kõvasti ja hoone keskel asuva esiku mahavõtmisega oli tekkinud justkui kaks eraldiseisvat tiiba. Üks tiib jäi Kristjani ja Jana kodu jaoks, kuid mida hakata peale teise tiivaga? “Algul mõtlesin, et sellest võiks saada garaaž või töökoda, aga kui olin hoone müürideni puhtaks teinud ja vana hoone oma ilus hakkas välja paistma, hakkas mõte hoopis uues suunas liikuma,” jutustab Kristjan.

Mõte oma kohvikust ja ülakorrusel paiknevast külalistemajast tundus erutav ja samal ajal keeruline, kuid Kristjani väitel annavadki uued ja teostamist vajavad ideed tema elule mõtte.

Vana mööbel ja kiivrikollektsioon

Vana hoone ümberehitamisel sai Kristjan rakendada nii enda ehitaja kui sisekujundaja võimeid. Ajastutruu mööbli ja lisandite otsimisest sai talle lausa uutmoodi hobi ja kirm. “Antii-gipoodide vebikülgedel käisin peaaegu et iga päev ja arensin selles vallas

kostitaja

Kohvik on üks osa Kristjani ja Jana kodust.

FALU VAPEN

100% HINGAVAD FASSAADIVÄRVID

ORIGINALAL MULDVÄRV
Ei vaja immutamist ega kruntimist

www.hansavarv.ee

kostitaja

Need pildid laudast
ja ümbrusest on tehtud
enne renoveerimist.

Teeristi villast võib soovi
korral ka lennates lahkuda.

Vanast kiivrist,
millega Kristjan
kiviaeda täiendas,
sai alguse tema kiivrite
kollektseerimine.

tel 445 0020, 505 9902
gondvana@gondvana.ee
www.gondvana.ee

PALANGA-NIDA 16.–18.05; 18.–20.07. H: al 130 €
KUNINGATEE 23.05. H: 99 €
KURAMAA 18.–20.07. H: 170 €
AHVENAMAA 24.–27.07. H: 270 €
TATRATESSE TIIRUTAMA 02.–08.08. H: 320 €
SAKSAMAA VÄIKELINNAD 11.–19.08. H: 490 €
AUSTRIA-BAIERIMAA 27.09.–05.10. H: 450 €

ETIOOPIA: Külastame eksootilisi hõimurahvaid, rahvusparke, pealinna Addis Abebat, sinise Niiluse lätteid ja UNESCO maailmapärandi nimekirja kantud Lalibela kaljukirikuid.
15.–27.10. H: 2860 €

DUBAI – AÜE: Dubai, väljasõit AÜE pealinna Abu Dhabisse, Omaani lahe ääres asuv imelise loodusega Fujairah, džüübisafari kõrbes, õhtusöögikruis jpm.
24.–31.10. H: 1410 €
28.12.–05.01. H: 1780 €

VÖRRATU INDIA: Suur ringreis Radžastanist Varanasini. Pealinn Delhi, Udaipur, paadisõidud Pichola järvel ja Gangesel, Jodhpur, Jaipur, džunglisafari ja tiigrireservaadi külastus, poolkörbes asuv Fatehput Sikri, Agra ja kuulus Taj Mahal, Varanasi jpm.
14.–26.10. H: 2050 €

IMEKAUNIS SRI LANKA: Colombo, Pinnawela elevantide keskus, Sigiriya kaljukindlus, Dambulla kaljukoopad, Matale võrtsiaed, Kandy, Yala rahvuspark ja Rawana Ella kosed, rannapuhkus Hikkaduwas jpm.
18.–30.10. H: 1795 €

MEHHIKO: Pealinn Mexico City, värvikirevad koloniaallinnakesed Puebla, Oaxaca, San Cristobal de las Casas ja Merida, asteekide ja maia-de muistsed linnad Palenque, Chichen Itza, Teotihuacan, Uxmal jms. Agua Azuli kaunid kosed, Sierra Madre mäeahelik ja kaktusemetsad, flamingodest leegitsevad laguunid, kohaliku *hacienda* külastus, tillukesed indiaanikülad ja rannapuhkus Kariibi mere ääres asuvas Cancúnis. Ühe Mehhiko tuntuima ja värvikama püha, *Dia de los Muertos*'e ehk surnute-püha pidustused 29.10.–12.11. H: 3110 €

PÄIKESELINE TAI: Bangkok, džunglis asuv Kwai jõgi, Saiyoke rahvuspark, kuninglik suveresidents Bang Pa In, Põhja-Tai pärlid Chiang Mai ja Chiang Rai, paadiretk Laosesse, elevantisõit, krokodillifarm ning jõeparvetamine, mägihõimude külastus, Tai kaunid saared ja mõnusad rannad.
07.–21.11. H: 2050 €

VIETNAM-KAMBODŽA-HONGKONG: Hanoi, kruis Halongi lahel, Hoi An, Hue, Ho Chi Minh – endine Saigon, Can Tho, Thom Romi, ujuvad turud ja väikesed rannakülad, Chau Doc, Phnom Penh, rannapuhkus Sihanoukville'is, Siem Reap ja Angkor Wat, rahvuslikud etendused jpm. 17.11.–04.12. H: 2790 €

HIINA, PÕNEV PEKING: Keelatud linn ja Taevatempel, Hiina müür, pandad Pekingi loomaaias, rikkasõit hutongides ja kohaliku perekonna külastus, õpime iidset võitluskunsti, tutvume Hiina tee traditsioonidega ning mekime Pekingi parti.
07.–13.06. H: 1300 €

Kaugreisid toimuvad mõnusalt väikeste rühmadega! Hinna sees põhjalikud ekskursioonid, kõik sissepääsupiletid, päev-paar lõõgastavat puhkust, kogu transport, korralik majutus ja 2–3 söögikorda päevas.

Kiivrite kogu on paigutatud kõhvikule aknalaudadele külalistele vaatamiseks.

kostitaja

Magamistubade viimistluses valitseb üks toon. Grete toas on selleks punane.

Sauna eesruumis saab end jahutada basseinis.

Külalistemaja ruumikas vannituba.

päris kõvasti. Tahtsin, et kohvik ja külalistemaja mõjuksid koduselt ja huvitavalt samaaegselt. Et siin ei oleks igav, vaid iga ese väärriks vaatamist,” seletab Kristjan.

Ühest vanast roostes kiivrist sai alguse tema kirk kiivrite kollektsioneerimise vastu. Nüüd on tema kollektsioon vaatamiseks kohviku laialdel aknalaudadel ja täieneb vastavalt sellele, kuidas Kristjan kusagilt mõne uue ostmist vääriva kiivri leiab.

Parim paik elamiseks

Teeristi villa kohvik on rahulikult käima läinud ja Kristjan on selle juhtimise ja ürituste organiseerimise jätnud Janale ning tegeleb juba täiesti uute ideede väljamõtlemise ja elluviimisega. Eluga maal on paar nüüdseks nii ära harjunud, et ei kujuta endistviisi elamist enam ettegi.

Jana sõnul on siin olemas kõik, mis täiuslikuks eluks vaja, ilus loodus ja head inimesed ümberingi. Ta leiab, et see on parim paik laste kasvatamiseks. Poeg Jan ja tütar Grete käivad siinsamas koolis ja Jana jaoks tähendab see, et pole vaja muretseda laste koolitee turvalisuse ega sõprusringkonna pärast: “Siin on lihtsalt kõik inimesed nii toredad ja see, et lapsed kasvavad üles kodus, kus on nii kohvik kui puhkemaja, teeb arvatavasti ka nende elu huvitavamaks. Nad on aktiivsed suhtlejad ja vahel peab isegi neid selles osas tagasi hoidma. Palju vahvaid inimesi, kes meilt läbi käivad, jätavad neile kindlasti kogu eluks toreda mälestuse.” ☼

Teeristi villa kohvikus ja külalistemaja kõikides tubades on antiiksed telefonid. Ühest küljest sobivad need hästi kokku interjööri, kuid Kristjan Kuldmaa sooviks on need kõik ka helistamiskorda saada. Nende kordategemine on tehnikahuvilisele inimesele põnev töö, sest vanad telefonid ei ole eriti keerulise mehhanismiga. Idee kohaselt tuleks telefonikeskjaam kohvikuruumi, kuhu kõikide tubade telefonid ühendatud on.

THE SUNNY TASTE OF THE CARIBBEAN

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA. ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

mediato
ESTABLISHED SINCE 1891

Kui asute maitsetaimi toas sügavkülmutama, saate nautida aroomidega rikastatud õhuvanne.

Suvemaitseed jääkappi

Tuleb tunnistada, et taimede sügavkülmutamises on midagi maagilist. Suvelõhnlised värvirõõmsad maitsetaimed annavad talvel jookidele ja roogadele värsket maitset ja kauni ilme.

Tekst **Kristel Kirss,**
Kadri Tramm
Fotod **Sven Arbet,**
Kadri Tramm

Leidub maitsetaimi, mille vürtsikus saab kuivatamisel kannatada, mistõttu on targem need sügavkülmutada. Sellised on basiilik, rosmariin, majoraan, petersell, salvei, aga ka koriandrilehed ja tüümian.

Sügavkülmutamine on imelihtne: vaja läheb vaid meelepärast maitsetaimi, vett, soovi korral oliiviõli ning jäätamiseks sobivaid vorme.

Peske taimed, kuivatage need majapidamis-paberiga. Eemaldage rootsud ja koledad lehed

Rosmariini võib koos õliga sügavkülmutikusse pista.

ning peenestage maitseroheline sobivateks tükikeks. Noaga hakkides saate sügavkülmutikusse paigutatavad kuubikulahtrid kiiremini täis, kuid taimi rebides saate hiljem tunduvalt tugevama vürtsikama maitseelamuse.

Näiteks on rosmariin hea lisand lamba-, küüliku-, aga ka sealihale ning kalaroogade maitsetamiseks. Et toidu valmistamine võtaks vähem aega, paigutage rosmariinilehekeseid sügavkülma oliiviõliga. Hiljem on seesugust kuubikut hea kuumale supile või ahjuprae sisse poetada.

Basiilik oliiviõlis külmutatuna on hea lisand pastale ning ka pitsale. Veega basiilikut säilitades saate ka talvisel hooajal valmistada imehead basiilikulimonaadi.

Väike kasvab suureks! Zapi looduslikel toimeainetel põhinevad peletusvahendid

Zapi kasside ja koerte peletusvahendid
spray 500ml ja granulid 1L

Zapi muttide ja
vesiroottide
peletusgranulid
1L

Zapi roomajate
peletusgranulid
1L

Tooted sisaldavad lõhnaaineid,
mis loovad peletava haistmisbarjääri ja
hoiavad loomad töödeldud alast eemale.
Kasutamine on lihtne ning mõju kiire ja püsiv!
Tooted ei sisalda biotsiidi

Saadaval hästi varustatud
aianduskauplustes üle Eesti!

www.selteret.ee

www.facebook.com/selteret

www.viimsiaiaakeskus.ee

www.facebook.com/viimsiaiaakeskus

Laimi ja piparmündiga
jäakuubikud annavad hea maitse
nii joogiveele kui ka Mojitolle.

Rukkilille õisi tuleb
korjata kuiva ilmaga.

Sättige
õied nii,
et need üksteise
vastu ei puutu
ja pistke külmikusse.

Tükkideks rebitud maitsetaimed jäädavad pärast külmutamist värtsikama maitsega.

Piparmünt maitseb kuivatatult teena suurepäraselt. Samas kui säilitate piparmünti jäakuubikus, lisandiks sidruni- või laimiviil, on teil alati külmkapist suurepärase joogi jahutaja ja ka maitsestaja võtta.

Lisaks maitsetaimedele ärge unustage talveks külmkambrisse pista ka suveõisi – näiteks rukkililleõisi. Rukkilille sinised kroonlehed on talvel imeline kaunistus suupistetele või tordile. Rukkililleõisikute külmutamiseks lõigake lilledelt õied (kuiva ilmaga), asetage need alusele nii, et õied ei puutuks üksteise vastu ja pistke külmkambrisse n-ö eelkülmutamiseks. Kui õied on külmunud, pange need ettevaatlikult karpi ning sügavkülma oma aega ootama. ❄️

Võileivad

kodus ja kaasa

Tekst ja fotod **Dagris Punder**

Vaatamata nimele “võileib”, ei ole võimalused nende tegemiseks – mitte ainult leiva ja võiga, heal juhul juustu või vorstiga - piiratud. Võileibu on lihtne ja mugav võtta kaasa piknikule, samuti pakkuda neid külalistele suvisel aiapeol.

Võileivast võib teha nii kiire vahepala kui kerget sorti eine. Ja miks mitte kuhjata leivale mitmeid komponente ning kasutada söömiseks hoopis kahvlit ja nuga. Variante võileiva peale ja vahele igatahes jätkub – alates singist, juustust, tomatist kuni teiste viljade ja kas või salatiteni. Kindlasti tasub varieerida lisaks saiaide ja leibadega ning ei tasu unustada ka magusaid saiakatteid.

Kikerherne- viinamarja- sinihallitusjuustu salatiga võileib

- 1 purk kikerherneid (konserveeritud)
- 1 sellerivars
- 1 sl värsket peterselli (siledalehelist)
- väike kobar seemneteta viinamarju
- 3 sl päevalilleseemneid
- 100 g sinihallitusjuustu
- 6 sl majoneesi
- soola-pipart maitse järgi
- mitmeviljasaia
- salatilehti, võimalusel eri sorte
- soovi korral tomatit

Kurnake kikerherned ja purustage suurem osa neist kas kahvlit või pudrunuia kasutades. Hakkige seller ja petersell, lõigake viinamarjad pooleks ning lisage koos päevalilleseemnetega kikerhernestele.

Väikeses kausis segage omavahel sinihallitusjuustu tükid ja majonees enam-vähem ühtlaseks.

Segage kaste salati hulka, maitsestage soola ja pipraga. Kui tundub, et kastet jääb väheks, lisage veidi majoneesi.

Võileiva kokkupanemiseks röstige saiad, katke sai väikse lehtsalatikuhjaga, selle peale pange umbes supilusikatäis herne-viinamarjasalatit. Katke soovi korral teise saia viiluga ning lisage ka paar viilu tomatit.

Kikerherne-viinamarjasalati algne retsept on pärit Food and Wine'i lehelt (<http://www.foodandwine.com/recipes/chicken-salad-with-blue-cheese-and-grapes>).

*Soovitav
on kasutada
võimalikult pehmet
ja kreemist juustu,
nii seguneb see
majoneesiga
paremini.*

Suitsukala- tomativõileib

- juustukukleid
- majoneesi
- suitsukala
- kirsstomateid
- sibulapealseid
- maitsestamiseks soola-pipart

Lõigake juustukuklid pooleks, soovi korral röstige. Katke kuklid majoneesiga, lisage (luudest puhastatud) suitsukala, mõni pooleks lõigatud kirsstomat ja hakkige peale veidi sibulapealseid. Võite lisada natuke soola-pipart.

Rachael Lane

KÜPSETISED

Magusad ja mõnusad

Kõva köide, 416 lk.

Sulnis suveõhtu suussulava koogiga: kui päevased argitoimetused on tehtud ja ees ootab mõnus aeg iseendale ja perele.

Ahvatlevad, lihtsad ja suussulavad koogid, küpsised ja maiustused. Üle 200 retsepti kaunite ja loomulike fotodega täitmaks neid mõnusaid soojasid suviseid õhtupoolikuid, kui päevased askeldused aias on tehtud ja kööki võiks täita hõrgutav magusalõhn.

Eriti rõõmustav on see, et raamatus leidub retsepte ka neile, kes magusat väga ei armasta, sest soolaste hõrgutiste retsepte leiad raamatust ka!

Raamat müügil Rahva Raamatu ja Apollo poodides.

Avokaadovõileib munaga

- rukkileiba
- majoneesi
- avokaadot
- soola-pipart
- praetud muna (härjasilm)

Praadige kõigepealt muna. Röstige leivad, katke majoneesiga ja laduge peale avokaadoviilud. Puistake peale soola-pipart. Kõige peale pange härjasilm.

Gruusia leib suitsukana, virsiku ja sinihallitusjuustuga

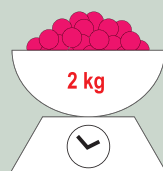
- Gruusia leiba
- suitsukana
- virsikukompotti
- sinihallitusjuustu

Lõigake Gruusia leib lapiti pooleks. Katke suitsukana- ja virsikutükkidega, kõige peale lisage sinihallitusjuustu tükke. Röstige ahjus, kuni juust on sulanud.

Vähem suhkrut, paksem moos!

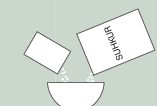
Moosilisand vähendab suhkrukulu ja lühendab keetmisaega. Moos tuleb paksem ja säilib hästi.

Eestimaine toidutootja
MIKAADO –
juba 20 aastat!

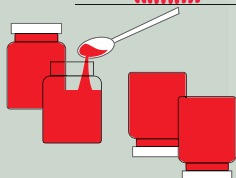
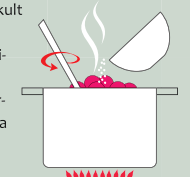

Kasutamine:

Marjad või puuviljad pesta, puhastada. Puuviljad lõigata tükkideks, võib eelnevalt koorida. 2 kg puhastatud marjade või puuviljade kohta võtta 500-600 g suhkrut või fruktoosi. Mahlatarretise puhul 1,3 l mahla ja vähemalt 500 g suhkrut.

Moosilisand segada suhkruga, lisada laiapõhjalisse keedunõusse marjadele ja pideval segamisel kuumutada keemiseni (soovi korral võib marju vähese suhkruga eelnevalt keeta). Jätkata segamist ja keeta 5 kuni 10 min kuni kogu moos on korralikult läbi keenud. Eemaldada tekkinud vaht. Moos panna purki, purgid sulgeda, lasta jahtuda põhi ülespidi.

MOOSI-PAKSENDAJA

Koostisosad: Looduslik puuviljapektiin, sidrunhape, suhkur, säilitusaine kaaliumsorbaat.

MIKAADO

Pressvõileib

- pikka saia
- majoneesi või sulatatud juustu
- tomatit, viilutatult
- juustu, viilutatult
- sinki või salaamit

Lõigake pikk sai lapiti pooleks. Kasutada võib nii Prantsuse pikka saia kui näiteks *ciabatta*'t. Katke sula-juustuga ning see omakorda singi-, juustu- ja tomativiiludega. Katke teise saiapoollega. Mässige võileib toidukilesse ning pange umbes pooleks tunniks pressi alla (mina kasutasin selleks raamatuid).

Rikkad rüütlid

Praesaiaid, suhkrusaiaid, vaesed rüütlid – heal lapsel mitu nime. Igatahes saab neist ühe suurepärase hommikusöögi laupäeva või pühapäeva hommikuks. Kui saiu serveerida vahukoore ja muude lisanditega, saavad vaestest rüütlistest rikkad.

- 6 viilu röstsaiat
- 2 muna
- 2 dl piima
- võid või õli praadimiseks
- suhkrut peale puistamiseks

SERVEERIMISEKS

- puuvilju või marju
- suhkruga vahustatud vahukoort

Kloppige munad lahti, lisage piim ja segage ühtlaseks. Kastke saiaviilud ühekaupa muna-piimasegusse ja praadige kuldpruuniks. Valmis saiale puistake pärast praadimist suhkrut. Serveerige soojalt, näiteks koos puuviljasalati ja suhkruga vahustatud koorega.

Maalehe Raamat

MAALEHE kurgiraamat

Priit Põldma

MAALEHE tomatiraamat

Ingrid Bender

MAALEHE kartuliraamat

Luule Tartlan

MAALEHE viinamarjaraamat

Jaan Kivistik

MAALEHE arbuusi- ja meloniraamat

Harri Poom

Maalehe väike kevadseeneraamat

Ain Raitviir, Vello Liiv

MAALEHE maasikaraamat

ASTA-VIRVE LIBEK JA VÄINO ESKLA

MAALEHE salatiraamat

Salatid ja lehtköögiviljad

MAALEHE õunaraamat

Krista Tiirmaa

UUS!

UUS!

Merike Aomets

MAALEHE SUVELILLERAAMAT

Kergesti kasvatatavad ehk peenrassa külvatavad suvelilled

Nende ja paljude teiste
Maalehe raamatutega
saate tutvuda meie kodulehel

www.healugu.ee

Tellida saab ka telefonil
680 4443 või meilitsi aadressil
myyk@healugu.ee

Safrani-moonitort

Kevadisele tordile annavad värvi ja maitset safran, mooniseemned ja sidrun. Tegu on hästi mahlasel tordiga, mille võiks lauale kanda kohe pärast kokkupanemist toatemperatuuril (mitte külmkapikülmana). Kuna tegu on üsna rammusa koogiga, jätkub seda ka suuremale seltskonnale.

Tort on gluteenivaba!

Sellest kogusest saab kahekihilise 24cm diameetriga koogi või neljakihilise 20cm diameetriga koogi.

PÕHI

- 0,5 g safranit + 1 sl keevat vett
- ühe sidruni koor
- 300 g toasooja võid
- 300 g suhkrut
- 7 muna
- 300 g mandlijahu
- 2 sl maisitärklist
- 3 sl mooniseemneid
- 0,25 tl soola

Eelsoojendage ahi 175 kraadini. Lahustage safran keevas vees, lisage sidrunikoort. Teises kaussis segage omavahel kõik kuivained. Vahustage toasoe või suhkruga heledaks vahuks. Klopige munad kergelt lahti ja lisage vähehaaval võivahule. Seejärel lisage safrani-sidrunisegu ja mandlijahusegu, segage ühtlaseks. Jagage tainas küpsetuspaberiga kaetud lahtikäivate vormide vahel. Küpsetage umbes 30 minutit, kuni koogi sisse torgatud tikk jääb enam-vähem puhtaks. Jahutage.

KREEM

- 100 g toasooja võid
- 600 g toorjuustu
- 200 g suhkrut
- näpuotsatäis soola
- ühe sidruni riivitud koor
- poole vanillikauna seemned (võib asendada vanilliekstrakti või -suhkruga
- kaunistamiseks sidruni-marmelaadikompe

Vahustage või suhkruga, lisage toorjuust ja muud koostisosad, vahustage kiirelt ühtlaseks.

Tordi kokkupanemiseks asetage üks koogikiht serveerimisalusele, katke üsna paksu kihi kreemiga, asetage peale järgmine koogiketas. Katke pealt ja servadest toorjuustukreemiga ning kaunistage.

Serveerige kohe. Tordi retsept on veidi muudetud kujul pärit Dagmar's Kitcheni nimelisest blogist. ❀

*Nipp:
põhjast võib ka
kuni paar päeva
varem valmis
küpsetada ja säilitada
toidukilesse
mähitult.*

Marjane kama-kohupiima maius

Valmistamise aeg: 10 min

Kogus: 6 inimesele

Koostis: 2 dl vahukoort,
300 g vaarika-mustsõstra toormoosi,
2 tl vanillsuhkrut, 6 sl suhkrut,
400 g kohupiimapastat, 1 dl kamajahu

Vahusta koor suhkrutega,
sega hulka kohupiimapasta,
kamajahu ja toormoosi.
Serveeri kohe.

Allikas: toidutare.ee

 Tartu Mill

Eesti veski aastast 1885

Rõõmsad pliiatsitopsid

Teostus Kadri Tramm
Fotod Sven Arbet

Topsikuid ja karpe pole kunagi liiga palju, sest on ju hea, kui laud on korras ja pliiatsid omal kohal. Lihtsa pliiatsihoidja saab teha ka kodus leiduvatest materjalidest.

Pildil oleva pliiatsihoidja tegemiseks kasutasime tugevast papist rulli. Selliseid torusid võib üle jääda näiteks ehitusmaterjalidest. Pika ja tugevast papist rulli juppideks saamisega on omajagu tegemist, sest seda saab ainult saega lõigata. Selle töö tegemisel võib vaja minna täiskasvanute abi.

Tegelikult saab edukalt kasutada ka majapidamispaperi või ka WC-

paberi sees olevat papist toru. Nende lõikamine on lihtsam, sest seda saab teha kääridega või isegi paberinoaga.

TÖÖVAHENDID

- papist toru
- saag
- käärid
- liivapaber
- kaunistamiseks värvid, värvilised pliiatsid, vildikad, plastist liimitavad silmad, pappalus topside põhja jaoks jne

TÖÖ KÄIK

1 Lõigake papirullist eri pikkusega 1. jupid. Kui on tegu paksema materjaliga, tuleb seda teha saega. Ohemast papist saab ka kääridega jagu. Arvestage lõikamisel sellega, kui pikad pliiatsid või pintslid hoidjasse lähevad.

2 Kui saetud rulli ots jääb karvane, hõõruge seda liivapaberiga või leidke muu moodus serva katmiseks.

3 Värvige topsikud meelepärast värvi ja kaunistage. Pliiatsitopside ehtimiseks võib kasutada ka nõõri, sidudes seda topsikutele ümber, vilti, kleebiseid vms. ✨

Neljajalgse lemmikuga suveks maale

Koerad ja inimesed
oskavad teineteise
lähedusest röömu
tunda.

Maal on mõnus, eriti suvel. Kas koerad-kassid, kes sageli koos oma inimperega suvekuudeks linnatänavad külaromantika ja toaelu aiamelu vastu vahetavad, arvavad sedasama?

Tekst **Aive Möttus**
Fotod **Arno Mikkor,**
Shutterstock,
Raivo Tasso

Vastata võib sellele küsimusele nii “jah” kui “ei”. Koera jaoks on elukohast määravama tähtsusega inimene, kellega ta koos elab. Kass aga näitab truudust üles just paiga suhtes, isepäise uitajana pole tal pererahvaga sageli muud pistmist kui söök-jook ja mõni pai päeva jooksul. Kõik sõltub loomulikult isendist, kuid laias laastus on loodus asjad just seda viisi seadnud.

Mis puutub aiatöödesse, siis kehtib põhimõte, et koera on võimalik õpetada, kassiga pole aga mõtet närve rikkuda – nagnii teeb mis tahab.

Mõnele koerale meeldib kaevata. Ja omanikud ei mõista, mis vägi sunnib penisid lillepee-

nart või inimhigi ja -vaevaga rajatud Inglise muru ümber kujundama.

“Brunokene! Me ju alles eile rääkisime, et tulbipeenas ei tohi kaevata. Kas sulle siis mitte midagi meelde ei jäänud?”. Sellist monoloogi kuulis mõni aasta tagasi üks mu sõber oma naabri aiast. Uudishimust viskas ta pilgu sündmuskohale ning nägi keset lillepeenart istuvat peni, kes täiesti ilmsüütu ja samal ajal mõistva näoga tema ees seisvale peremehele otsa vaatas. Võib-olla et isegi noogutas. Ja hakkas hetke pärast edasi kaevama.

Seega on selge nagu seebivesi, et loengud sellest, kuidas aias inimesele meeldival moel käituda, koertele ei mõju. Sellegipoolest saab tark koeraomanik koerapidamise ja veatu muruvaiba ning lopskate lillede all lookas peenrad ühendada, kui kasutab mõistust ja veidike kavalust.

Esmalt võtke aega, jälgige oma koera ning tehke kindlaks, miks ta pahandust teeb, näiteks kaevab, ning seejärel leidke probleemile lahendus. Pole ju raske, ega?

Andke oma koerale võimalus

Inimene kodustas koera ammusel ajal selleks, et tal oleks valvur ja kaaslane, silmad ja kõrvad seal, kuhu ise ei ulatu.

Mõnikord tundub aga, et koer on kodustanud perekonna, kelle juures ta elab. Käitub peremehelikult, ei arvesta inimesega, ründab möödujaid, kolab küla peal ringi ja teeb muidki asju, mis kõigile inimestele meeltmööda pole. Isegi oma pere liikmetele mitte. (Kuigi sageli vaatavad nemad koera pahedest mööda, sest oma loom on ju meile kõigile armas.) Kes selles süüdi on? Koer kindlasti mitte. Jääb üle tema peremees.

Siinkohal mõned näpunäited, kuidas saate anda oma koerale võimaluse olla hea koer.

Koeral peab olema kindel territoorium, mida valvata – koduõu või korter. Las iga koer valvab oma majapidamist, pole tarvis hoida silma peal tervel külal. Kontrollige, et teie koera valvepiirkond oleks kindlalt piiritletud, olgu piiritõmbajaks kas uks, tara, kett või elektrooniline kaelarihmasüsteem.

Koeral peab olema piisavalt tegevust ja võimalus oma instinkte rahuldada, siis jäävad pahandused tulemata. Käige koeraga jalutamas või mängige temaga niisama, kui pikad jalutuskäigud kõne alla ei tule.

Kõik koerad on õppimisvõimelised. Ja koeraomanikud üldiselt ka. Õppige, kuidas õpetada oma koerale selgeks lihtsamad käsud: istu, seisa, siia, lama.

Ja asuge praktiseerima. Kui endas kahtlete ega tea, millest alustada, otsige koeratreeneri abi.

Kui koeraga küla vahel või linnatänaval jalutate, pange ta alati rihma otsa. Sedaviisi on parem nii teile, talle kui teistele. Kui juhtub, et koerad omavahel purelema lähevad, ja elu on näidanud, et lähevad, peate suutma oma koera kaitsta. Tal on õigus seda

teilt oodata, sest olete ju teie karja juht. Rünaku pooleli jätmist ei saa alati nõuda ka koolitatud koeralt, sel hetkel on tema instinkt rünnata “nii üleval”, et ta lihtsalt ei kuule käsklusi. Rihm on teile oma koera kaitsmisel lisaks häälega antud käsklustele lisavõimalus.

Koer ei pea taluma kõiki võõraid koeri – nemad pole tema karja liikmed. Aga ta peab olema nende vastu viisakas ja karja juhi ehk siis teie kontrolli all niiviisi, et ei lähe võõra koeraga üldse tutvust tegemagi. Ka teie ei lähe ju tänaval iga inimest tervitama. Miks peaks seda tegema teie koer?

Oma koera sotsialiseerimiseks valige vaid kontrollitult mitteagressiivsed koerad. Ärge laske tal iga ringi jooksva koera juurde minna. Püüdke, et teie oleksite talle tähtsam kui vastutulev koer. Tekitage maiuse või mänguga refleksi, et ta teise koera nägemise puhul jookseks teie juurde, mitte vastassuunas. Kui koer on teie juurde tulnud, on teil võimalus ise otsustada, kas lasete tal tutvust tegema minna või mitte.

Niisiis, kaevamine. Kaevamise kõige sagedasem põhjus on igavus. Käpad-töös-tegevus aitab ju kenasti aega sisustada.

Kuid on ka teisi põhjusi, miks koer kaevetöödele asub – toidupala peitmine, suvel jahedama küljaluse otsimine, mõnikord ka tunneli rajamine, et pääseda ebameeldivast ümbrusest või olukorrast, või hoopis uue käigu uuristamine vabaks sisenemiseks huvitavasse ja lõhnu täis maailma.

Kui koer kaevab igavusest, tegelge temaga ja pakkuge talle piisavalt nii vaimseid kui füüsilisi ülesandeid. On vana tõde, et väsinud koer on hea koer.

Mõne tõu jaoks – näiteks urukoerad, aga ka retriiverid, kelgukoerad, terjerid ja hurdad – on kaevamine instinktipõhine tegevus, millest looma võõrutada on võimatu. Kuna te ei saa kaevamissoovi koerast välja juurida, on lahenduseks määrata kindlaks piirkond, kus kaevamine on lubatud. Matke maha mõni mänguasi või maius ja näidake koerale, kus kaevata. Ning kiitke, kui ta just selles kohas kaevab.

Olge järjekindel

Minu koer, kellega ma kaheksa aastat koos elasin, sai kätega ette näidatud kraapimist imiteerivast liigutusest kiiresti aru ning hakkas usinasti kaevama seal, kus lubatud.

Mõnikord võite kaevamisalale peita mänguasi ja maiusi ka siis, kui koer ei näe. Meeldiv

üllatus nende leidmisel aitab kinnistada teadmist kohast, kus kaevamine on lubatud.

Kui olete otsustanud koera kaevamisest võõrutada, ei tohi teda pikaks ajaks järelevalveta jätta. Püüdke viibida väljas koos temaga, ja kui ta üritab kaevata, andke konkreetne keelav käsk. Piirduge kindlasti vaid sõnadega, ärge jookskke koera juurde sooviga teda sakutada või eemale tirida. Sellisel juhul riskite sellega, et koer paneb teie eest plehku ning õpib selgeks mängu "kaeva ja põgene". "Nii on ju lõbus, kui inimene kaasa mängib ja mind taga ajab!" mõtleb peni.

Kui kaevamise põhjuseks on palavus, pakkuge oma neljajalgsel sõbrale võimalust end jahutada, vees näiteks, või tooge ta päeva kõige kuumeimateks tundideks tuppa, kui seal on jahedam.

Aga kui koer on juba augu kaevanud, kuid te pole teda teolt tabanud, ei tohi looma mingil juhul karistada. Ta võib karistamise ajal küll käituda nii, nagu tunneks end süüdi, kuid tegelikult ei seosta koer pika vahega põhjust ja tagajärge. Alandlik käitumine on vaid vastus teie vihasele hääletoonile ja kehakeelele.

Üks oluline asi veel. Kaevamiskalduvustega koera nägemisulatuses ärge tehke mullatöid ega istutage taimi. Vastasel juhul võite üsna kindlalt arvestada võimalusega, et peni teie läbikaevatud ala oma käpakestega "üle töötleb".

Ja salanipp, mis minu koera puhul edukalt toimis: kui ta järjekindlalt, hoolimata keelami-

sest, kohta, mis mulle ei sobinud, keldrit kaevata püüdis, matsin sinna tema enda väljaheitteid. Ja mõjus!

Laigud murul

Teine suurem mure kaevamise kõrval on seotud sirtsutamise ja jalatõstmisega. Uriin on vänge kraam ning tekitab murusse kollased laigud. Kui te laike häirivaks peate, on lahenduseks sarnaselt kaevamisalaga pissimisala rajamine.

Tean koeraomanikke, kes on aias vabalt ringi liikuvatele koertele suutnud selgeks õpetada, kus tohib keha kergendada ja kus mitte, kuid tõenäoliselt nõuab selle ülesande lahendamine nii inimeselt kui loomalt kaevamisprobleemist vabanemisega võrreldes tunduvalt suuremat järjekindlust ning kannatust.

Lihtsam moodus on pissimiskoha kohene rohke veega uhtmine. Igaks juhuks tasub voolik või kastekann alati stardivalmis hoida!

Oma elu saate aga veelgi lihtsamaks teha sel moel, et juba aeda planeerides ja (ümber) kujundades arvestate ka koera vajadustega. Jätate käimis- või jooksuraja sinna, kuhu loom selle sisse tallanud on. Taimevaliku teete võimalikult koerakindla, vajadusel tarastate õrnemad taimed. Rajate peenrad, mille pinnas on muru struktuurist selgelt eristatav, sest koeral on koos

Kassil, kes on koeraga sõber, teiste kiisudega territoriaalseid tüliküsimusi ei teki – peni ei luba neil oma aeda siseneda.

On vana tõde, et väsinud koer on hea koer.

Aive Mõttus

Teadlased väidavad, et kassid (ja koeradki) on võimelised nägema lilleõite ultraviolett-valgusemärgiseid, mis juhatavad mesilasi nektari juurde. Samuti võib UV-nägemine aidata meie neljajalgsetel sõpradel leida uriinimärgiseid.

keelava käsklusega kergem tajuda, et näiteks multšitud peenar on keelatud ala. Piirate üksikud puud ja põõsad kivide või taraga, suuremate peenraalade korral kasutate elektrilist kaelarihmasüsteemi (raadiopiiret), mis peremehe määratud vahemaani lähenedes loomale “särtsaka” märguande annab.

Ka elektrikarjusest on piiride paikaseadmisel abi. Iseasi, kas te seda kasutada soovite. Minu koer pistis kord kogemata nina naabrite kartulipõldu ümbritsevasse karjusesse. Valukisa ja amokijooksu, mis sellele järgnes, ei tahaks ma enam kunagi näha-kogeda.

Isastel koertel võib olla tõeline kiindumus okaspuude suhtes. Nad ei suuda neist kuidagi ilma jalga tõstmata mööduda. Ja selle pahe vastu aitab tõesti vaid ligipääsu tõkestamine ehk tarastamine.

Ning taas salanipp: koos koeraga aias toimetades on tark maiused käepärast hoida. Nähes kut-

sut keelatud tegevusele asuvat, öelge kohe “ei” ning premeerige teda kuuletumise eest maitsuga.

Peletan haisuga?

Kassidega, nagu loo algul mainitud, on asi keerulisem. Keeldudele-käskudele-reeglitele nad lihtsalt vilistavad ning marsivad, saba taeva poole püsti, uljal sammul oma asju ajama.

Vahel hõlmavad need asjad ka lillepeenras asjal käimist, minu kassil küll. Mis seal imes-tada – hädale tuleb ju alati midagi katteks peale kraapida, kohevaks kobestatud muld on selleks enam kui sobilik.

Algul püüdsin teda roosipeenardest võõrutada aianduskauplusest ostetud peletusvahenditega. Kuid praktika näitas, et nende toime oli kas väga lühiajaline või suisa olematu.

Nüüdseks olen leppinud, et kass mu roose aeg-ajalt “väetamas” käib. Roose on palju, kiisusid vaid kaks, üks neist tubane, kel peenardesse asja pole. Küll roosid vastu peavad, mõtlen ma. Sest ega päris juure peal neil ka nüüd pissimas ei käida – okkalised oksad segavad.

Külakõutside aias peletamise ainsaks tõhusaks vahendiks tunnistan ma koera.

Võib ju kaevelda ja lehtedeski kirjutada, et kassiomanikud oma loomad toas või enda aias peaks, aga looduse ja looma loomuse vastu ei saa.

Mujal maailmas peetakse linnades sageli kasse vaid toas ja seda peamiselt nende enda ohutuse pärast. Äärelinnades ja maal käivad kassid küll omapäi väljas, kuid kuna kõik nurrumootorid on arenenud riikides steriliseeritud-kastreeritud, püsivad nad üldiselt oma territooriumil. Kass on territoriaalne loom ning vajadusel ka kakleb maalapi valutamiseks või hoidmiseks, selle võimalusega peaks iga kassiomanik arvestama.

Territoriaalsusprintsipi tasuks silmas pidada ka koos kassiga suveks maale kolides. Kui teie kiisu on selline, nagu loodus ta loonud on, võite enam kui kindel olla, et ta mõnel päeval koju ei ilmu ning ümbruses, vahel päris kaugel, ringi hulkuma kipub. Vahel võib kaduma jääda.

Sestap on mõistlik suveks linnast maale kaasa võetud ja õues käivale kassile kaelarihm kaela panna ning kinnitada selle külge omaniku telefoninumber. Niiviisi olete teinud kõik endast oleneva, et kass kodust kaugele eksides kaasimiste abil pererahva üles leiaks. ☘

Kevade- ja suveüritused

Aprill

- 4. aprillil on Viljandi Pärimusmuusikaaida 6. sünnipäeva pidu.
- 4.-5. aprillil peetakse Türi tulbipäevi.
- 5. aprillil toimub Koerus kevadlaat.
- 6. aprillil on Rakveres renessansipäev.
- 11.-12. aprillil on Tallinna Lauluväljaku klaassaalil Antiigimes.
- 11.-13. aprillini toimub Kohtla-Järvel kevadlaat.
- 12.-13. aprillil toimub Jõhvi Spordikeskuses XVI käsitöölaad "Viru nikerdaja".
- 12.-27. aprillini kestab rahvusvaheline noorte jalgpalliturniir SpringCup.
- 17.-20. aprillini on Tallinna Botaanikaaias avatud näitus "Palmid ja piiblitaimed".
- 18.-27. aprillini toimub Jazzkaar.
- 19. aprillil toimub Võhandu aerutamismaraton.
- 19. aprillil on akordioni-,

löötspilli- ja suupillimuusika festival Jõgeva kultuurikeskuses.

- 20. aprillil on setu lihavõtete tähistamine Obinitsas, Värskas ja mujal Setumaal.
- 23. aprillil on Narva-Jõesuus jüriöö jooks.
- 23. aprillil on Saare valla jüriöö jooks.
- 23.-24. aprillil on Saaremaal Angla Tuulikumäel kevadpühade üritus.
- 23.-29. aprillini kestab Viljandis tantsunädal.
- 24.-26. aprillini kestab Tartu Messikeskus Maamess.
- 25.-26. aprillil toimub Paide Vallimäel ajaloo- ja kultuurifestival "Aegade tuuled. Tsaariaeg".
- 25.-27. aprillini kestab sisustusmess Interjöö.
- 26. aprillil on Paides jürilaad Jürivägi.
- 27. aprillil toimub RMK Kõrvemaa kevadjooks.
- 30. aprillil toimub rokkivõlbriöö Vanamõisa vabaõhukeskuses.

Mai

- 1. mail toimuvad üle Eesti maaturismiettevõtete avatud uste päevad.
- 1. mail toimub suurjooks ümber Viljandi järve.
- 3. mail on Narvas kevadlaad.
- 3. mail toimub Märjamaa lauluväljakul suur kevadlaad.
- 3. mail toimub Saaremaal Kuressaare linnajooks.
- 3. mail on talgupäev Pärisespa külaplatsil ja seltsimajas.
- 3. mail on laupäevane simman Kolga kandis.
- 3. mail on suur kirbuturg Saue valla kultuurikeskuses.
- 3. mail on talgupäev "Teeme ära 2014".
- 4. mail toimub Loo aleviku Keskväljakul "Loo päev 2014".
- 4. mail on Virumaa tantsupidu.
- 5.-22. maini toimuvad XXI setu pitsi päevad.
- 6. mail toimub Värskas "Kevadine jüripäev".
- 9. mail on Elva kodukandipäev ja laad.
- 9.-11. maini kestab laad "Luige kevad 2014".
- 10. mail on käsitöölaad Rapla keskkonnas.
- 10. mail toimub Valga-Valka piiriäärne laad.
- 10. mail on taaskasutuslaad ja rohevahetus Türi kultuurikeskuse pargis.
- 10. mail on Sillaotsa talumuseumis roheline turg.
- 10. mail on Viru-Nigula laad.
- 10. mail toimub Harjumaal Kose alevikus kevadlaad "Kose kutsub külla".
- 10. mail toimub Rakvere linna piiril vanavara- ja kevadlaad.
- 10. mail on Rakvere kevadjooks.
- 10. mail on kevadlaad Koosal.
- 10. mail toimub Setumaal Mikitamäel IV roosipäev.
- 11. mail toimub Lääne-Virumaal Tamsalu vallas Uudeküla laad.
- 11. mail on kevadlaad Orissaares.
- 14. mail algavad Tallinna vanalinna päevad.

16.-18. maini toimub XXXVII Türi lillelaad.

2014

- 15. mail toimub perepäeva laad Vastsemõisa rahvamajas Viljandimaal.
- 16. mail algab Valga lillelaad.
- 16.–18. maini toimub XXXVII Türi lillelaad.
- 17. mail toimub XVI Röpina lastelaulu- ja tantsupäev.
- 17. mail on Pärnumaal Võilillefestival ja "Rannafest 2014".
- 17. mail toimuvad Valgamaal Lõuna-Eesti meistrivõistlused grillimises.
- 17. mail toimub Heimtali käsitöölaad.
- 17. mail toimub Saku valla kevadlaad.
- 18. mail on Mikitamäel kevadlaad.
- 18. mail on Rogosi kevadlaad Rogosi mõisas Võrumaal.
- 18. mail on Võrumaal Tsooru rahvamaja juures kevadlaad koos laulu- ja tantsupäevaga.
- 22.–25. maini kestab Pärnu rahvusvaheline koorifestival.
- 23.–24. mail on Kuressaares 13. aiandus- ja lillepäevad.
- 24. mail on Kuusiku lennuväljal Lennupiknik.
- 24. mail on Valgas vanavara- ja käsitöölaad.
- 24. mail toimub Vastse-Kuuste kevadlaad ja talupäev.
- 24. mail on Valgamaa tantsupidu.
- 24. mail on taimelaad Mehikoormas.
- 24. mail on perepäev ja Laagri taluturg Saue valla kultuurikeskuse õuealal.
- 24. mail on Ida-Virumaa meistrivõistlused grillimises ja laad Jõhvi keskväljakul.
- 24. mail on Kärkla sadama päev, Kärkla sadama taasavamine.
- 24.–25. mail toimuvad XV Jäneda aia- ja lillepäevad.
- 24. maist 1. juunini kestavad XXXIII Tallinna vanalinna päevad.
- 25. mail on Värskas VII suviste käsitöö- ja maalaad.

7. juunil on rododendronite päev Sadevälja aiandustalus Karla külas Harjumaal.

- 25. mail on Tohisoo mõisas Eesti keraamikute potilaad ja mõisapäev.
- 25. mail on kevadlaad Lihula linnusemäel ja kontsert kultuurimajas.
- 25. mail on Tartumaa memme-taadi XVI lustipidu.
- 28. maist 1. juunini kestab Tallinna kirjandusfestival Headread.
- 31. mail on Viimsi vabaõhumuuseumis Viimsi taluturu kalapäev.
- 31. mail toimub Ida-Virumaa Jõhvis folklooripidu "Kirde killad".
- 31. mail on Pandivere päev ja laulu- ja tantsupidu Ebaveres.
- 31. mail on Valgas Liivimaa tantsupidu.
- 31. mail on Rapla melulaad kesklinnas.
- 31. mail on Sõmerus lambafestival.
- 31. mail on Järvamaa laulu- ja tantsupidu.
- 31. mail on Hiiumaal Orjaku sadamas tuulekala festival.

Juuni

- 1. juunil on Mooste mõisapäev Põlvamaal.
- 1. juunil on Rapla Selveri Suurjooks.
- 5.–7. juunini kestavad Põlva päevad.
- 5.–8. juunini toimub VIII Türi kevadfestival.

- 5.–8. juunini on Tallinnas rahvusvaheline visuaalteatri festival "Tallinn treff".
- 5.–13. juunini toimuvad Käsmu lahe kaldal "Kaunid kontserdid Käsmus".
- 6.–7. juunil peetakse Pärnus hea toidu festivali "Pärnu grillfest".
- 6.–7. juunil on Röpinas "Hea kodu päevad".
- 6.–8. juunini toimuvad Narva linna päevad.
- 6.–8. juunini toimuvad Rakvere linna päevad.
- 6.–8. juunini on Haapsalus Itaalia veinipidu.
- 7. juunil toimub Paide triatlon.
- 7. juunil on Põlvamaa laulu- ja tantsupäev.
- 7. juunil toimub Kohilas "Kapa rock".
- 7. juunil on Hiiumaa lastefestival.
- 7. juunil peetakse Rakvere Vallimäel Virumaa laulupäev.
- 7. juunil on Tartus laulupidu.
- 7. juunil on rododendronite päev Sadevälja aiandustalus Karla külas Harjumaal. Vt www.aiandustalud.weebly.com.
- 7. juunil toimub Järva-Jaani kevadlaad.
- 7.–8. juunil on Rakveres Pika tänava käsitöölaad.
- 7.–8. juunil toimub Viljandis Mulgi mess.

- 7.–8. juunil toimub Pärnus Eesti *line*-tantsu festival.
- 8. juunil on Rakveres romuralli.
- 8. juunil on Hiiumaal laulu- ja tantsupäev.
- 8. juunil on Raplamaal Atla mõisas Atla pühapäevalaad.
- 8. juunil toimub lisaku muuseumi juures X lisaku külalaad.
- 13. juunist kuni 13. juulini kestab Juuru orelisuvi.
- 13.–14. juunil toimuvad Toila merepäevad.
- 14. juunil on lahtiste uste päev Tamme talu ürdiaias (www.tammetalu.eu).
- 14. juunil on poni-show Nurmenuku Puhkekeskuses (www.nurmenukupk.ee).
- 14. juunil on Missos ümber Pullijärve jooks.
- 14.–16. juunini toimuvad Cyrillus Kreegi muusikapäevad Haapsalus.
- 15. juunil on Narva Energiajooks.
- 16.–18. juunini kestab Tartus rahvusvahelise arhailise loomingu festival "Regiöö 2014".
- 17.–23. juunini toimub Suure-Jaanis muusikafestival.
- 18.–19. juunil on Setumaaal Ostrova festival.
- 20. juunil toimub Röpina rattatuur.
- 20.–21. juunil toimub Pärnus veefestival Watergate.
- 20.–22. juunini kestab Hiiumaal "Sõru jazz".
- 21. juunil on suve alguse pidu Eidaperes.
- 21.–22. juunil on maarahva laad Vastselliinas.
- 22.–23. juunil tähistatakse üle Eesti võidupüha ja jaanipäeva.
- 23. juunil on Avinurme tünnilaad.
- 23.–29. juunini toimuvad Vilsandi rahvusparkis ja Lääne-Saaremaal II orhideepäevad.
- 24.–25. juunil on Läänemaal Hanila vallas orhideede ja valgete ööde fotofestival.

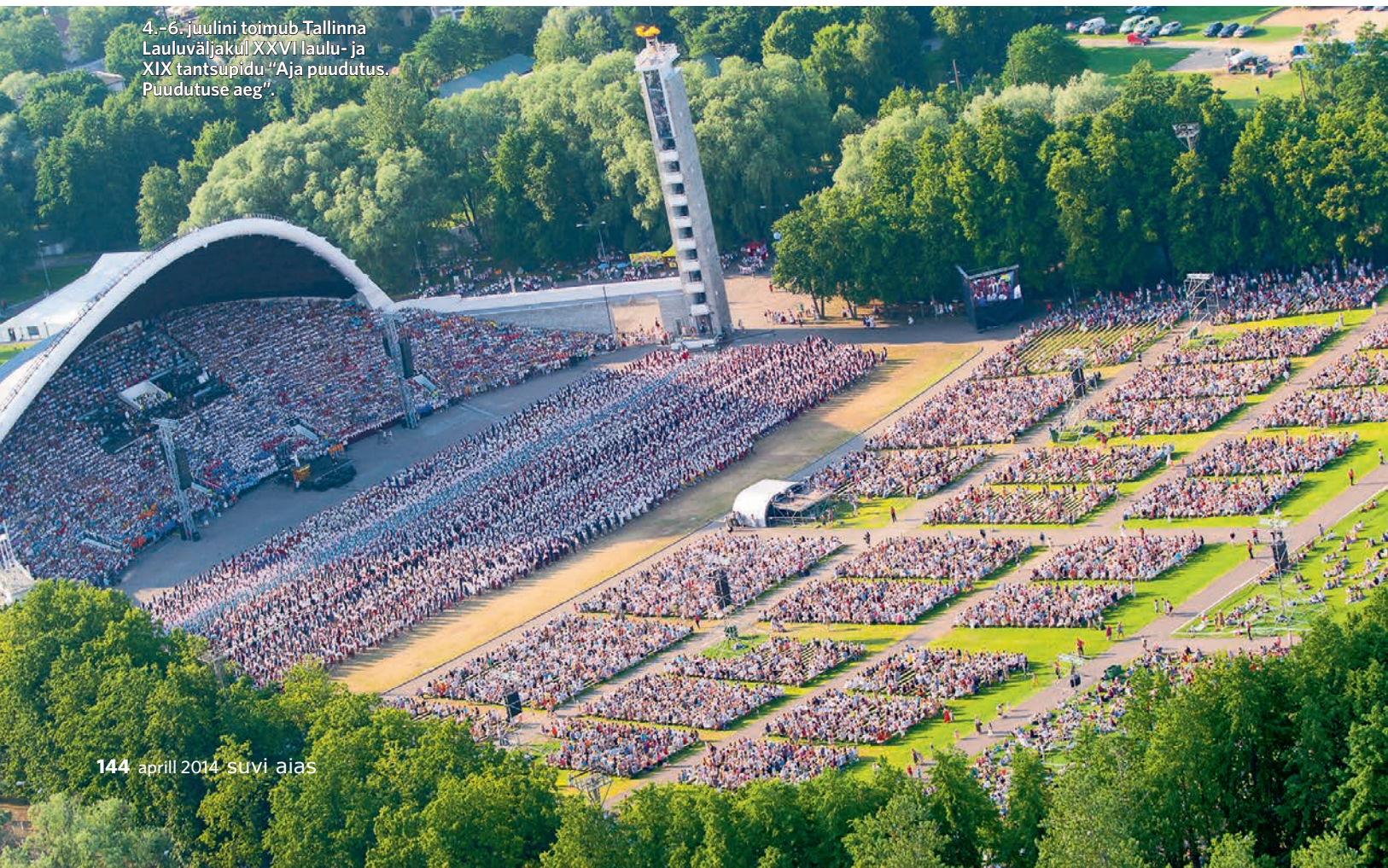

- 26.–27. juunil toimub “Setu folk”.
- 26.–29. juunini peetakse Pärnus rahvusvaheline noorte jalgpalliturniir “Pärnu summer cup”.
- 26.–29. juunini toimub Saaremaal rahvusvaheline festival “Juu jääb 2014”.
- 27.–28. juunil on Vana-Vigala “Hard Rock Laager”.
- 27.–29. juunini kestab Pärnu “Harmonica festival”.
- 27.–29. juunini kestavad Pärnus hansapäevad.
- 27.–29. juunini toimub Pärnus XIII suupillifestival.
- 28. juunil on Põltsamaal XIX lossipäev.
- 28.–29. juunil on Põltsamaal kohvikutepäevad.
- 28.–29. juunil toimuvad Harjumaal Kose vallas 22. Eesti valdade suvemängud.
- 28. juunist 3. augustini toimub Pärnumaal Kablis “Päikeseloojangu festival”.
- 29. juunil on Sillamäe linnapäev.
- 29.–30. juunil toimuvad Narva linnuse päevad.

Juuli

- 2. juulil toimub Türi aedlinna kohvikute õhtu ja tähistatakse Türi 88. sünnipäeva.
- 2.–5. juulini toimub Rakveres rahvusvaheline teatrifestival “Baltoscandal 2014”.
- 3.–6. juulini peetakse Tallinna keskajapäevi.
- 4.–5. juulil toimub Põlvamaal Moostes mõisakarneval.
- 4.–6. juulini toimub Tallinna Lauluväljakul XXVI laulu- ja XIX tantsupidu “Aja puudutus. Puudutuse aeg”.
- 5. juulil on Järvamaal Seidla mõisa pargis kila-kola laat.
- 5. juulil on Võrumaal Rõuges veepidu ja paadiralli.
- 7.–13. juulini kestab Viljandis tantsufestival “Notafe 2014”.
- 9.–13. juulini kestab Haapsalus vanamuusikafestival.
- 10.–13. juulini toimuvad Tallinnas XV keskaja päevad.
- 10.–13. juulini toimub Lihulas rahvusvaheline klassikalise muusika festival “Lihula muusikapäevad”.
- 10.–13. juulini toimub Pärnu saksofonimuusika festival “SaxFest '14”.
- 11.–13. juulini on Kihnu mere pidu (www.kultuuriruum.ee).
- 11.–13. juulini toimuvad Tartus hansapäevad.
- 12. juulil on püsilillede päev Sadevälja aiandustalus Karla külas Harjumaal (www.aiandustalud.weebly.com).
- 12. juulil on Kundas mere- ja perepäev.
- 12. juulil on Virtsus merepäev.
- 12. juulil on Alatskivi suvelaot “Vanad head asjad”.
- 12. juulil toimub Pärnus muusikafestival “Kummardus Valgrele”.
- 12. juulil toimub Võsul südasuve maraton.
- 12. juulil on Kiruveres viikingifestival.
- 12. juulil peetakse Paides kreisilinnapäeva.
- 12. juulil on Hiiumaal Eesti saarte meistrivõistlused grillimises.
- 12. juulil on Hiiumaal käsitöö- ja omatoodangulaat.
- 12. juulil toimub rooside päev Roosoja talus Karla külas Harjumaal (www.aiandustalud.weebly.com).
- 12. juulil on Mäetaguse mõisapäev.
- 12. juulil on Hiiumaal Soera simman.
- 12. juulil toimub Tartu lauluväljakul Popkooripidu.
- 12.–13. juunil toimuvad Saaremaal avatud aegade päevad.
- 12.–13. juunil on Narvas keraamikapäevad.
- 12.–13. juulil toimub Lääne-Virumaal Köverjärvel “Kalevi suvejooks”.
- 12.–20. juulini kestab Kuressaare Parasummer.
- 13. juulil on Narva-Jõesuus kalurite päev.
- 13.–14. juulil toimub 57. Muhu väina regatt.
- 14.–20. juulini kestab Pärnu rahvusvaheline muusikafestival “Järvi akadeemia”.
- 15.–20. juulini toimub Põlvamaal maanteemuuseumis rahvusvaheline maanteekunsti festival.
- 16.–20. juulini toimub XX Võru folkloorifestival.
- 16.–20. juunini toimub Saaremaal XVI Mustjala festival.
- 17.–20. juulini toimub Hiiumaa “Hiiu folk 2014”.

4.–6. juulini toimub Tallinna Lauluväljakul XXVI laulu- ja XIX tantsupidu “Aja puudutus. Puudutuse aeg”.

12. juulil toimub
rooside päev
Roosoja talus Karla
külas Harjumaal.

- 18.–19. juulil toimub “Saare laat 2014”.
- 18.–19. juulil on Saaremaal Mändjala rannas rannapidu.
- 18.–19. juulil toimub Meremäel Ostrova festival.
- 18.–20. juulini kestavad Tallinna merepäevad.
- 18.–20. juulini toimub Narvas rahvusvaheline motofestival “Narva bike 2014”.
- 19. juuli toimub Tartumaal Alatskivil IX Vesikijärve veepidu.
- 20. juulil on Järvamaal III Järvamaa avatud talude päev.
- 21.–24. juulini toimub Haapsalus keelpillifestival.
- 22.–27. juulini kestavad Saaremaa ooperipäevad.
- 24.–27. juulini on Viljandi pärimusmuusika festival.
- 25.–27. juulini toimub Otepääl jalgpalliturniir “Otepää cup”.
- 26. juulil on Türil Kabala laulu- ja tantsupidu.
- 26. juulil on Hiiumaal kila-kola laat.
- 26. juulil on Põlvamaal Moostes linalaat.
- 26.–27. juulil peetakse Haapsalus joogafestivali.
- 26.–27. juulil toimuvad Jänedal Eesti talupäevad.
- 26.–27. juulil toimub Võrtsjärve XV rattamatk Ida-Virumaale.
- 29. juulist 2. augustini kestavad XX Kuressaare kammermuusika päevad.
- 30. juulist 3. augustini toimub “Märjamaa folk”.

August

- 1. augustil toimub Narva-Jõesuus VII meremiiljooks.
- 1. augustil toimub Setumaal päänitsapäev.
- 1. augustil on Pärnus XVI portselanipäev.
- 1.–2. augustil toimuvad Pärnus gildipäevad.
- 1.–3. augustini on Hiiumaal Kärddlas XIII ratsupäevad.
- 1.–9. augustini kestab Saaremaal merenädal.
- 1.–13. augustini kestavad Hiiumaa puhkpillipäevad.
- 1.–18. augustini kestab Pärnus liri nädal.
- 2. augustil peetakse Hiiumaal kohvikutepäeva.
- 2. augustil toimub XXI Setu kuningriigi päev.
- 2. augustil on Jõgeval II kolleksionäride päev ja vanavaralaat.
- 2. augustil toimub Saaremaal Angla VI pärimuspäev.
- 2. augustil on Harjumaal Karla külas “Lilleralli 2014”.
- 2. augustil toimub Järva-Jaanis “Kummaliste sõidukite killavoor”.
- 2.–3. augustil on Kiviõli seikluskeskuses motofestival.
- 3. augustil on Otepää käsitöömeistrite ja rahvamuusikute päev.
- 6.–8. augustini on Tõrvas loodusfestival “Las jääda ükski mets”.
- 6.–10. augustini kestavad Tõrva tulepäevad.
- 7.–10. augustini toimub Eivere II klaverifestival.

- 7.–10. augustini on Jõgevamaal Kassinurmel põhjala pööripäev.
- 8. augustil on Haapsalu III pitsipäev.
- 8.–9. augustil toimub Valgamaal “Leigo järvemuusika”.
- 8.–9. augustil toimuvad Kuressaares merepäevad.
- 8.–10. augustini toimub “Viru folk”.
- 8.–10. augustini toimuvad Tapa linna päevad ja Tapa vorstifestival.
- 8.–10. augustini on Haapsalus Valge Daami aeg.
- 8.–10. augustini toimub “Haanimaa suidsusanna näätäl”.
- 8.–10. augustini kestab Käsmus “Viru folk”.
- 8.–16. augustini kestab Piriita Kloostri varemetes “Birgitta festival”.
- 9. augustil on Vastseliinas vana aja päev.
- 9. augustil on Jõgevamaal X “Kalevipoja kala- ja veefestival”.
- 9. augustil on Narva-Jõesuus linnapäev.
- 9.–10. augustil on Lihulas liilkirjafestival.
- 9.–10. augustil on Antslas Hauka laat.
- 9.–10. augustil toimub toortoidufestival (www.elja.ee).
- 14.–17. augustini kestab Pärnus “Monomaffia rahvusvaheline teatrifestival”.
- 15.–16. augustil toimub Paide vallimäel arvamused festival.
- 15.–16. augustil on Purtses jõefestival PurFest.
- 15.–16. augustil toimub Tartu Emajõe festival.
- 15.–16. augustil toimub Paides arvamused festival.
- 15.–17. augustini toimub Valga militaarjaloo festival.
- 15.–17. augustini on Põlvamaal ökofestival “Rohelisem elu 2014”.
- 15.–18. augustini on Kabala külas IX rahvusvaheline kartulitruki festival.
- 15.–21. augustini kestab Võru puhkpillifestival.

- 16. augustil toimub “Seto külavüü kostipäev”.
- 16. augustil toimub Rakveres ööjooks.
- 16. augustil toimub Hiiumaal Lestafest.
- 16. augustil on Põlvamaal Moostes kirbuturg.
- 16. augustil on Narva linnuses suvelaat.
- 16.–17. augustil toimuvad Narva muuseumi Põhjaõuel Eesti pitsipäevad.
- 17. augustil on II Türi-Tamsalu rattaretk.
- 19. augustil on Setumaal paasapäev.
- 20. augustil on Pärnumaal hapukurgifestival (www.rannatee.ee).
- 21.–31. augustini toimub X Tallinna kammermuusika festival.
- 22.–24. augustini kestavad Haapsalu 735. aastapäeva pidustused.
- 23. augustil on Palmses toidulaat.
- 23. augustil toimub Vanamõisa käsitöölaat.
- 23. augustil toimub Mustvees, Tallinnas ja Tartus rahvusvaheline vanausuliste pärimuskultuuri festival “Peipus”.
- 23. augustil on Jõgeval küüslaugufestival.
- 23.–24. augustil toimub Mikitamäel Lüübnitsa sibula- ja kalalaat.
- 23.–24. augustil on Türil V Eesti brassansamblite päevad.
- 29. augustil on Vastseliina piiskopilinnuses tulede öö.
- 30. augustil on Tõnise puukoolis ilupöösaste päev (www.aiandustalud.weebly.com).
- 30. augustil tähistatakse üle Eesti muinastulede ööd.
- 30. augustil on Kallastel mee- ja sibulalaat.
- 30.–31. augustil toimuvad Narva linnuses hoidisefestival “Suvi purki” ja Narva pitsipäevad.

AVANT

laadurid

- ◆ tõstejõud kuni 1400 kg
- ◆ sõidukiirus kuni 25 km/h
- ◆ tõstekõrgus kuni 2,8 m
- ◆ kaal alates 590 kg
- ◆ lai valik lisaseadmeid
- ◆ lai mudelivalik

AVANT laadureid on mitmeid mudeliseeriaid: 200, 300, 400, 500, 600 ja 700 seeria masinad. Mudelivalik on lai ja valikust leiab masinaid väga erinevaks otstarbeks. AVANT laadurite põhilisteks konkurentsieelisteks on masinate universaalsus (tänu väga laiale töövahendite valikule), töökindlus, kerge kaal, suur jõudlus ning kasutamise lihtsus.

AVANT TECNO OY (Soome) on maailma juhtiv omakaalult alla 2000 kg kaaluvate kompaktladurite valmistaja. Laadureid müüakse suure eduga kõikjal maailmas ning ka Eestis on tänaseks kasutusel ca 700 AVANT laadurit väga erinevates töövaldkondades.

Masinad valmivad Soome tehases, läbides range ja põhjaliku kvaliteedikontrolli. Komponentidena kasutatakse vaid parimaid. AVANT on laadurite tootearenduses teerajaja ja konkurentidele kättesaamatu. Tänu intensiivsele tootearendusele, põhjalikule kvaliteedikontrollile, laiale mudelivalikule ja uudsele tehnoloogiale on AVANT laaduritest saanud klass täiesti omaette masinaid, millele ei suuda konkurentsi pakkuda arengumaades valmistatud õnnetus analoogid ja AVANT vanema põlvkonna ebakvaliteetsed koopiad.

Intensiivne tootearendus ja pidev koostöö klientidega masina arendamise osas, töökindlus, laitmatu hooldus ja varuosade kättesaadavus on argumentid, mis tagavad laadurite suure müügieðu kõikjal maailmas.

Teerajaks selles masinaklassis on mitmeid innovatsiooniahindu üle maailma pälvinud AVANT laadurid, mis on loodud tõsiseks töötegemiseks koostöös professionaalsete ja nõudlike klientidega. AVANT laadurite edu näitab seegi, et enamik konkurente üritavad järgida just AVANT laadurite tootearendust ning pakkuda analoogseid lahendusi. Tänu masinate universaalsusele, töökindlusele ja kasutamislõhtsusele kasutavad ka Eestis AVANT laadureid väga paljud haljastusfirmad, ehitusfirmad, kinnisvarahooldusettevõtted, hotellid, turismitalud, vallad, linnad, põllumajandusettevõtted, kalmistud, aiandid, talupidajad, maakodude omanikud, eraaiapidajad jne.

- Konkurentsilt enim müüdud väikelaadur ka Eestis
- Lai mudelivalik masinaid alati kohapeal esinduses Sael
- Lai valik kvaliteetseid töövahendeid alati kohe saadaval
- Valmistatud Soomes, vt www.avanttecno.com
- Originaalne AVANT
- Üle 700 müüdud laaduri Eestis

AVANT laadurite maaletoomine, müük ja hooldus:
Harjumaa, Saue, Tule 20

Lisainfo:

www.sami.ee

AIANDUS on meie KIRG

TAIMEHOOV
alates 10. aprillist kõigis
Decora kauplustes

Püsililled, ilupuud ja -põõsad, seemned, istikud, muld, turvas, mulds, väetised, aiatööriistad, kastmistehnika, piirdeaiad, mänguväljakud, aiadekoratsioonid, potid, vaasid, prügikastid, kasvuhooned.

Tartu, Riia 128 • **Pärnu**, Lai 18
Viljandi, Leola 53 • **Võru**, Lepa 2
Jõgeva, Puiestee 38 • **Põltsamaa**, Viljandi mnt 2
www.decora.ee

DECORA
TAIMEHOOV